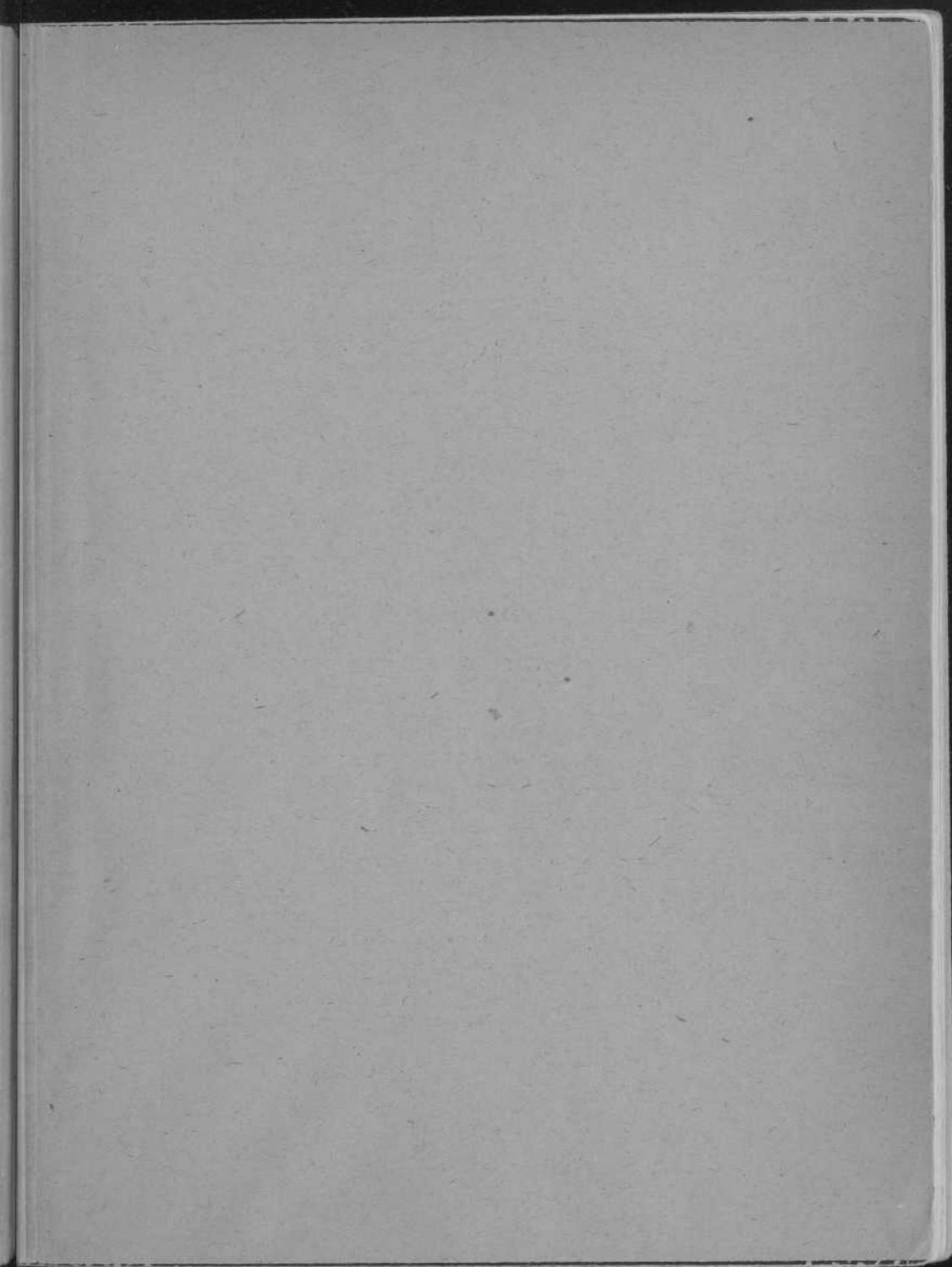

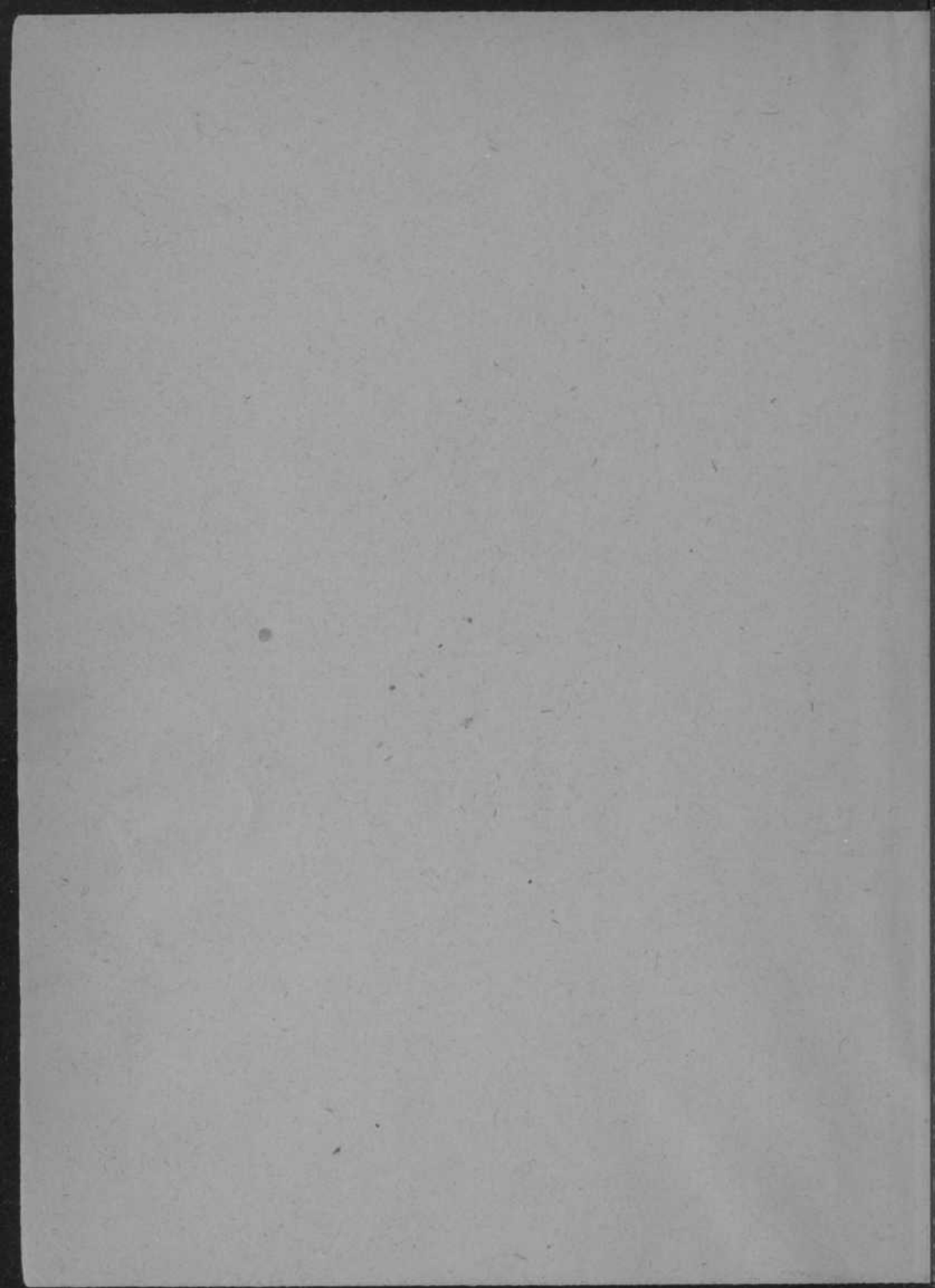

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0340 1483

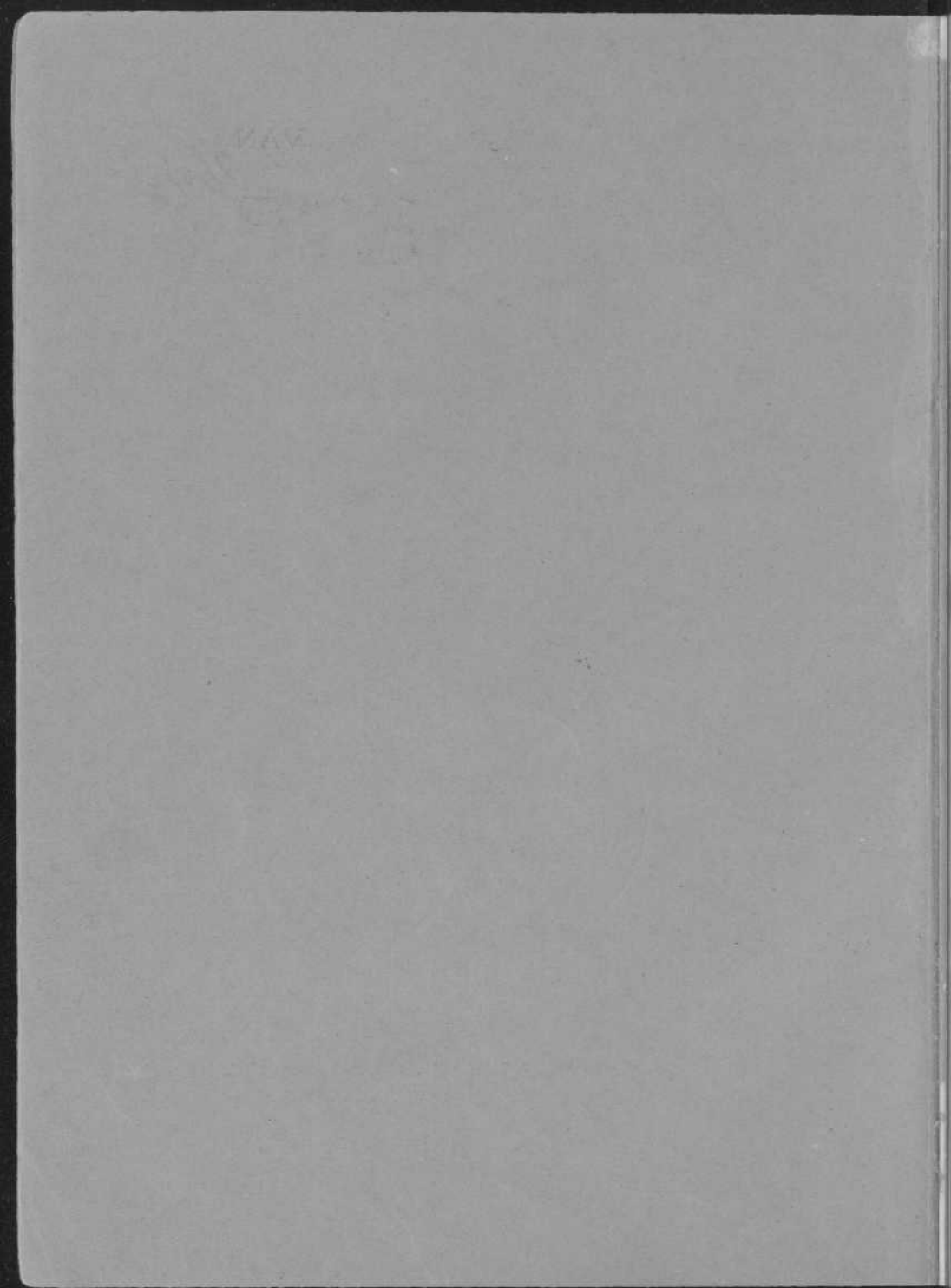

H. ENNEN
**BEKNOPTÉ GE-
SCHIEDENIS VAN**
INDONEŚIË
TOT DE KOMST DER
HOLLANDERS

451908.
C/u. 1.4p
BEKNOPTTE GESCHIEDENIS VAN

INDONESIË

TOT AAN DE KOMST DER HOLLANDERS

MET 12 KAARTEN EN
42 AFBEELDINGEN
VAN J. J. MIDDERIGH

DOOR

H. ENNEN

DEN HAAG - N.V. G. B. VAN GOOR ZONEN's U.M.

Dit werkje is in de praktijk ontstaan, de stof er in verwerkt is indertijd in dictaatvorm gebruikt.

In dezen uitgewerkten vorm is de schrijver van meening, dat het met succes gebruikt zal kunnen worden op de H.B.S., de Mulo- en Kweekscholen.

De in margine voorkomende aanwijzingen zijn bedoeld als een houvast voor de leerlingen.

Gegronde op- en aanmerkingen zullen zeer welkom zijn. Langs dezen weg toch zal het werkje bij volgende drukken steeds meer aan het doel kunnen beantwoorden.

H. ENNEN.

Jogjakarta, April 1930.

I. Het Oud-Inheemsche of Vóór-Hindoeïstische tijdperk der Geschiedenis.

1. Het Stamland der Indonesiërs:

1. Hoewel op dit oogenblik nog niet afdoende bewezen, schijnt de bevolking van *Java*, die vóór de komst der *Hindoes*, dus vóór de 2de of 3de eeuw onzer jaartelling, hier woonde, afkomstig te zijn uit *Zuid-Oost-Azië*, nl. uit *Achter-Indië*, daar waar nu *Cochin-China*, *Cambodja* en *Anam* liggen. Evenzoo schijnt dit het geval te zijn met de bewoners der andere eilanden van *Indonesië* en ook met die *Stamland*.

van *Australië* en *Oceanië*. *Fransch-Achter-Indië*, dus de Oostkust van *Achter-Indië*, schijnt alzoo als het stamland der Indonesiërs beschouwd te mogen worden.

2. Door een nog onbekende oorzaak, maar waarschijnlijk door een Volksopdringing (= verhuizing) uit het Noord-Westen werd de bevolking der Oostkust van *Achter-Indië* genoodzaakt hun Stamland, d.i. het land waar de voorouders

van de *Maleisch-Polynesische volken* het laatst voor de scheiding bijeen waren, vaarwel te zeggen en zich uit te spreiden over het gebied, begrensd door de werelddeelen *Azië*, *Amerika*, *Australië* en *Afrika*.

3. Zij, die van uit het oude *Achter-Indië* zich vestigden in den Indischen Archipel, werden zodoende de eigenlijke voorouders van de huidige Indonesische voorouders. Bij hen is nog steeds een zekere verwantschap aan te wijzen met de oorspronkelijke bewoners van de bovengenoemde *Achter-Indische rijken* *Cochin-China*, *Cambodja* en *Anam*. Deze

verspreiding over zulk een enorm uitgestrekt gebied is o.m. oorzaak, dat de hedendaagsche samenstellende deelen van het *Indonesische ras* onderling zoo sterk verschillen in *taal, zeden en gebruiken*.

2. Eenige bijzonderheden omtrent de bewoners in het oude Stamland:

1. De bewoners van het oude *Fransch-Achter-Indië*, zoo-^{Stam-verdeeling.} als we boven zagen het gemeenschappelijk Stamland van de *Maleisch-Polynesische* volken, die thans de eilanden bevolken, gelegen in de zeeën tusschen de werelddeelen *Azië, Amerika, Australië en Afrika*, waren in het oude vaderland reeds in stammen verdeeld, maar spraken eenzelfde *taal*. Vandaar de onderlinge verwantschap der hedendaagsche *Maleisch-Polynesische talen*.

2. De stammen waren verdeeld in gezinnen. Vele gezinnen leefden gezamenlijk in groote, z.g.n. *gezinnenhuizen*.^{Woonhuizen.} Deze huizen, opgetrokken uit licht materiaal, zooals hout, bamboe en atap (= dakbedekking), waren op palen gebouwd om meer beveiligd te zijn tegen de aanvallen van wilde dieren, overstromingen, enz. De reden van het bij elkaar gaan wonen van meerdere gezinnen in groote huizen, moet naar alle waarschijnlijkheid gezocht worden in het feit, dat de bewoners zich op die manier beter beveiligd achtten tegen de aanvallen van hun vijandelijk gezinde stammen.

3. Evenals alle natuurmenschen voelden de bewoners van het oude *Stamland* zich vrijwel hulpeloos tegenover hun geheele omgeving. De verschillende *natuurverschijnselen, dood, ziekte, schaduw, opborrelende bronnen, kratergeluiden*, enz. enz. waren voor de nog *primitieve* inboorlingen onverklaarbare zaken. Ze voelden, dat ze er machteloos

Primitieven.

tegenover stonden, *vrees* maakte dan ook den grondslag uit van hun verhouding tot hun omgeving. Ze geloofden aan verschillende boven hen staande machten, die hun leven beïnvloedden. Door *offers* en het *prevelen van tooverformulieren* meenden de eenvoudige inboorlingen deze machten gunstig te kunnen stemmen.

Animisme.

4. Verder meenden ze, dat menschen, dieren en dingen hun leven ontleenden aan een *ziel* of *geest*, die in hen

woonde. Ze waren dus *animisten*. Wij moeten in dit verband bedenken, dat de *ziel*, of de *geest* bij deze primitieven heel wat anders was dan wat wij tegenwoordig onder een *ziel* verstaan. Aan de zielen der afgestorvenen werd door hen veel eerbied bewezen. Uit de *doodenvrees* ontstond bij hen de *voorouder-cultus*. De lijken der gestorvenen werden niet begraven, maar in bosschen neergelegd, of in de rivier geworpen. De achtergeblevenen geloofden, dat de zielen pas naar het „*Zielenland*” over konden gaan, wanneer van de lijken de beenderen waren overgebleven.

5. De inboorlingen liepen, het klimaat van hun land ^{Klimaat.} bracht dit mee, in hoofdzaak naakt. De weinige lichaamsbedekking, die ze soms droegen, was vervaardigd van de *vezelachtige basten* van boomen en planten.

Ofschoon *rijst* het hoofdvoedsel vormde, voedden de bewoners in het oude Stamland zich ook met *klappers*, *pisang* en *ketimoen* (= komkommers). Een geliefkoosde volksdrank

was de uit *Ketan*, een soort kleefrijst, bereide „*brem*”. Suikerriet kauwden ze als een lekkernij.

Ze deden ook aan *vischvangst* om in hun levensbehoeften te voorzien. Bij de rijst hoorde visch. De vangst op zee geschiedde in roei- en zeilbooten. Op het strand werden *zee-kreeften*, *garnalen* en *schildpadden* gevangen. Ook werd visch geteeld in daarvoor aangelegde *vischvijvers*.

6. De veestapel bestond uit *karbouwen*, *varkens* en *kip*-^{Veestapel.} *pen*. Hoogstwaarschijnlijk hadden ze ook reeds *koeien* (= *sapi*). De dieren werden gehouden voor het bewerken der velden, voor voedsel en om de melk.

Als ze op jacht gingen in de bosschen, waarin veel wild leefde, of wanneer ze tegen vijandelijke stammen ten strijde trokken, bedienden de inboorlingen zich van het *blaasroer* (= soempitan) en vergiftigde *pijlen*.

3. De bewoners van het oude Stamland in Indonesië:

Gewoonten en gebruiken.

1. De inkomelingen konden in hun nieuwe vaderland in hoofdzaak blijven leven volgens dezelfde gewoonten en gebruiken, als dat in hun oude pas verlaten gemeenschappelijke Stamland het geval was geweest, omdat beide gebieden in veel, zooals *klimaat*, *planten-* en *dierenwereld* overeenkwamen. We behoeven in dit verband slechts te wijzen op het aanwezig zijn van *rijst*, *klappers*, *bamboe*, *rotan*, *karbouwen*, *kippen*, *varkens*, enz.

Huizen.

2. De in *Indonesië* omstreeks de laatste eeuwen voor onze jaartelling binnengekomen volken behoorden tot eenzelfde geslacht en spraken, behalve de *Papoea's* op de *Papoesche eilanden* en de *Negrito's* op de *Philippijnen*, dezelfde taal. Hun woningen waren in het nieuwe vaderland ook weer *gezinnenhuizen*, gebouwd van hetzelfde lichte materiaal, als in het oude *Stamland*. Zulke gezinnenhuizen worden momenteel nog aangetroffen bij de *Tenggereezen*, die in de residentie *Pasoeroehan* wonen.

Eigen ontwikkeling.

3. Waar er weinig of geen *verkeer* zal bestaan hebben tusschen de onderscheidene deelen van den uitgestrekten *Indischen Archipel* in dien tijd, ontwikkelden de eilandbewoners zich geheel op eigen wijze en pasten ze zich aan bij de ieder in zijn eigen gebied aangetroffen toestanden. Het meest is momenteel daaromtrent bekend over het van ouds als vruchtbaar bekend staande eiland *Java*.

Drie groepen.

4. Volgens vele onderzoekingen mag worden aangenomen, dat in den loop der tijden, nl. in de *laatste eeuwen voor onze jaartelling*, na elkaar *drie* groepen bewoners van uit het oude Stamland naar het tegenwoordige eiland *Java*

zijn getrokken en wel respectievelijk naar het *Westelijk* (Pasoendan), het *Midden* en het *Oostelijk* deel (Madoera) van het eiland. De nieuwe bewoners van West-Java noemden het eiland „*Noesa Kendeng*” naar het daar gelegen *Kendeng- of Kendanggebergte*. *Noesa* beteekent eiland.

Ze troffen hier volgens de berichten reeds menschen (= wezens) aan. Naar alle waarschijnlijkheid waren dit de oorspronkelijke bewoners des lands. In de alleroudste verhalen der *Javanen*, die in Midden-Java woonden en die der bewoners van West-Java, die later den naam van *Soendaneezen* ontvingen, wordt er dan ook van wezens gesproken, die eertijds Java bewoonden en die óf onderworpen, óf verjaagd werden door de binnengedrongen vreemdelingen. Misschien werden de *voorhistorische* graven, die gevonden ^{Graven.} zijn in de residentie Besoeki (Djember), en op het *Kendengebergte*, door deze menschen voor hun afgestorvenen opgericht. Ook op *Soemba* en *Flores*, dus op de *Kleine-Soenda-eilanden* en in het heele Westelijk deel van den Archipel heeft men dergelijke graven gevonden.

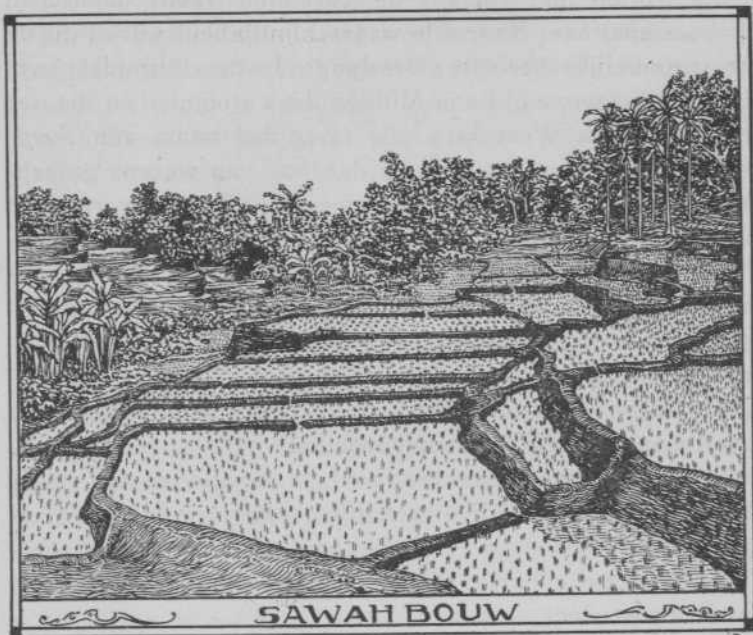
5. Deze *nieuwe* bewoners van Java verstonden o.m. reeds de kunst van eenvoudige *metaalbewerking* en op het landbouwgebied waren ze reeds bekend met den *natten rijst*. ^{Sawahbouw.} *Rijst* was dan ook het voornaamste landbouwproduct.

6. Ook waren ze reeds eenigszins vertrouwd met den loop der *sterren* en hadden al Inlandsche namen voor verschillende sterren en sterrenbeelden, bijv. *Lintang Waloekeplog* of *Orion*. Deze kennis kwam hun vooral te pas bij den rijstbouw en den verbouw van tweede gewassen. ^{Astronomische kennis.}

Het sterrenbeeld „*Orion*” is een schitterend beeld tusschen den Noordelijken en Zuidelijken hemel. In *Januari* is het zichtbaar in het Oosten. Dan is voor den „wong tani” (= landbouwer) de tijd aangebroken om zijn sawahs (= rijstvelden) te bebouwen. In *Mei* staat „*Orion*” in het Wes-

ten. Dan is het tijd om de padi (= rijst in den halm) te oogsten.

Na afloop van het snijden der padi (= rijstoogeten) kwam er voor den tani een rusttijd van een paar maanden. Verscheen in Juli „Orion” weer aan den Oostelijken hemel, dan

werd er een begin gemaakt met den verbouw van de palawidja (= de tweede gewassen).

Neigde in *October* het schitterende sterrenbeeld weer naar de Westerkim, dan was de oogsttijd der „tweede gewassen” weer aangebroken. Zoo wisselden de verbouw van *rijst* en die der „tweede gewassen” elkaar geregeld af. De rijst-oogsten waren steeds overvloedig. *Hindoe*-zeevaarders konden voorraden inslaan en naar eigen land vervoeren. Bekende rijststreken waren in dien tijd *West-Java* en de

Noordkust van Midden-Java. Daar lagen dus de rijsthavens.

Evenals in het oude Stamland was *rijst* het hoofdvoedsel der bevolking. Ook *klappers*, *pisang* en *komkommers* werden veel gegeten. Uit *ketan* maakten ze ouder gewoonte „*brem*“, dat een echte oude volksdrank was. Stukjes *suikerriet* (= teboe) werden gekauwd als een lekkernij.

7. De kustbewoners deden aan *visscherij*. Ze vingden be- Visscherij.
halve visch, waaraan de Indische zeeën zeer rijk zijn, zee-

kreeften en *garnalen*. In daarvoor ingerichte vischvijvers werd *zoetwater-* en *zeevisch* geteeld.

8. *Buffels* en *ossen* werden als trek- en lastdieren ge- Veeteelt enz.
bruikt, terwijl *varkens*, *hoenders* en *eenden* den bewoners tot spijze dienden. Ook bezaten ze reeds runderen. Van deze dieren werd de melk gedronken. Wanneer de bewoners op *jacht* gingen, maakten ze gebruik van de *soempitan* of *blaasroer*. De menschen kleeadden zich als het klimaat het noodig maakte, in stoffen uit de *vezelachtige basten* van planten vervaardigd, die ze op een zeer eenvoudig *weefgetouw* weefden.

Bestuur.

9. De inheemsche maatschappij kenmerkte zich door een ver ontwikkelde, goed-geordende *bestuursindeeling* met een uitgebreide titulatuur voor de verschillende Javaansche ambtenaren en beambten. Dit laatste is bekend geworden uit tal van oorkonden.

West- en
Midden-Java.

10. De verstandhouding tusschen de bewoners der verschillende deelen van Java was lang niet altijd van vrede-lievenden aard. Zoo kwamen bijv. de bewoners van *West- en Midden-Java* met elkaar in vijandschap, door het opraken van het uit het oude Stamland meegebrachte *ijzer* bij den eersten stam. Hierdoor waren de nazaten der West-Java-bevolking, die van de Hindoes den naam van *Soendaneezen* ontvingen, genoodzaakt hun werktuigen weer van *steen* te vervaardigen. Ze gingen dus een stapje terug in ontwikke-ling.

De *Tji-Pamali*, de rivier, waaraan het tegenwoordige *Brebes* ligt, vormde met de moerassen, gelegen ten Westen van *Maos*, de natuurlijke grens tusschen de beide vijandelijke stammen.

De naam *Tji-Pamali*, d.i. rivier des Verbods, is wel teekennend voor de bestaande vijandschap tusschen de *Javanen* en *Soendaneezen*. Over deze vijandschap werd geschreven in de Oud-Soendasche verhalen, die in het oude *Rijk van Galoeh* speelden.

Nijverheid.

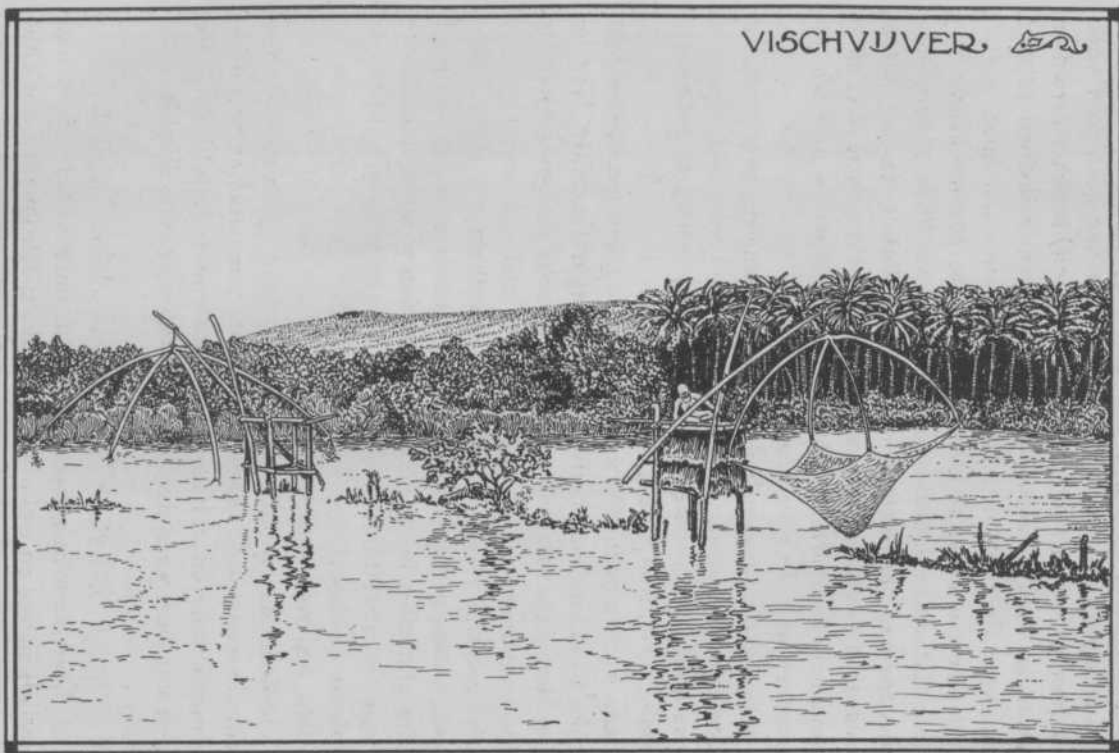
11. De bewoners van Java deden in dien tijd reeds aan *nijverheid*. Ze verwerkten behalve *ijzer*, zooals we boven zagen, ook *koper*, *schilpad*, *ivoor* en *goud* tot verschillende *sieraden*, die verkocht werden, zelfs buiten Java. Schildpad, ivoor en goud werd aangevoerd van de andere eilanden.

4. Van en over het geestelijk leven der Oud-Indonesiërs:

Geloof.

1. De bevolking van Indonesië aanbad *Zon*, *Maan* en *Sterren*. Ze geloofden aan *Goede* en *Slechte* geesten en deden aan *Vooroudervereering*. De gestorven voorouders bleven

VISCHVUVER.

volgens hun opvattingen belangstellen in het lot hunner nakomelingen. Om de zielen of geesten der gestorven voorouders in de buurt der *desa's* (= *dorpen*) te doen verwijlen, waarvan men meende, dat een zegenende invloed uitging, maakten de bewoners *beeldjes* van steen en hout, die de afgestorvenen voorstelden, om die te vereeren. Ook werden voor datzelfde doel bij verschillende plechtige gebeurtenissen *wajang-vertooningen* gehouden. Wat 't wajangspel en dus de *dalang* (= wajangvertoonster) in dezen was voor de bewoners van *Midden-Java*, was de *toekang pantoen* (= zanger) voor de *West-Java-bewoners*.

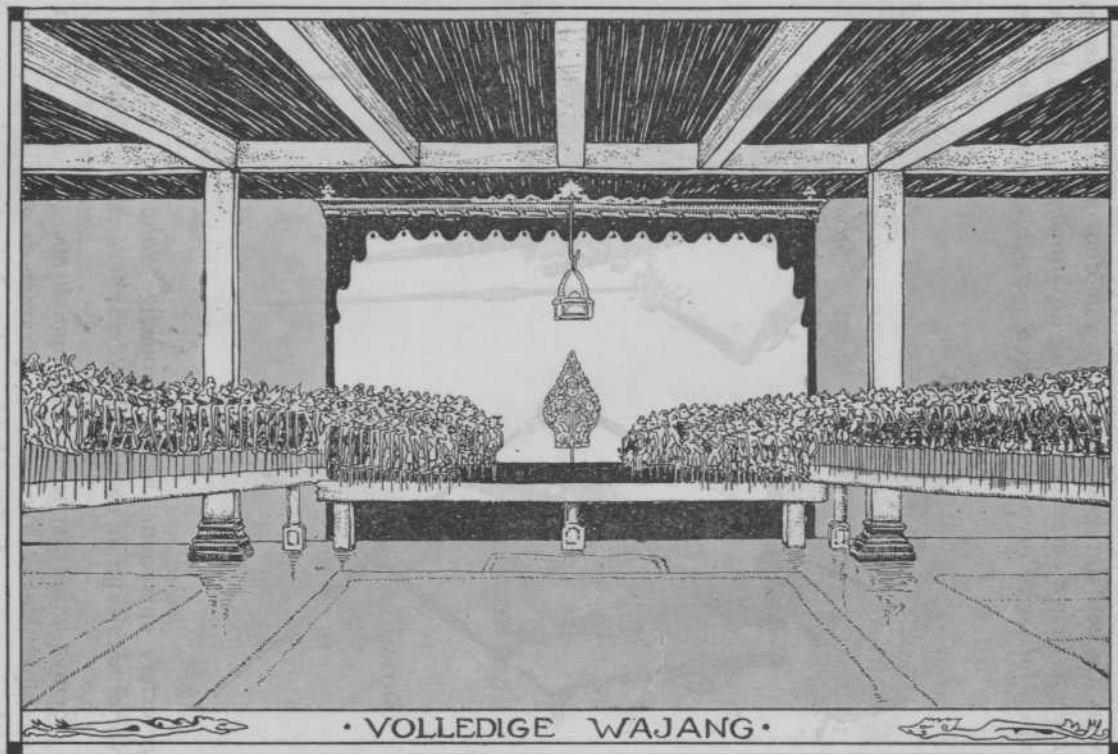
De kwade geesten hielden zich volgens de begrippen der bewoners schuil in rivieren, steenen, boomen, bergtoppen enz. enz. Deze geesten konden het den menschen zeer lastig maken. Daarom trachtte men ze door *tooverformulieren* te bezweren en door *offers* vriendelijk te stemmen. De inheemsche bevolking beschouwde de *waringin* als heilig. Nog heden ten dage bezit deze prachtige schaduwgevende boom, die vele dorpspleinen (*aloon-aloon*) met zijn breede takken versiert, zijn volle heiligheid in den volksmond.

2. Deze geestenvereering heet *Animisme* d.i. de voorstelling, dat alles in de omgeving van den primitieven mensch, naar zijn opvatting, in dieren- en plantenwereld, het bewerkte en het onbewerkte, ieder voorwerp, groot of klein, een *ziel* heeft.

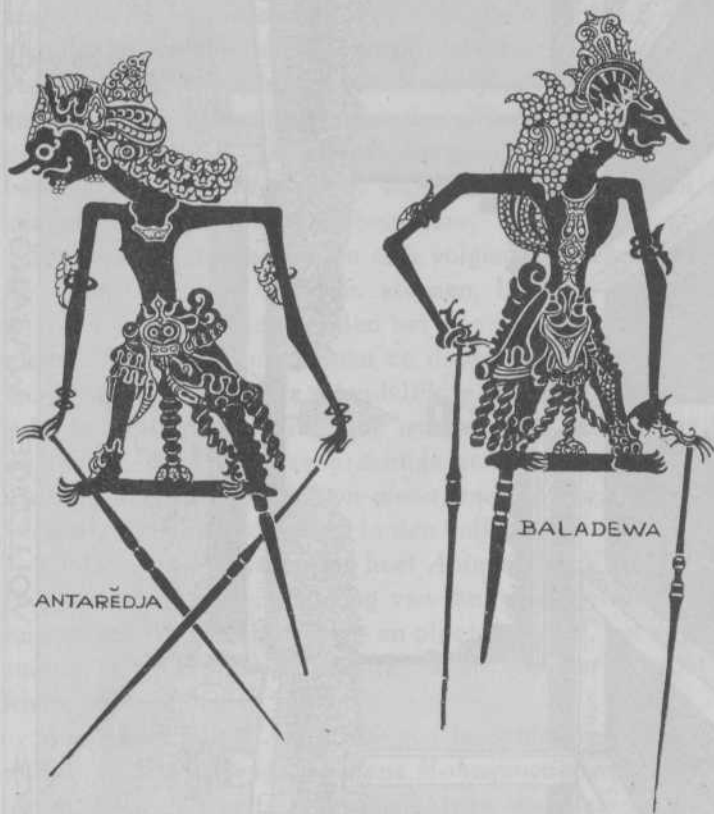
Momenteel is het *Animisme* nog lang niet verdwenen, al zijn de meeste *Indonesiërs* thans *Mohammedanen* geworden. *Animistische* en zelfs *praeanimistische* voorstellingen worden nog veel aangetroffen bij de minder ontwikkelde stammen in *Indonesië*.

Wajang.

Wajang: De wajang of het aloude schimmenspel der Javanen heeft zich hoogstwaarschijnlijk ontwikkeld uit de oudgodsdienstige en wel sjamanistische plechtigheden der *Oud-Indonesiërs* om de goden gunstig te stemmen en de geesten

der afgestorven voorvaderen te eeren. Ze is dus te beschouwen als een der bestanddeelen van den ouden *Maleisch-Polynesischen* eeredienst, waarbij de *Sjamanen*, die bij bijna alle *Maleisch-Polynesische* volken worden aangetroffen, als

priesters optraden. De tegenwoordige *dalangs* (= wajang-vertooners) zijn de natuurlijke vervangers van de *Sjamanen*.

Animisme en
Praeanimisme.

Eenige *animistische* en *praeanimistische* gebruiken in den Archipel: Het breken van de *pipisan* en de *gandik* zijn voorboden van een sterfgeval, of van krankzinnig worden.

Het omvallen van den rijstpot (= dandang) brengt tegen-slag in verdiensten.

Het in den wind zitten, of het onder den blooten hemel slapen veroorzaakt een gezwollen buik.

PIRISAN EN GANDIK

·SUIKERRIET·

DANDANG

Het dooden van een leguaan zal den dader traag en on-handig maken.

Men noemt niet graag de namen van gestorven voorouders, goden en geesten.

Besmettelijke ziekten, gevreesde wilde dieren enz. duidt

men het liefst aan met omschrijvende benamingen, bijv. pokken met „*sakit bagoes*”, een tijger met „*kja*” enz.

Een aanstaande moeder mag niet uit een grooten pot eten, anders zal het kind met een waterhoofd geboren worden.

Het na zonsondergang gaan zitten naaien is een voortee-ken, dat een vrouw spoedig weduwe zal worden.

Aan bloeiend suikerriet wordt door sommige stammen onheilbrengende kracht toegeschreven: nl. van oorlog, ziekte en dood.

II. Het Hindoe-Javaansche tijdperk der Geschiedenis.

1. Indonesië in aanraking met de Hindoes:

Groote
handelsweg.

1. De ligging van den *Oost-Indischen-Archipel* aan den grooten handelsweg van de Oude Wereld over Indië naar *China* (= *Katai*) bracht mee, dat Chineezzen, maar vooral kooplieden en zeevaarders uit *Voor-Indië* in aanraking kwamen met de kusten en breede riviermonden van sommige eilanden van den Archipel. Vooral was dit het geval met: *Malaka, Sumatra, Java en Borneo*.

Hindoe-
cultuur.

2. Sommige dezer lieden vestigden zich in die streken, trouwden er met landsdochteren en stichtten er dus gezinnen. Aangezien deze „nieuwelingen” meer beschaafd en meer gegoed waren dan de inheemsche bevolking, kregen ze eenigen invloed. Deze invloed nam hoe langer hoe meer toe en zoo zal de *Hindoe-cultuur* zich in den Archipel als deel van het religieuze Oosten, ingeschoven hebben.

Hindoe-
koninkrijken.

3. Het gevolg was, dat in het begin der 5e eeuw onzer jaartelling hier en daar *Hindoe-Koninkrijken* van zeer bescheiden omvang uit bovengenoemde nederzettingen ontstonden, bijv. op *Malaka: Kedah*; op *Sumatra: Kendali*; op

Java: Taruma; op Borneo: Kutei; in Achter-Indië: Çampa of Tjampa. Veel is er evenwel van de meeste dezer rijkjes niet bekend geworden.

Bekend is, dat het rijkje in *Achter-Indië* en die op *Malaka*, *Sumatra* en *Java* in aanzien toenamen en dat op *Borneo* teniet ging. Dit tenietgaan moet waarschijnlijk toegeschreven worden aan het verleggen van den ouden handelsweg.

2. De Hindoes op Java:

1. Toen de Hindoes (= Indiërs) op Java kwamen, vonden zij er een reeds eenigszins geordende maatschappij. Op Java woonden, zooals wij boven reeds zagen, drie volken. nl. de *Soendaneezen*, de *Javanen* en de *Madoereezen*. Elk dezer volken was weer verdeeld in kleinere Staatjes.

De Hindoes stonden reeds op een zeer hoogen trap van beschaving. Hun komst bracht dus op het eiland al spoedig groote veranderingen teweeg en wel vooral op gebied van *Landbouw, Godsdiens*t en *Kunst*.

De naam
Java.

2. De naam *Java*, die langzamerhand den Oud-Soendaneesch en naam „*Noesa Kendeng*” verdrong, is afkomstig van Hindoe-kooplieden en zeevaarders, die op hun reizen langs den grooten Handelsweg van Voor-Indië naar China (Katai), *Java* aandeden. Ze sloegen er hun „*Sango*e” (= wat voor de reis tot nuttiging onderweg wordt meegenomen) in en noemden het *Jawa-dwipa* d.i.: gerst- of rijsteiland.

Deze naam Jabadiou, Jawa-dwipa of Djawa-dwipa vinden we vermeld bij den beroemden Griekschen Aardrijkskundige *Ptolemeus*, die pl.m. 150 na Chr. te *Alexandrië* in Egypte leefde en ook in het uit ongeveer dienzelfden tijd dateerende Hindoe-heldendicht: *Ramajana*.

Naar alle waarschijnlijkheid dacht men toen Java nog met Sumatra verbonden.

Hindoe-
invloed.

3. Van de *Hindoes* of *Indiërs* leerden de bewoners van Java 't land beter bebouwen, andere gereedschappen, het aanleggen van betere en doelmatiger bevoeiingswerken, de katoenplant, houtsnijden, een vollediger ijzerbewerking enz.

Uit tal van onderzoekingen is gebleken, dat de *gamelan*, de *batikkunst* en grootendeels ook het *wajangspel* evenals een vrij volledig *muntstelsel*, aanwinsten waren voor de bewoners van Java, die ze kregen van Hindoe-zijde, maar die ze evenwel zoo geheel in zich opnamen, en naar eigen Oud-Javaansch inzicht wijzigden, dat ze een totaal inheemsch karakter aannamen.

't Is daarom, dat *wajang*, *gamelan* en *batikken* zoo echt-Javaansch aandoen, dat vaak gemeend wordt, dat de Oud-Javanen met deze zaken reeds bekend en vertrouwd waren voor de komst der Hindoes en dus niet geïmporteerd schenen. Wel werden onder Hindoe-invloed *wajang* en *gamelan*

uitgebreid en volmaakter gemaakt. Vele nu nog vertoonde *lakons* (= bedrijf van een tooneelspel) verraden nog den Hindoe-invloed. Het *letterschrift* (= Adji Saka) en de inrichting van het *dorpsbestuur* zijn eveneens een erfenis der Indiërs.

Dorps-
genootschap.

4. De *dorpsgenootschap* brengt mee, dat de mannen het recht hebben deel te nemen aan de verkiezing van een dorps-hoofd, de verdeeling der gemeenschappelijke lasten, zooals:

politie en wachtdoenden, het omslaan der landrente van het gemeenschappelijk desabezit, het onderhoud van wegen, bruggen, grond van den dorpsgeestelijke, de *langgar* (= bidkappel), enz. enz.

5. Blijkt uit het bovenstaande reeds hoe groot de invloed der Indiërs op de Inlandsche bevolking was, het sterkst was hij evenwel op *Godsdienstig gebied*.

Aanvankelijk schijnt het *Brahmanisme* alleen verkondigd te zijn. Immers de Chineesche pelgrim *Fa Hsien*, die 13 jaar reisde, van 399 tot 413, in 413 schipbreuk leed en vijf maanden op Java (Jawa-dwipa) verbleef, vertelt, dat behalve

Heidenen (Soendaneezen) op Java veel *Brahmanen* voor- Brahmanisme.
kwamen. Volgens hem trof hij nog geen *Boeddhisten* aan.
Verder spreekt hij niet van enkele Hindoe-kolonisten, maar
van een gehindoeïseerde Javaansche maatschappij.

3. Iets over het Brahmanisme en het Boeddhisme:

1. Het *Brahmanisme* heeft drie Oer- of Hoofdgoden nl.
Brahma (= Schepper), *Wisjnoe* (= Onderhouder) en
Çiwa (= Vernieler). Het leert de *zielsverhuizing* en ver-
deelde het volk in vier *kasten*:

1. *Brahmanen* = priesters;
2. *Ksatriya's* = krijgslieden;
3. *Waisja's* = landbouwers en handwerkslieden;
4. *Soedra's* = ondergeschikten of slaven.

Kasten-
indeeling.

De *Paria's* = onreinen, verstootelingen, verworpingen,
dus de laagste volksklasse, behoorden niet tot de *kasten-
menschen*.

2. Weldra werd ook het *Boeddhisme* gepredikt. Het
wijkt zeer af van het Brahmanisme, omdat het gegrond is Boeddhisme.
op *barmhartigheid* en *naastenliefde*. Het verwerpt de kasten-
indeeling, richt zich meer tot het volk en werd spoedig zeer
populair bij het volk.

Waar het *Boeddhisme* verscheen, verdween het *Brahma-
nisme*. Samengaan der beide godsdiensten ging niet.

3. Op Java evenwel was de verhouding tusschen beide
godsdiensten een vriendschappelijke. Er had zelfs vermen-
ging plaats. Misschien was dit een gevolg van het feit, dat
de Hindoes aanmerkelijk minder in aantal waren dan de
Javanen. Het *standenverschil* der Javanen met het gebruik
van *taalsoorten* en *rangtalen*, is waarschijnlijk een uitvloe-
sel van de *Brahmaansche* kastenindeeling. Op Java had

Wisjnoe- en
Çiwa-
vereering.

men ook later steeds twee hoofdstroomingen van het *Boeddhisme* nl. het *Wisjnoeïsme* en het *Çiwaïsme*.

Versmelting.

4. Aanvankelijk bleven de Hindoes, die zeer waarschijnlijk tot de eerste drie standen behoorden, streng gescheiden van de bewoners van Java. Na de invoering van het *Boeddhisme* ontstond er een zeer geleidelijke versmelting en werden verschillende *Hindoe-Javaansche* rijken gesticht met een zeer geordend bestuur.

4. De Hindoes in aanraking met West-Java:

1. Het *oudste* Hindoe-rijk op Java, gesticht in den aanvang der 5e eeuw, lag in *West-Java*. Dit West-Java-Rijk heette *Taroemanegara* (denk aan de Tji Taroem). De *taroom-* of *indigo* plant groeide zeer veel in West-Java. Het rijk strekte zich ongeveer uit, waar heden de residenties *Batavia*, *Buitenzorg* en *Krawang* zijn gelegen. Een zijner vorsten was de Wisjnoeïstische Koning *Poernawarman*. Hij was een gehindoeïseerd Javaansch vorst. De Hindoes, die zich in *West-Java* vestigden, waren *Wisjnoeïeten*.

Taroemane-
negara
5e eeuw.

2. De eerste sporen van Hindoes op Java zijn dan ook gevonden in *West-Java*. Ze bestaan in inscripties op rotsblokken (= vulkanisch gesteente) gevonden in de residentie *Buitenzorg* (Tji Sedané) en in de afdeeling *Meester-Cornelis*. Deze inscripties zijn alle *ongedateerd*. Het letterschrift wijst wat de vorm betreft evenwel terug naar het begin der 5e eeuw onzer jaartelling en wel naar de kust van *Koromandel*. Op de „*Watae-Toegoe*”, gevonden in de afdeeling *Meester-Cornelis*, staat o.m., dat Koning *Poernawarman* 1000 koeien aan de Brahmanen ten geschenke gaf als offer, en een kanaal liet graven voor een beteren waterafvoer.

Inscripties.

China. 435.

3. Het *West-Java-Rijk* onderhield de vriendschapsbanden met China (= Katai) in het belang van den handel. In 435 werden geschenken naar China gezonden.

5. De Hindoe-nederzettingen in Midden-Java:

1. In *West-Java* lieten de *Hindoes* evenwel weinig sporen na. Misschien werden door hen de Soendaneezen beschouwd als behoorende tot de laagste volksklasse of de Soedra's.

In het begin der 6e eeuw landde te Japara weer een groep Kalinga. Indiërs, die in *Midden-Java* het Hindoe-rijk *Kalinga* of *Kaling*, d.i. het land der Klingen of *Coromandel*, stichtte. Later werd het *Djawa* genoemd. Deze nieuwelingen slaagden er in de inboorlingen onder hun macht te krijgen en hen tot hun ondergeschikten te maken. Volgens Chineesche berichten wisselde het *Midden-Java-Rijk* nogal eens van hoofdstad, was zeer rijk en breidde zijn gebied steeds meer en meer uit. Het dreef veel handel o.a. met *China* (= *Katai*). Vooral goud, zilver en ivoor werden uitgevoerd, artikelen, welke als *handelsproducten* van andere eilanden uit den Archipel werden aangevoerd.

2. Om de vriendschap met China te onderhouden, zond de vorst van *Kalinga* in 647 een gezantschap naar den Keizer. Dit werd nog geruimen tijd voortgezet, vandaar dat er vele berichten omtrent *Java* in *Chineesche* kronieken voorkomen. Zoo lezen we van een Koningin *Simi*, die er voortreffelijk regeerde (674). Onder haar bestuur waren de menschen eerlijk en braaf. Dieven kwamen er bijv. niet voor.

3. Ook wordt er gesproken van een bergdistrict *Langpia*, waarheen de vorsten van het *Midden-Java-Rijk* zich herhaaldelijk begaven. Waarschijnlijk wordt hier *Diëng* bedoeld. Op het *Diëngplateau* toch ligt de oudste Hindoetempel. Op één der steenen komt het jaartal 809 voor. Het vermoeden is niet gewaagd, als we veronderstellen, dat de *Kalinga-vorsten* naar *Diëng* trokken om hun *godsdienst*-plichten daar te vervullen. Uit de beelden blijkt, dat de dienst *Çiwaïtisch* was. Bekend is verder, dat men in het *Midden-Java-Rijk* het gebruik der letters kende en aan sterrenkunde deed.

Gezantschap.
647.

Diëng-
tempels.
809.

TJANDI POENTADEWA
VAN HET DIENG PLATEAU

TJANDI BIMA
VAN HET DIENG PLATEAU

Steen-
inscripties.
732 en 760.

4. Steeninscripties, die over de 7e eeuw onzer jaartelling handelen, zijn in *Midden-Java* niet gevonden. De oudste soort gedenksteenen dateeren uit de 8ste eeuw, nl. 732 en 760. Zij handelen over twee beroemde koningen, waarschijnlijk nieuwe immigranten uit het uiterste Zuiden van Voor-

Indië; van het Rijk *Kalinga*, nl. *Sanaha* en *Sandjaja*. Dit waren vader en zoon. De laatste overtrof den eerste in het regeeren.

Het bloeiende *Midden-Java-Rijk* met als hoofdstad *Mendang Kamoelan*, gelegen in de tegenwoordige residentie *Semarang*, dicht bij de grens van de vroegere residentie *Rembang*, breidde zijn heerschappij geleidelijk uit tot over *Oost-Java*.

5. Zooals we boven reeds zeiden, waren de *Diëngtempels* <sup>Çiwa-
vereëring.</sup> (pl.m. 40 in getal) opgericht ter eere van Çiwa. In Midden-Java vestigden zich, in tegenstelling met *West-Java* dus *Çiwaiten*. Andere *Çiwaitische* tempels zijn: *Gedong Sanga* op de helling van den *Oengaran* in de residentie Semarang en in Kedoe, die van *Sela Grija* en de *tjandi Banon*. Van buiten zijn deze tempels zeer fraai afgewerkt.

6. De vermenging van de Hindoes met de *Javanen* was in tegenstelling met de *Soendaneezen*, veel sterker. Het gebeurde vaak, dat Javaansche begrippen Hindoe-namen kregen. Zoo is *Dewi Seri* de beschermgodin van den rijstbouw. Dewi Seri.

7. Volgens een Soendaasch geschrift (Tjarita Parahijangan) voerde *Sandjaja* oorlog met verschillende rijken, zelfs met overzeesche, zooals op *Sumatra: Djambi*; op *Malaka: Kedah*; in *Achter-Indië: Khamar* en keerde als overwinnaar naar zijn land terug. De gevolgen bleven niet uit. Kort na zijn overlijden werd *Java* door overzeesche d.w.z. *Sumatraansche* vorsten onderworpen. Koning
Sandjaja.

6. De Sumatraansche overheersching van Midden-Java:

1. De overzeesche vorst, die het oude *Çiwaitisch Hindoe-Javanen-Rijk* in Midden-Java overmeesterde tusschen 732 en 778, kwam van *Sumatra*. Hij behoorde tot het geslacht der *Çailendra's*. Zijn rijk heette *Sjri Widjaja*. Het bestond reeds geruimen tijd. In de 5e eeuw was het centrum van zijn macht het tegenwoordige *Palembang*. In de 7e eeuw veroverde het *Djambi* en *Bangka* en in de 8ste eeuw bracht het *Malaka* tot onderwerping. Çailendra's.
732—778.

2. De *Çailendra's* (= Bergheeren) waren *Boeddha-vereërders*. Hun verdraagzaamheid ten opzichte van andersdenkenden, tot andere kerkgenootschappen behoorenden, moge o.m. blijken uit het laten bestaan van de vele *Çiwaitische*

Ciwaltische
heiligdommen.

heiligdommen. Ja, ze stonden zelfs toe, dat het aantal *Ci-waltische* tempels op het *Diëngplateau* werd uitgebreid.

Het is zoo goed als zeker, dat de Sumatraansche veroveraars niet zelf hun bezittingen in *Midden-Java* bestuurden, maar dit overlieten aan hun vertegenwoordigers.

Het Rijk
Mataram.
919.

3. Het *nieuwe Rijk* droeg den naam *Mataram*, welke naam op een inscriptie gedateerd 919, voorkomt. Het Rijk *Mataram* strekte zich uit over de tegenwoordige residenties

Kedoe, *Jogjakarta* en *Soerakarta*, grensde in het Noorden aan de Java-Zee en bezit verschillende streken in *Oost-Java*. Onderscheidene eilanden in andere deelen van den Archipel waren verder ondergeschikt aan *Mataram*.

De hoofdstad met *Kraton* van dit uitgebreide rijk lag even beoosten het tegenwoordige *Jogjakarta*, waar overblijfselen van een *kraton* zijn gevonden.

4. Al resideerden, zooals wordt verondersteld, de konstminnende vorsten van het *Sumatraansche Rijk* van *Sjri-Widjaja* niet zelf in hun nieuwe vestiging het vasalrijk in *Mid-*

Boeddhis-
tische bouw-
werken.

den-Java, verwaarloozen deden ze het uitgebreide gebied niet. Integendeel. Er verrezen na elkander schoone *Boeddhistische* bouwwerken, zooals de tjandi *Kalasan* (778) bij Jogjakarta aan de West-zijde van de Kali-Opak, de kleine tjandi *Pawon*, de vorstelijke tjandi *Mëndoet* en het indrukwekkende, grootsche heiligdom (Stoepe) *Boroboedoer*. De laatste drie, gelegen ten Zuiden van *Magelang* en ten Zuid-Westen van *Moetilan* in de tegenwoordige residentie *Kedoe* trekken telken jare veel bezoekers en worden bewonderd om hun schoonheid. Vooral deze schitterende bouwwerken geven blijk van de groote begaafdheid voor sierkunst der Javanen. Ze herinneren het nageslacht aan een tijdperk van macht en bloei in vervlogen tijden en staan daar als een maatstaf ter beoordeeling der geestelijke hoogte van het oude *Javaansche volk*. De kleinere tempels van het *Diëng-plateau* en van *Gedong Sanga* maken veel eenvoudiger indruk. Deze zijn zuiver *Çiwaïtisch*. Duizenden *heerendienst-plichtigen* hebben aan deze tempels gewerkt.

Sumatraan-
sche over-
heersching
verdrongen.

5. De vorsten van *Sjri-Widjaja*, het groote Hindoe-rijk op *Zuid-Sumatra*, voerden ongeveer een eeuw den scepter over het boven beschreven deel van *Midden-Java*. In de 2de helft der 9e eeuw hebben blijkens inscripties *Çiwaïtische* heerschers, die zeer waarschijnlijk uit *Oost-Java* kwamen, de macht van het *Rijk Sjri-Widjaja* verdrongen en het bewind over het *Midden-Java-Rijk* weer in handen genomen.

Vermoedelijk is het *Boeddhisme* in hoofdzaak de godsdienst der vorsten en rijksgrooten geweest en bleef het volk meer *Çiwa-vereerders*. De Hindoes verdrongen ook de landstaal niet.

Sjri-Widjaja
op Sumatra.

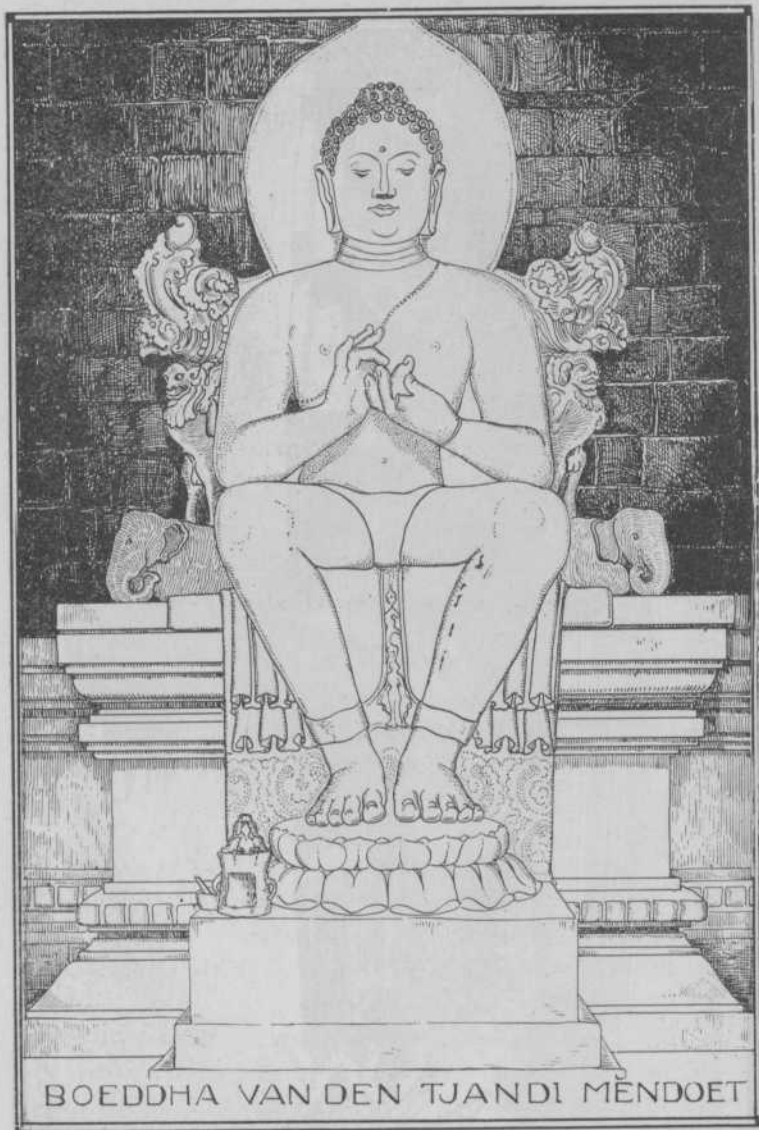
6. Op Sumatra bleef het *Rijk van Sjri-Widjaja* machtig. In de 14de eeuw raakte het, zooals we verder zullen zien, onder *Javaansche* heerschappij. Nog later deelt het het lot van het *Rijk van Madjapahit* en maakte de *Hindoe*-beschaving plaats voor die van den *Islam*.

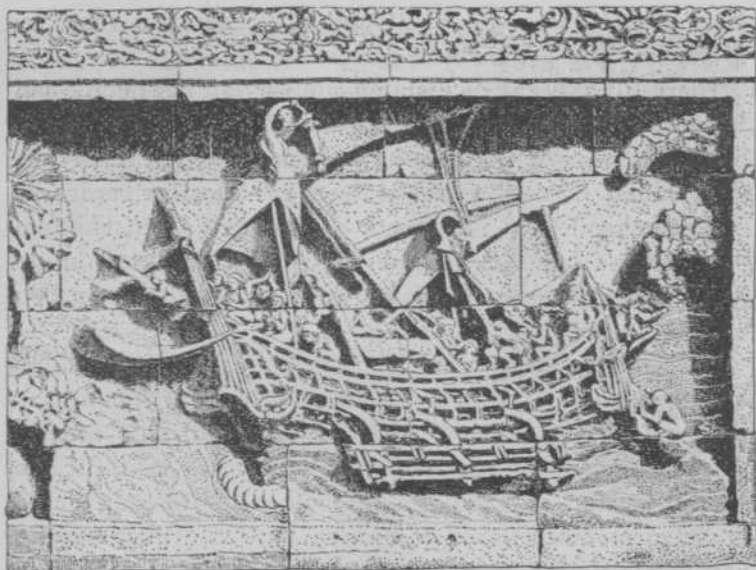

DE BOROBOEDOER BIJ MAGELANG

BOEDDHA VAN DEN TJANDI MENDOET

7. De verplaatsing van den Hindoe-invloed naar Oost-Java:

1. Bij de komst der Sumatraansche vijanden, vluchtte het oude *Çiwäitische* Koningsgeslacht zeer waarschijnlijk naar *Oost-Java* en wist zich te handhaven in de omgeving van *Singhasari* in de tegenwoordige residentie *Pasoeroehan* (760). Singhasari.
760.

2. Op het eind der 9e en in het begin der 10e eeuw begon de macht der Sumatraansche overheerschers uit *Sri-Widjaja* in *Midden-Java* te verminderen. Inlandsche rijksbestuurders verwisselden, volgens de berichten uit dien tijd, hun waardigheid met die van koning. Midden-Java.

3. In $\pm$ 900 leefde er in *Madioen* een koning *Dijah Bali-toeng* genaamd. Zijn opvolger was *Maha Sjambhoe*. De rijksbestuurder dezer beide vorsten was *Dahsha*. Hij volgde later zijn vorst als koning op. Vorsten uit
het oude
Sandjaja-
geslacht.

Deze *Dahsha* was van $\pm$ 910 tot 919 regeerend vorst van *Mataram*. Zijn kraton was gelegen te *Medang*.

Hieruit blijkt, dat de afstammelingen van het oude *Sandjaja-geslacht* dus weer hun oogen richtten op hun vroeger bezit en hun macht van uit *Oost-Java* naar *Midden-Java* uitbreidden. Of ze de overweldigers uit *Sumatra* verdreven, is niet bekend. Wel is bekend, dat ze de *Çiwaitische* tempels, bekend onder den naam van *Lara Djonggrang* en gelegen in de *Prambanan-vlakte*, bij *Jogjakarta*, lieten bouwen (eind 9e eeuw).

Oost-Java.

4. Koning *Dahsha* werd zoowel in Oost- als in Midden-Java opgevolgd door *Tlodong*. De opvolger van Koning *Tlodong*, nl. Koning *Wawa*, verlegde om onbekende redenen zijn kraton van *Midden-Java* weer naar *Oost-Java*. Dit doet vooral vreemd aan, omdat pas zulke schitterende heiligdommen gebouwd waren in *Midden-Java*. De rijksbestierder van den laatstgenoemden vorst vertoefde wel veel in *Midden-Java*, maar de Koninklijke macht verkreeg hij alleen in *Oost-Java*.

Midden-Java hield niet op te bestaan, er werd zelfs in 956 nog een rechtsgebied gesticht, maar de liefde der vorsten concentreerde zich voortaan in hoofdzaak op *Oost-Java*. Hier lieten de uitnemende tempelstichters dan ook tal van prachtige heiligdommen verrijzen.

Koning
Sindok.
10e eeuw.

5. Zooals we zagen, verlegde Koning *Wawa* den zetel der regeering van *Midden-Java* naar *Oost-Java*. Zijn rijksbestuurder *Mpoe Sindok* volgde hem op als koning en noemde zich ook vorst van *Mataram*.

Deze vorst heerschte dus zoowel over Oost- als Midden-Java. De hoofdstad van zijn rijk, dat de tegenwoordige residenties *Soerabaja*, *Pasoeroehan*, *Kediri* en waarschijnlijk ook het eiland *Bali* omvatte, was gelegen in *Zuid-Soerabaja* (*Kaoeripan*).

Koning *Sindok* is de meest bekende vorst uit het begin

TJANDI PRAMBANAN GEWUD AAN SJTWA

der 10de eeuw. Hij staat aangemerkt als een man met veel moed en goede bestuursgeaven. Van een 20-tal oorkonden staan er 15 op zijn naam. Naar alle waarschijnlijkheid was hij het, die het vorstengeslacht der Çailendra's uit Midden-Java verdreef. Hij was een vurig *Boeddhist*.

6. Zijn dochter *Isjana Toenggawidjaja*, eveneens een goed volgeling van het *Boeddhisme*, volgde hem in 944 op. Zij huwde met *Sjri Lokopala*, die koning werd van *Sindoks* rijk. Uit hun huwelijk werd een zoon geboren, nl. *Sjri Ma-koetawangsjaja*.

Sjri Makoeta-
wangsjaja.

Deze deed zich, evenals zijn grootvader, kennen als een goed heerscher, die steeds het welzijn van zijn volk nastreefde en zijn vijanden krachtig beoorloogde. Hij zei het *Boeddhisme* vaarwel en werd in tegenstelling met zijn voorouders een trouw vereerder van *Wisjnoe*.

7. Zijn dochter, poetri (= prinses) *Mahendradatta* huwde met *Oedajana*, een afstammeling van een beroemd vorstengeslacht.

Bali.

Mahendradatta werd geen koningin van het Rijk van haar ouders, maar voerde met haar gemaal het bestuur over het eiland *Bali*, tijdens de regeering van haar vader en diens opvolger Koning *Dharmmawangsjaja*.

Oedajana was een zeer hoogstaand stedehouder, zooals moge blijken uit den bijnaam door het volk aan zijn gemalin *Mahendradatta* gegeven: „*Goena prijadharmapani*”, d.i. gemalin van den vriend der deugd.

Evenals zijn schoonvader was prins *Oedajana* een *Wisjnoëet*, hetgeen de versieringen op zijn graf uitwijzen. Hij ligt begraven te *Djalatoenda*, een badplaats op de helling van den *Penanggoengan*, gelegen in de tegenwoordige residentie *Soerabaja*.

8. Oost-Java tijdens het bestuur van Koning Erlangga:

1. *Oedajana* en Prinses *Mahendra* hadden uit hun huwelijk één zoon, *Erlangga* of *Airlangga* geheeten. Deze stamde dus in de vrouwelijke linie af van den grooten, beroemden Koning *Sindok*. Geboren op het eiland *Bali* in 991, kwam hij als familielid (neef) van Koning *Dharmmawangsja*, die in *Oost-Java* regeerde, aan diens hof om later zijn troonopvolger te worden.

Prins
Airlangga

Erlangga huwde reeds op jeugdigen leeftijd met 's konings dochter.

2. *Dharmmawangsja* was een machtig vorst, die oorlog voerde met *Woerawari* op *Malaka* (977). In 992 onderwierp hij het Rijk van *Palembang* (*Sjri-Widjaja*), dat 15 jaar schatplichtig bleef. Zijn rijk bracht hij tot hoogen bloei. De uitvoer van waardevolle producten, zooals *ivoor*, *parelen*, *zijde*, *sandelhout*, *schildpad*, enz. was zeer aanzienlijk. Het volk betaalde de *tjoeké* (= belasting) in natura (= boeloe behti). Een staf van ambtenaren stond den Koning ter zijde bij het besturen van het uitgebreide Rijk. Dit groote Rijk had in 1006 veel te lijden van vijanden. Vermoedelijk kwamen de aanvallers uit overzeesche rijken, nl. uit *Woerawari* op *Malaka* en uit *Sjri-Widjaja* d.i. *Palembang* op *Zuid-Sumatra*.

Dharma-
wangsja.

3. Het bloeiende *Rijk van Oost-Java* viel in hun handen en Koning *Dharmmawangsja* met al zijn familieleden kwamen om (1007). Alleen prins *Erlangga* bleef in leven. Hij vluchtte nl. met enkele van zijn getrouwen naar *Wonogiri* in de tegenwoordige residentie *Soerakarta*. In de bosschen bij monniken en kluizenaars vond de prins een veilige schuilplaats. Hier kreeg de jeugdige prins zijn opvoeding. Uit dankbaarheid beloofde hij een *patapaan*, d.i. een kluizenarij te zullen laten bouwen, als hij eenmaal Koning zou zijn geworden. *Erlangga* hield woord. In 1037, toen hij het

De kluizenarij land bevrijd had van de vele vijanden, liet hij te midden van prachtige lusttuinen op de zuidelijke hellingen van den *Penanggoengan* de Kluizenarij *Poegawat*, het latere *Poet-janan*, d.i. Pinangwoud of Kepoetjangan bouwen.

Geruimen tijd bleef het rijk van *Dharmmawangsja* in 's vijands handen. Eindelijk begon toch hun macht te verminderen. Dat kwam Prins *Erlangga* ter oore. Toen dan ook op zekeren dag eenige invloedrijke rijksgrooten en enkele voorname Brahmanen in *Wonogiri* tot hem kwamen en hem verzochten de teugels van het bewind in handen te nemen, gaf *Erlangga* hieraan dadelijk en met genoeg gehoor.

Erlangga
Koning.
1010.

Het gelukte hem het rijk zijner voorvaderen te heroveren. In 1010 werd hij tot Koning van het oude rijk gewijd. De officieele bevestiging van zijn Koningschap liet evenwel nog eenige jaren op zich wachten. Dit had pas plaats in 1019.

4. In 1021, dus in het begin zijner regeering, had Koning *Erlangga* zijn kraton te *Uroatan Mas*, in de tegenwoordige residentie *Soerabaja*, zooals gemeend wordt, nl. bij *Modjokerto*. Hij maakt dan nog een moeilijken tijd door met veel strijd. Ondanks alles wil hij zijn levenswerk, nl. eenheid in zijn rijk, tot stand brengen. Pas in 1037 heeft hij alle vijanden, ook Koning *Widjaja*, die op dat oogenblik in *West-Java* heerschte, verslagen en de onderworpen vorsten tot zijn gehoorzame vazallen gemaakt. Rust keert dan op het eiland *Java* terug. Ook het eiland *Bali* staat onder Koning *Erlangga's* bestuur. Zijn oude getrouwen worden nu niet vergeten. Een hunner, een zekere *Narottama*, verheft hij tot de hoogste waardigheid in zijn Rijk.

Eenheid in
Erlangga's
Rijk. 1037.

5. Het centrum van Koning *Erlangga's* gezag was gelegen in de *Brantas-vlakte*. In 1037 verhief hij *Kahoeripan* tot zijn residentie en noemde zich vorst van *Kediri*.

De Brantas-
vlakte.

Theban aan de Noordkust en *Oedjoeng Galoeh* aan de monding van de *Brantas* gelegen, waren aanzienlijke handelssteden.

Te *Waringin Pitoe*, een plaatsje aan de *Brantas* liet *Erlangga* waterwerken aanleggen om een overstroming van de *Brantas* te beteugelen. Hiervan profiteerden zoowel de landbouw als de scheepvaart.

6. Veel werk maakte Koning *Erlangga* van de rechtspraak. Lijfstraffen werden niet opgelegd. Alle overtredingen werden met geldboeten gestraft. Bij ernstige misdrijven werd evenwel zeer streng opgetreden. Roovers en dieven

Rechtspraak.

werden bijv. gedood. Een viertal „rijksgrouten", d.z. ministers, hadden de leiding der Staatszaken in handen.

Als de Koning uitreed op zijn *olifant* of in zijn *Staatsie-wagen*, was hij omringd door een lijfwacht van 700 soldaten. Voorbijgangers wierpen zich voor hem in het stof en wachtten in die houding tot hun vorst voorbij was gereden. Er werd veel aan vermaak gedaan.

7. In de Javaansche letterkunde stelde Koning *Erlangga* Letterkunde. zeer veel belang. *Kanwa*, een groot dichter, leefde aan het

hof. Bekend geworden is zijn „*Ardjoena-wirwaha*”, waarin de bruiloft van *Ardjoena* met *Soepraba* bezongen wordt. Het rijk van *Erlangga* bloeide onder zijn bestuur allerwegen. Hij was de meest beteekenende vorst van de eerste helft der 11de eeuw.

Kali Soetji.

Koning *Erlangga*, die zijn leven eindigde als kluizenaar, had een schoone, lieve dochter, *Sang rama Widjaja Toengga dewi* geheeten. Zij was een zeer vrome vrouw en wilde daarom niet als troonopvolgster in aanmerking komen. De prinses trok zich terug in de heerlijk gelegen Kluizenarij *Kapoetjangan* en kreeg den bijnaam *Kali Soetji*, d.i. de Heilige Non. In de *Pandji-verhalen* speelt de prinses onder dezen naam een rol.

Koning
Erlangga als
heremiet.

8. Nog waren er twee prinsen, dus twee troonpretendenten. Het bloeiende rijk, waarin Koning *Erlangga* met veel moeite en veel inspanning eenheid had weten te brengen, zou verdeeld moeten worden onder de twee zoons. In 1042 deed Koning *Erlangga* afstand van de regeering en nam een geestelijke waardigheid aan. Hij stierf als *heremiet* vermoedelijk in 1043 (*Resi Gentajoe*).

Verdeeling
des rijks.

9. Volgens de legende deed de wijze *Arja Barad*, een groot geleerde, middels een groote *kendi* op zijn hoofd door uitstroomend water de *Kali Leksa* ontstaan. Zoo bracht deze wijze de verdeeling van het rijk zijns Konings tot stand.

Aan de rechterzijde zou voortaan het rijk *Djanggala*, d.i. *Soerabaja*, *Pasoeroehan* en wat verder naar het Oosten ligt, liggen en aan de linkerzijde *Daha* of *Kadiri*, d.i. *Kediri*, *Madioen* en het land naar het Westen.

West-Java ging waarschijnlijk in dezen tijd weer verloren. Op de *Kawihelling* zijn overblijfselen van de *pinggir raksa* (= in staat van tegenweer gebrachte grens) gevonden. Deze *Kawi-muur* is zeker bedoeld als grens tusschen de rijken *Djanggala* en *Kediri* (= *Pandjaloe* of *Daha*).

ERLANGGA "OP GAROEDA

9. Het Rijk van Djanggala:

Kadiri en
Djanggala.

1. *Erlangga* liet dus twee zoons na. Hoe ze heetten en wie *Kediri* en wie *Djanggala* kreeg, is niet bekend. Vrij zeker is het evenwel, dat door deze scheiding van het groote rijk in de deelen *Djanggala* en *Pandjaloe* een broedertwist werd voorkomen. Een vriendschappelijke verhouding tusschen de beide naverwante nieuwe vorstenhuizen bleef daardoor bestaan. Zoo huwde zelfs een prinses uit *Djanggala* later met een *Kedirisch* vorst.

2. Van het *Rijk van Djanggala* is weinig bekend. Hoofdstad van *Djanggala* werd zeer waarschijnlijk de eerste hoofdstad van *Erlangga's* rijk, nl. *Uroatan Mas*, gelegen in de tegenwoordige afdeeling *Modjokerto*.

Verdeeling
van Djang-
gala.

Het groote *Rijk van Djanggala* bleef niet lang bestaan. Het werd verdeeld onder de kinderen van den vorst. Zoo ontstonden er vele kleine rijkjes, zooals *Djanggala*, *Toemapël* of *Singhasari*, gelegen rondom het tegenwoordige *Singasari* bij *Magalang*, *Oerawan* of *Gegelang*, enz.

10. Het Rijk van Pandjaloe of Kediri:

Kadiri.

1. *Kediri*, het belangrijkste deel van het oude *Rijk van Erlangga*, breidde zich op den duur uit ten koste van *Djanggala*. Zoo kwam o.m. *Toemapël* in het begin der 13e eeuw aan *Kediri*. In 1220 regeerde hier *Toenggoel Ametoeng* in naam van den vorst van *Kediri*, nl. *Dandang Gendis*.

De overige deelen, waarin 't oude *Djanggala* was uiteengevallen, bleven nog eenigen tijd onafhankelijk, totdat *Kèn Arok*, de stamvader van het machtige vorstenhuis van *Madjapahit*, ze in het begin der 13e eeuw, alle onder zijn gezag bracht.

Daha.

2. Het belangrijkste deel van *Erlangga's* rijk was *Pandjaloe* met de hoofdstad *Daha* of *Dahana* (d.i. „bewonderd

door de wereld" en „bezongen door het volk"). Deze stad lag aan de *Brantas* op dezelfde plaats waar thans *Kediri* ligt. Het rijk omvatte aanvankelijk de tegenwoordige residenties *Kediri* en *Madioen* en nog land ten Westen daarvan gelegen.

3. Omtrent het tijdvak 1042 tot $\pm$ 1100 is nog niets aangaande het rijk *Pandjaloe* bekend.

Bloeitijd der
Javaansche
Letterkunde.
12e eeuw.

De 12e eeuw evenwel kenmerkt zich als een bloeitijdperk op letterkundig gebied. De letterkundige voortbrengselen moeten beschouwd worden als *Javaansche* bewerkingen van *Indische* stof. Onder Koning *Djajawarsja* $\pm$ 1104, leefde *Trigoena* of *Managoena* als poedjangga of hofdichter aan het hof. Hij vervaardigde de gedichten *Soemasantaka* en *Krisnajana*.

4. Toen *Raden Pandji*, die met *Tjandra Kirana* van *Djanggal* gehuwd was, in *Pandjaloe* regeerde, ($\pm$ 1116—1130) onder den naam van *Kamesjwara I*, dichtte *Empoe Dharmmadja* de *Smaradhana*, dat het leven van *R. Pandji* bezingt (wajangverhalen).

Een beroemd Koning van *Kediri* was *Djababaja*, die van 1135 tot 1157 regeerde. Onder zijn regeering kwam de *Oud-Javaansche* letterkunde tot hoogen bloei. Aan het hof leefden de poedjangga's *Empoe Sedah* en *Empoe Panoeloeh*, die de *Bharatajoeda*, een vertaling van het *Mahabharata*, in dichtvorm overbrachten. Hierin wordt o.m. de grootheid van Koning *Djababaja* bezongen. Het gedicht is sterk Javaansch gekleurd. Men krijgt bij het lezen den indruk, dat hier het *Hindoe-rijk* verdwenen is en plaats heeft ingenruimd voor een zuiver *Javaansch* Koninkrijk. Toch blijkt uit het overmatig *Wisjnoëtisch* karakter der oorkonden uit dien tijd, dat de *Kedirische* vorsten groote vereerders van *Wisjnoe* waren gebleven.

5. Niet alleen letterkunde bloeide in *Kediri*, ook de *handel* was van groote beteekenis. Met kleine, goedgebouwde

Handel.

schepen voeren de handelaren van *Daha* naar *Sofala* op de Oostkust van *Afrika* tegenover het eiland *Madagaskar* gelegen. Waarschijnlijk haalden ze van daar *goud*, *amber* en *ijzer*. Ook werden *negerslaven* meegebracht voor het hof van den Koning.

Toenggoel
Ametoeng.

6. Dat er van het *Rijk van Pandjaloe* kracht uitging, zagen we boven reeds. Het veroverde *Toemapël* of *Singhasari* op *Djanggala* in het begin van de 13e eeuw. In 1220 regeerde hier *Toenggoel Ametoeng* voor den Kedirischen vorst *Kertadaja* of *Dandang Gendis*.

11. Het Rijk van Toemapël of Singhasari:

Kèn Arok.

1. In *Toemapël*, dat dus deel uitmaakte van het rijk van *Kadiri*, wist in den tijd toen *Toenggoel Ametoeng* daar regeerde, de jeugdige eierzuchtige *Kèn Arok*, zoon van een eenvoudigen *Toemapëlschen* landbouwer en vermoedelijk geboren in 1182, na een zeer avontuurlijk leven geleid te hebben, het ambt van districtshoofd te verwerven.

Deze ex-struikroover, want meer was hij niet, kwam zelfs aan het hof van *Toenggoel Ametoeng*. In 1220 doodde *Kèn Arok* zijn vorst, wist op 'n listige manier de schuld van zich af te schuiven om daarna de plaats van zijn meester in te nemen. Hij huwde met *Kèn Dèdès*, gemalin van den gedooden Koning en dochter van een Boeddhistisch kluizenaar. Kort na den dood zijns vaders werd *Anoesapati* geboren, die als zoon van *Kèn Arok* werd opgevoed.

Uit het huwelijk van *Kèn Arok* en *Sang Retna Dèdès* werden nog vier kinderen geboren. *Anoesapati* werd steeds bij deze kinderen achtergesteld.

Kèn Arok
wordt Koning.

2. *Kèn Arok*, die dus heerscher was geworden in *Toemapël*, breidde gaandeweg ten Oosten van de *Kawi*, dus in de tegenwoordige residentie *Paseroehan*, zijn gezag uit. Hij veroverde groote deelen van het oude *Djanggala* en nam

KEN DĚDĚS
(PRADJNAPARAMITA VAN SINGASARI)

zelfs den Koningstitel aan. De hoofdstad van *Toemapël* werd nu *Koetaradja*, het latere *Singasara* bij *Malang*.

Slag bij
Ganter.

3. *Kèn Arok* maakte gebruik van een twist tusschen den vorst van *Kediri*, *Kertadjaja* en de hooge geestelijkheid, nl. de Brahmanen en tastte *Kediri* aan. Hij wist den vorst in 1222 te verslaan bij *Ganter*. *Kertadjaja* vluchtte en beroofde zich en zijn gevolg door ophanging van het leven.

Hegemonie
aan Toemapel.

4. Van dien tijd af noemde *Kèn Arok* zich Koning *Radjasa* en stelde *Djajasabha* in *Kediri* aan als zijn vazal. Deze *Djajasabha* was waarschijnlijk een familielid van den gestorven vorst van *Kediri*.

Zoo waren dus de bordjes verhangen. *Toemapël* was de voornaamste Staat geworden, waar welvaart, orde en voorspoed heerschten. *Kèn Arok* huwde nog een tweede gemalin nl. *Kèn Oemang*. Ook uit dit huwelijk werden kinderen geboren, die door den vader werden voorgetrokken boven die van *Kèn Dèdës*. *Oemang* werd o.m. de moeder van *Toh djaja*.

Een nieuwe
dynastie.

5. Door het optreden van Koning *Kèn Arok* had dus de oude vorstendynastie van Koning *Sindok* plaats gemaakt voor een nieuw geslacht, dat in 1294 den eersten Koning zou leveren voor het later zoo bekend geworden *Rijk van Madjapahit*.

Anoesapati.

6. *Kèn Arok* regeerde slechts zeven jaren als Koning *Radjasa*, nl. van 1220 tot 1227. Toen trof hem het noodlot. *Anoesapati*, de zoon van *Toenggoel Ametoeng* en *Sang Retna Dèdës*, liet zijn stiefvader met dezelfde kris dooden, weermede deze *Ametoeng* om het leven had gebracht. (de kris van *Gandring*.)

Koning *Radjasa*, de voorvader van het later zoo machtige Koningsgeslacht van *Madjapahit*, werd bijgezet in de tjandi *Kagenengan*, waarschijnlijk gelegen in de buurt van *Malang*. Hij was een *Çiwaïet*. Gedurende den *Madjapahit*-bloeitijd werd zijn graf veel eer bewezen.

12. Het Rijk van Toemapël onder bestuur van Koning Anoesapati:

1. De zoon van *Sang Retna Dèdès* en *Toengggoel Ame-toeng*, nl. *Anoesapati* volgde in 1227 zijn stiefvader *Kèn Arok* op. Het geheim van den moord op *Kèn Arok* was behalve aan *Kèn Dèdès* ook bekend aan *Anoesapati's* stiefbroer *Toh djaja*, zoon van *Kèn Arok* en *Oemang*.

Toh djaja zwoer deze misdaad te zullen wreken. Beide ^{Tohdjaja.} halfbroers gingen voor het oog der menschen vriendschappelijk met elkaar om. Toch liet Koning *Anoesapati* tal van veiligheidsmaatregelen nemen. Zijn groote hartstocht voor hanengevechten zou hem evenwel noodlottig worden.

2. Toen de Koning eens verdiept was in zoo'n gevecht en vergat, dat hij in levensgevaar verkeerde, stak *Tohdjaja* ^{Gandrings' kris.} hem met *Gandrings' kris* dood en beklom zelf als *Pandji Toh djaja* den troon. Hij regeerde van 1248 tot 1250.

Anoesapati, evenals zijn vader een vurig vereerder van *Çiwa*, werd bijgezet te *Kidal*, gelegen in de tegenwoordige afdeeling *Malang*.

13. Toemapël tijdens de regeering van Koning Toh djaja:

1. Na den dood van *Anoesapati* ontstonden er in het *Rijk van Toemapël* twee partijen, nl. de *Oemang-* en de *Dèdès-partij*. De *Dèdès-partij* was voor *Ranggawoeni*, zoon ^{Oemang- en Dèdès-partij.} van den vermoorden vorst en voor den neef van *Ranggawoeni*, nl. *Narasingamoerti*, zoon van *Mahiga Wong Atélèng*.

2. *Pandji Toh djaja* besloot zijn beide neven te laten ^{De prinsen van Toemapel.} dooden. Voor deze euveldaad gaf hij opdracht aan *Lemboe Ampal*, het hoofd van de *Oemang-partij*.

Met de hulp van een zeer invloedrijk Brahmaan wisten de beide prinsen te ontvluchten en *Lemboe Ampal* liep naar de *Dèdès-partij* over. Hierdoor en om het feit, dat de Koning

TJANDI

KIDAL

Deels-punt over Handoort van het Jati Kuning

de leiders der beide Staatspartijen liet dooden, werd de toestand in *Toemapël* erg gespannen.

3. *Ranggawoeni* wist het ontevreden volk tegen den Koning op te zetten en *Lemboe Ampal* stelde zich aan het hoofd van den opstand. Er werd een aanval op de kraton gedaan. *Pandji Toh djaja*, die gewond werd, wist in een tandoe (= draagstoel) naar het Zuiden te ontkomen. Onderweg werd hij evenwel gedood door een mata-gelap (= razend, razernij) geworden drager. Dit gebeurde in 1250. Het lijk van den vermoorden vorst werd bijgezet te *Loembang Kalang*.

Dood van
Pandji
Toh djaja.

14. De regeering van *Ranggawoeni* over het Rijk van *Toemapël*:

1. Koning *Pandji Toh djaja* werd opgevolgd door *Anoesapati's* zoon: *Ranggawoeni*. Als Koning regeerde hij onder den naam *Sjri Wisjnoe warddhana* van 1250 tot 1268. Hij was een beteekeenisvol vorst en regeerde niet alleen. Zijn mederegent was zijn trouwe neef *Narasingamoerti*.

Ranggawoeni
1250—1268.

2. *Wisjnoe warddhana* veroverde het laatste nog onafhankelijk gebleven deel van het oude *Djanggal*, voegde dit bij zijn rijk en wist zoo in naam het heele vroegere gebied van Koning *Erlangga*, weer onder één hoofd te brengen. Ook *Madoera* werd bij het rijk gevoegd.

Oude rijk van
Erlangga
hersteld.

3. In 1254 werd zijn zoon *Kertanagara* tot kroonprins verheven, waardoor hij dus aandeel in de regeering kreeg. Bij die gelegenheid werd de hoofdstad des lands *Koetaradja* omgedoopt in *Singhasari*.

Singhasari.

Koning *Sjri Wisjnoe warddhana* deed gedurende zijn regeering veel voor de verfraaiing van zijn residentie.

4. In 1268 stierf Koning *Sjri Wisjnoe warddhana*. Hij werd weldra in den dood gevolgd door zijn neef en boezemvriend *Narasinga*. Hun lijken werden verbrand en de asch

R. Widjaja. werd bijgezet, respectievelijk te *Weleri* en *Toempang* en te *Wéngghèr* en *Koemibir*. De kleinzoon van 's konings boezemvriend *Narasingamoerti*, nl. *Raden Widjaja* zou later als eerste vorst van het *Rijk van Madjapahit* optreden.

15. Het Rijk van Toemapël onder Kertanagara:

Koning
Kertanagara.

1. Koning *Kertanagara*, die zijn vader *Wisjnoe warddhana* in 1268 opvolgde, was een filosoof, een vurig Boeddhist en een groot vriend van de wetenschap. Verder wordt ons deze vorst beschreven als een liefhebber van palmwijn en lekker eten en als iemand, die weinig menschenkennis bezat. Bovendien was hij verregaand zorgeloos. Deze zorgeloosheid kwam vooral uit tijdens zijn krijgstochten buiten Java. Zoo gebeurde het dat het Rijk soms zoo goed als heelemaal van troepen ontbloot was.

Uitbreiding
v. h. rijk.

2. Zijn rijk breidde hij uit tot ver buiten Java. In 1284 onderwierp hij *Bali* en voerde den vorst van dit Rijk gevangen mee naar Java. In 1275 zond Koning *Kertanagara* een groot en machtig leger naar de *Batang-Hari-streken* (Pagaroejoeng) en maakte den *Maleischen vorst* tot zijn vazal, zoodat er een eind kwam aan *Palembangs* overmacht.

Voorts erkenden de vorsten op het *Maleische Schiereiland*, in *Zuid-West Borneo* nl. *Tandjoeng-Poera* enz. hem als hun heer.

Dochters van
Kertanagara.

3. *Kertanagara*, de laatste vorst van *Toemapël*, had geen zoon, maar wel een viertal beeldschoone dochters. Eén ervan huwde met *Raden Widjaja*, den boven reeds genoemden kleinzoon van *Narasinga*. Een andere dochter was uitgehuwelijkt aan *Ardharadja*, zoon van *Djakatwang*, leenman van *Toemapël*, die het bestuur voerde over *Daha*.

4. Aan het hof van *Kertanagara* bekleedde *Banjak Widé*, die later bekend is geworden als *Arja Wiraradja*, een zeer gewichtige betrekking. Deze man was een geboren samen-zweerder.

Banjak Widé. *Banjak Widé* was bevriend met *Djajakatwang*, leenman van *Daha*. Met dezen *Djajakatwang* beraamde hij een plan om Koning *Kertanagara* van den troon te stooten. Dit plan lukte evenwel niet.

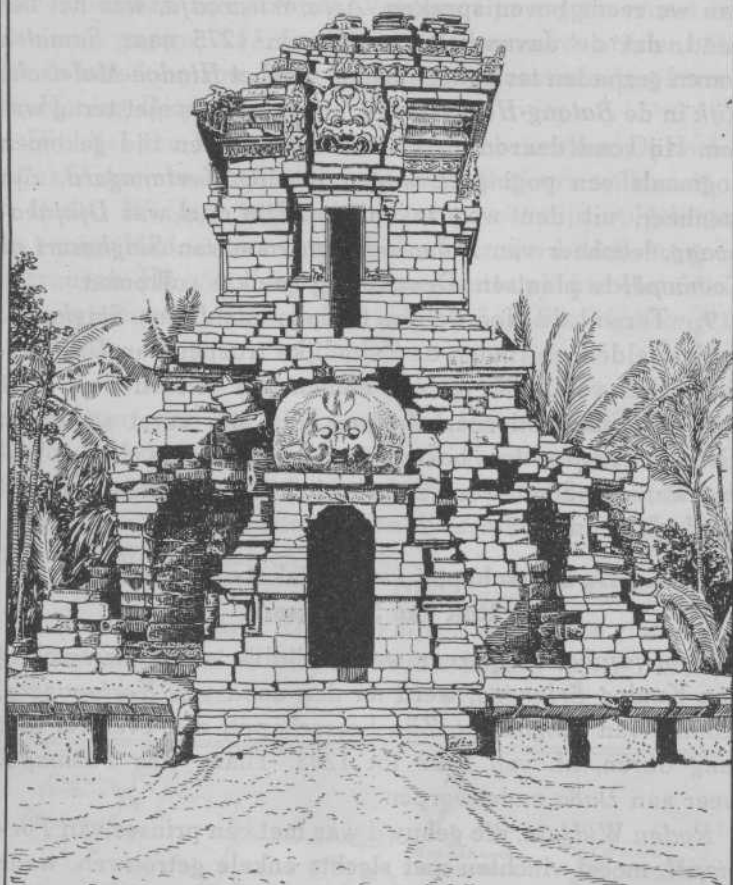
5. In plaats van den verraderlijken dienaar onschadelijk te maken, benoemde *Kertanagara* hem tot een nog hoogere post nl. tot Stedehouder van *Madoera*. Dit was, zooals later blijken zou, een groote fout van den Koning, want *Daha* en *Madoera* bleven na dien tijd nog geregeld betrekkingen met elkaar onderhouden.

6. *Kertanagara* beging nog een fout en deze was veel grooter, omdat ze veel meer nadeelige gevolgen voor het Rijk na zich sleepte. *Kertanagara* ontsloeg nl. zijn hoogst bekwamen rijksbestuurder *Raganatha* en verving dezen door den minderwaardigen vleier *Aragani*, die een zeer slechten invloed op den Koning uitoefende.

7. Van oudsher hadden *Java* en *China* (= *Katai*) handelsbetrekkingen met elkaar onderhouden. In 1280 maakten de Mongolen onder *Choebilai*, zich meester van *China*. Deze nieuwe Chineesche keizer verlangde, dat de Javaansche Koning zelf, of een paar van zijn familieleden naar *China* zouden komen om den keizer hulde te brengen. Deze eisch viel bij *Kertanagara* in zeer slechte aarde en hierdoor ontstond er tusschen de beide vorsten natuurlijk oneenigheid. Keizer *Choebilai* of *Kublai Khan* regeerde van 1280 tot 1294 en staat bekend als *Yuan Shi Chou* van de *Yuan-dynastie*. (1280—1368.)

In 1289, toen de Chineesche gezanten weer met denzelfden eisch kwamen, liet Koning *Kertanagara* een der gezanten, nl. *Meng-ki*, brandmerken. De gezanten werden daarna naar *China* teruggezonden.

Keizer *Choebilai* was over de behandeling van zijn gezanten ten hoogste verbolgen en besloot den Javaanschen vorst voor zijn handelwijze te tuchtigen. In 1292 werd

❧❧❧❧ TJANDI SINGASARI ❧❧❧❧

dan ook een groote, goed uitgeruste vloot naar *Java* gezonden.

Voordat we van deze expeditie gaan vertellen, moeten we eerst naar *Toemapël* terugkeeren.

Arja
Wiraradja.

8. Den onbetrouwbaren Stedehouder van *Madoera*, waarvan we reeds boven spraken, *Arja Wiraradja*, was het bekend, dat de Javaansche troepen in 1275 naar *Sumatra* waren gezonden ter onderwerping van het *Hindoe-Maleische Rijk* in de *Batang-Hari-streken*, en nog steeds niet terug waren. Hij vond daarom in 1292 den geschikten tijd gekomen nogmaals een poging te wagen Koning *Kertanagara*, zijn leenheer, uit den weg te ruimen. Zijn doel was *Djajakatwang*, leenheer van *Daha*, op den troon van *Singhasari* of *Toemapël* te plaatsen. Deze toeleg gelukte volkomen.

Dood van
Kertanagara.
1292.

9. Terwijl de Noordelijke troepen van *Daha*, *Singhasari* bezig hielden, stormden de Zuidelijke troepen van *Djajakatwang* het vorstelijk verblijf binnen. Zij vonden den vorst met zijn rijksbestierder *Aragani*, die zijn vorst stiijfde in diens ondeugden (zie boven), in een drinkgelag. Nadat beiden waren gedood, werd de geheele kraton vermeersterd. Dit vond plaats in 1292.

16. De heerschappij van *Djakatwang* over het Rijk van *Singhasari*:

Hegemonie
van *Daha*.

1. *Djakatwang*, zeer waarschijnlijk een afstammeling van Koning *Erlangga*, werd na den dood van *Kertanagara*, Koning van *Singhasari*. Zijn heerschappij zou evenwel niet lang duren, nl. van 1292 tot 1293. Thans was *Toemapël* weer aan *Daha* onderworpen.

Raden Widjaja, die gehuwd was met een prinses van *Toemapël*, moest vluchten met slechts enkele getrouwen, waar onder zich een *tweetal* zoons van *Arja Wiraradja van Madoera* bevonden.

Onder vele moeilijkheden trokken ze naar de Noordkust

van Java en bereikten eindelijk *Datar*. Met de hulp van het dorps hoofd van *Koedadoe* staken ze naar *Madoera* over.

2. Te *Soemenep* op *Madoera* gekomen, werden *Raden Widjaja* en de prinses liefderijk opgenomen door den bedriegelijken *Wiraradja*. De geboren samenzweerder smeedde ondertusschen zijn plannen. Volgens zijn zeggen moest het verloren gegane *Rijk van Toemapël* heroverd worden. Om dit te bereiken, zou *Prins Widjaja* in dienst moeten komen bij Koning *Djajakatwang*.

R. Widjaja
op Madoera.

Dit alles zou *Wiraradja* wel weten te bewerken. De toelegelukte den sluwen Stedehouder van *Madoera* volkomen.

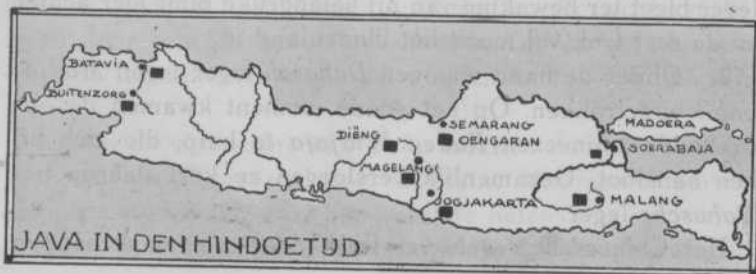
Raden Widjaja begaf zich daarop met zijn volgelingen en eenige *Madoereezen* naar *Daha*. Hier werd de Prins goed ontvangen. Hij wist door zijn nauwgezette plichtsbetrachting het vertrouwen en de liefde van Koning *Djajakatwang* te verwerven.

3. Toen *Raden Widjaja* na verloop van tijd verzocht zich in de buurt van *Tarik*, d.i. om het tegenwoordige *Modjokarta*, te mogen vestigen, koesterde Koning *Djajakatwang* dan ook niet de minste achterdocht en stemde toe. In het laatst van 1292 bouwde *Raden Widjaja* zich in de desa *Madjapahit* een kleinen kraton.

Kraton van
Madjapahit.
1292.

4. Het interregnum onder *Djajakatwang* had nu den langsten tijd geduurd. *Raden Widjaja* achtte den tijd gekomen het masker af te werpen en met behulp van *Wiraradja* *Daha* te bestrijden.

Strijd tegen
Daha.

Wiraradja maande evenwel tot wachten aan in verband met het boven reeds meegedeelde plan van den Chineeschen keizer om *Daha* te tuchtigen. *Wiraradja* zou *Choebilai Khan* (1280—1294), den Chineeschen keizer, inlichten. Bovendien beloofde hij den keizer, hem de prinsessen van *Toemapël* in handen te spelen.

5. *Raden Widjaja* zou zich met zijn manschappen bij het Chineesche leger voegen, als dat op *Java* zou zijn aangekomen. Gezamenlijk zou men dan *Daha* tegelijk van verschillende zijden bestoken.

Wiraradja
naar Madja-
pahit.

De ongeduldige *Raden Widjaja* keurde het plan goed, waarna *Wiraradja* met zijn geheele gezin en leger van *Madjoera* naar *Madjapahit* verhuisde.

17. De inval der Chineesche legers in Oost-Java:

1. In het laatst van het jaar 1292 zeilde een groote Chineesche vloot onder opperbevel van *Ike Mese* met de bevelhebbers *Sjih-Pi* en *Kau Hsing* naar *Java*. Zij was bedoeld als *Chineesche* strafexpeditie. De tocht ging door de Zuid-Chineesche Zee langs *Karimata* en *Billiton* naar de *Karimon-Djawa*-eilanden.

Landing der
Chineez.
1292.

Een deel van de Chineesche troepen landde te *Toeban* en een ander deel zeilde door tot de *Soerabaja-rivier*. Aan den *Brantas*-mond werd de daar aanwezige *Kedirisch-Singhasarische* vloot verslagen. Een gedeelte van het Chineesche leger bleef ter bewaking van dit belangrijke punt hier achter en de rest trok vol moed het binnenland in.

2. Onder de hand was een *Dahasch* leger tegen *Madjapahit* opgetrokken. Op het goede moment kwamen de oprukkende Chineez.
Raden Widjaja te hulp, die zich bij hen aansloot. Gezamenlijk versloegen ze kort daarop het *Dahasche* leger.

Het Chineesche leger, versterkt door de manschappen

van *Raden Widjaja* van *Madjapahit*, trok daarna naar Val van *Daha*. *Daha* op. De stad werd van drie zijden tegelijk aangevallen.

Vlak bij de stad werden de *Dahaërs* beslissend verslagen. Duizenden Javanen werden de *Brantas* ingedreven en vonden daar den dood. Vijfduizend sneuvelden in deze bloedigen slag.

3. Onder *Sjih-Pi* trokken de Chineezeeën den Kraton binnen, waarin de vorst zich had teruggetrokken. In April 1293

moest *Djajakatwang* zich overgeven. Hij werd door den Chineseeschen bevelhebber gevangen gezet te *Djoenggaloë* aan de *Brantas*. Zijn zoon *Ardharadja*, die achtervolgd werd door een Chineesch leger onder *Kau Hsing*, vluchtte en wist te ontkomen naar de wouden in het Zuiden van *Kediri*.

Gevangen-neming van *Djajakatwang*. 1293.

4. Na de verovering van *Daha* trokken de niets kwaads vermoedende Chineezeeën naar het kleine *Madjapahit* om de beloofde prinsessen voor hun vorst te halen. Zij lieten zich evenwel door den sluwen *Wiradja* om den tuin leiden. De

Verraad van *Wiradja*.

ongewapende hooggeplaatste Chineezzen, die den volgende morgen de prinsessen kwamen halen, werden door *Sora*, een zoon van *Wiraradja*, en de zijnen gedood.

5. *Raden Widjaja* trok daarna met zijn troepen op tegen de Chineezzen, die onder *Sjih-Pi* nog in *Daha* aanwezig waren. Nu begonnen de Chineesche troepen lout te ruiken en begrepen dat er verraad in 't spel was. Maar het was reeds te laat. *Kau Hsing* had in den beginne den opperbevelhebber wel gewaarschuwd, doch deze had niet naar hem willen luisteren. Thans nu het te laat was, gaf *Ike Mese*, de opperbevelhebber, last om *Djakatwang* en diens zoon *Ardharadja* te dooden. Het onheil was evenwel niet meer af te wenden.

Aftocht der
Chineesche
legers.

Onder groote verliezen trokken de Chineezzen, een aanzienlijken buit en krijgsgevangen gemaakte familieleden en ambtenaren van *Djakatwang* met zich mee voerende, zich terug. Na verscheidene weken bereikten zij de vloot te *Tjanggoe*, de havenplaats van *Madjapahit*.

6. Keizer *Choebilai* was zeer vertoornd en verweet het zoo schandelijk mislukken van de zoo goed voorbereide expeditie tegen *Daha* aan *Ike Mese* en *Sjih-Pi*, die voor hun straf opgehangen werden. De verbolgen keizer zag evenwel af van een nieuwe onderneming tegen *Daha*.

R. Widjaja
vorst van
Madjapahit.

Raden Widjaja had zijn doel bereikt. Hij maakte zijn jeugdig rijk grooter en machtiger en noemde zich in 1294 als eerste vorst van het Rijk van *Madjapahit* (1294 pl.m. 1520); *Kertaradjasa Djajawarddhana* of *Brawidjaja I*.

18. Kertaradjasa als eerste Vorst van het Rijk van Madjapahit:

Kertaradjasa
1294—1309.

1. *Kertaradjasa Djajawarddhana*, de eerste vorst van het Rijk van *Madjapahit*, regeerde van 1294 tot 1309. Hij vereenigde *Kediri* en *Singhasari*, de beide rijken, die steeds met elkaar om de hegemonie van Oost-Java gestreden had-

den, tot een groot rijk met het nog onaanzienlijke plaatsje *Madjapahit* als hoofdstad.

De Koning bedacht zijn getrouwe helpers van vroeger goed. *Wiraradja* werd aangesteld als bestuurder van *Loe-madjang*, het latere *Rijk van Blambangan*. Diens zonen *Sora* en *Nambi* kregen hooge rijksbetrekkingen. Het dorpshef van *Koedadoe*, waarover boven reeds werd gesproken, werd ook rijkelijk beloond voor zijn diensten. Hij kreeg de gronden van *Koedadoe* erfelijk in bezit.

Kertaradja
en zijn
gemalinnen.

2. Koning *Kertaradja* huwde met de dochters van *Kertanagara*. De jongste dezer prinsessen nl. *Gajatri de Radjapatni*, was de meest invloedrijke aan het hof van den vorst. Zij schonk den koning twee dochters nl. *Sjri Gitardja*, de later zoo bekend geworden *Bhreng Kahoeripan* en *Dijah Wijat*, die later een zeer voorname rol zou spelen in *Daha* als *Bhreng Daha*.

Het Hindoe-
Maleische
Rijk; Malajoe.

3. Zooals hierboven reeds werd medegedeeld, zond *Kertanagara* in 1275 een groot en goed toegerust leger naar de *Batang-Hari-streken* op *Sumatra* ter onderwerping van het *Hindoe-Maleische Rijk Malajoe*.

Dit leger bleef zelfs 18 jaar weg en kwam terug eenige dagen na de verdrijving der Chineesche troepen uit *Java* in 1293.

Met dat leger kwamen twee Maleische prinsessen mee naar *Java*, nl. *Dara Petak* en *Dara Djingga*. De jongste, *Dara Petak*, huwde met Koning *Kertaradja* en werd de moeder van *Raden Kala Gemet*, die den vorst later zou opvolgen.

Dara Djingga ging weer naar *Sumatra* terug en werd de moeder van den lateren Koning van *Melajoe* (*Pagar-roe-joeng*.) Dit Maleische vorstenhuis was dus vermaagschapt met dat van het *Rijk van Madjapahit*.

De hoofdstad
van het rijk.

4. Behalve dat Koning *Kertaradja* de hoofdstad van zijn Rijk met tal van mooie gebouwen liet verfraaien, zorgde

hij er ook voor, dat het stoffelijk overschot van zijn grooten schoonvader, als laatste vorst van het *Rijk van Singhasari* met de noodige eerbewijzen werd bijgezet. Dit gebeurde te *Sapala* in de buurt van *Singhasari*. Een later gebouwde herinneringstempel voor Koning *Kertanagara* werd te *Singhasari* opgericht in 1351.

Aan uitbreiding van zijn Rijk buiten Java dacht Koning *Kertaradjasa* niet. Met *China* verkeerde hij op een vriendschappelijke voet. Er werd dan ook een drukke handel gedreven tusschen de beide rijken. Van tijd tot tijd werden wederzijds gezanten gezonden.

5. *Toeban*, *Oud-Sedajoe* en *Tjanggoe* waren in dien tijd zeer druk bezochte en welvarende handelsplaatsen.

Om mogelijke splitsing van zijn rijk te voorkomen, als hij gestorven zou zijn en om er zeker van te zijn, dat zijn zoon hem zou opvolgen, liet *Kertaradjasa* in 1295 zijn oudste kind, de toen nog zeer jeugdige *Raden Kala Gemet* tot kroonprins verheffen. De aanstaande troonopvolger kreeg den naam van *Djajanegara*. Kroonprins
Djajanegara
1295.

6. Koning *Kertaradjasa* stierf na een langdurige ziekte in 1309. Zijn lijk werd verbrand en de asch bijgezet op twee verschillende plaatsen nl. in den *Madjapahitischen* Koningsburcht en in de *Tjandi Soember Djati* te *Simpang*, die de vorst bij zijn leven zelf had laten bouwen. Kertarad-
jasa's dood.
1309.

19. Het Rijk van Madjapahit onder Koning Djajanegara:

1. Toen Koning *Kertaradjasa* stierf was zijn zoon en opvolger pas 15 jaar oud. De jeugdige, zeer onzelfstandige *Djajanegara* bezat weinig takt in den omgang met de vrienden zijns vaders. Hij liet zich heelemaal beheerschen door zijn *patih* (= Rijksbestuurder of minister).

De oppermachtige minister maakte verschillende aanzien-De Mahapatih.
lijke personen bij zijn vorst verdacht en was door deze handelwijze oorzaak, dat de oude, trouwe vrienden successieve-

lijk allen 't hof vaarwel zeiden en niet meer, of uiterst zelden op de audiënties van den vorst verschenen. Ook de oude Wiraradja vroeg verlof om naar zijn gewest *Loemadjang* te mogen vertrekken. Toch ging de achterdochtige *Mahapatih* voort met zijn beschuldigingen.

Rangga Lawé. 2. Te *Toeban* kreeg *Djajanegara* een zeer gevaarlijken opstand te onderdrukken. Dit gelukte den vorst volkomen. De leider van dien opstand, nl. *Rangga Lawé*, die zich door den vorst achtergesteld voelde, omdat hij geen Rijksbestuurder was geworden, werd met de meeste zijner aanhangers gedood.

Loemadjang. 1321. 3. In het Oosten des lands (*Padjarahan*) moest de vorst krijg voeren tegen *Nambi*, een der zonen van den ouden *Wiraradja* († 1311), bestuurder van *Loemadjang*. Ook dit was een gevolg van het optreden van den sluwen Rijksbestuurder. *Nambi* werd met zijn leger in 1321 verslagen en gedood. *Loemadjang* werd daarop bij *Madjapahit* ingelijfd. De strijd duurde van 1316 tot 1321.

4. Eens echter, toen de oppermachtige rijksbestuurder weer eens met een aanklacht bij zijn vorst aankwam, werd duidelijk de valscheid ervan bewezen. Nu was de maat vol. De valsche *Mahapatih* werd in de gevangenis geworpen en kort daarop ter dood gebracht. De toestand veranderde er echter niet veel door.

Overal vond de onzelfstandige vorst verzet en tegenwerking. Hij wist zich niet bemind te maken. Eens werd zelfs door een zekere *Koeti* geprobeerd hem van den troon te stooten. *Djajanegara* moest vluchten. Gelukkig wist een zijner *békèls* (d.i. dorpsheer) den aanslag op een handige manier te verijdelen. *Koeti* werd gedood.

Gadjah Mada. Deze *békèl* was *Gadjah Mada*, die spoedig daarop patih van *Kahoeripan* werd. Later werd hij Rijksbestuurder van *Kediri*.

Deze doortastende man zou eens in het *Rijk van Madja-*

pahit een voorname rol spelen, nl. onder Koning *Hajam Woeroek*.

5. *Gadjah Mada*, die voor zijn vorst diens troon gered had, kon aan den algemeenen toestand in het Rijk voorlooppig niet veel veranderen. De verwijdering tusschen den vorst en zijn edelen werd steeds grooter.

In 1328 werd *Djajanegara* bij een operatie, die hij moest ondergaan, gedood. Zijn asch werd op verschillende plaatsen bijgezet.

Dood van
Djajanegara.
1328.

6. Koning *Djajanegara* werd opgevolgd door zijn oudste half-zuster *Bhreng Kahoeripan*, ook *Tribboewana* genoemd. Zij trad in het huwelijk met *Raden Tjakradhara*. Als *Praboe Istri I* regeerde ze over *Madjapahit* tot 1334 en als regentes of voogdes over haar minderjarigen zoon *Hajam Woeroek* (= de jonge haan) tot 1350.

Praboe Istri I
tot 1350.

Haar jongere zuster *Bhreng Daha* huwde met *Raden Koeda Merta* van *Wëngkër* of *Madioen*.

20. Het Rijk van Madjapahit geregeerd door vrouwen:

1. De moeder van *Bhreng Kahoeripan*, de groote en invloedrijke *Radjapatni*, d.i. *Kertanagara's* dochter *Gajatri*, dus de Koningin-weduwe, bleef de raadgeefster van haar dochter. Deze krachtige vrouw behield het oppertoezicht op de regeering, zoodat zij is te beschouwen als de eigenlijke vorstin van het Rijk van *Madjapahit*. *Bhreng Kahoeripan* of *Djajawisjnoewarddhani*, zooals ze ook wel wordt genoemd, was eigenlijk niet veel meer dan regentes.

2. In 1331 brak in het Oostelijk deel van het uitgestrekte Rijk van *Madjapahit*, waar volgens adat de verschillende familieleden en verwanten der Koningin deelnamen aan het bestuur, een opstand uit. De *Madjapahit*-troepen wisten dezen opstand evenwel nog tijdig te bedwingen.

Gadjah Mada, waarover we boven reeds spraken, en die aan het bedwingen van den opstand een werkzaam aandeel had gehad, werd voor zijn diensten beloond. Hij werd tot Rijksbestuurder van het *Rijk van Madjapahit* verheven.

Deze dappere en betrouwbare patih droomde van een groot en machtig *Madjapahit*, dat zijn heerschappij over de andere eilanden van den Indischen Archipel zou uitbreiden.

Bespotting
v. d. Rijks-
bestuurder.

3. Door de Rijksgrootten werd *Gadjah Mada* om zijn grootsche plannen hevig bespot. Hij beklagde zich hierover bij zijn vorstin. Het gevolg was, dat velen der spotters uit den weg werden geruimd.

Achtereenvolgens bracht *Madjapahit* tal van „Buitengewesten” onder zijn bestuur. Voor een groot deel was dit te danken aan het krachtige optreden van den genialen *Gadjah Mada* (d.i. de Onstuimige Olifant). Hij bleef zijn beste krachten en gaven aan het *Rijk van Madjapahit* wijden tot zijn dood in 1364.

De voortvarende *Gadjah Mada* is ook als rechter om zijn groote welsprekendheid bekend geworden.

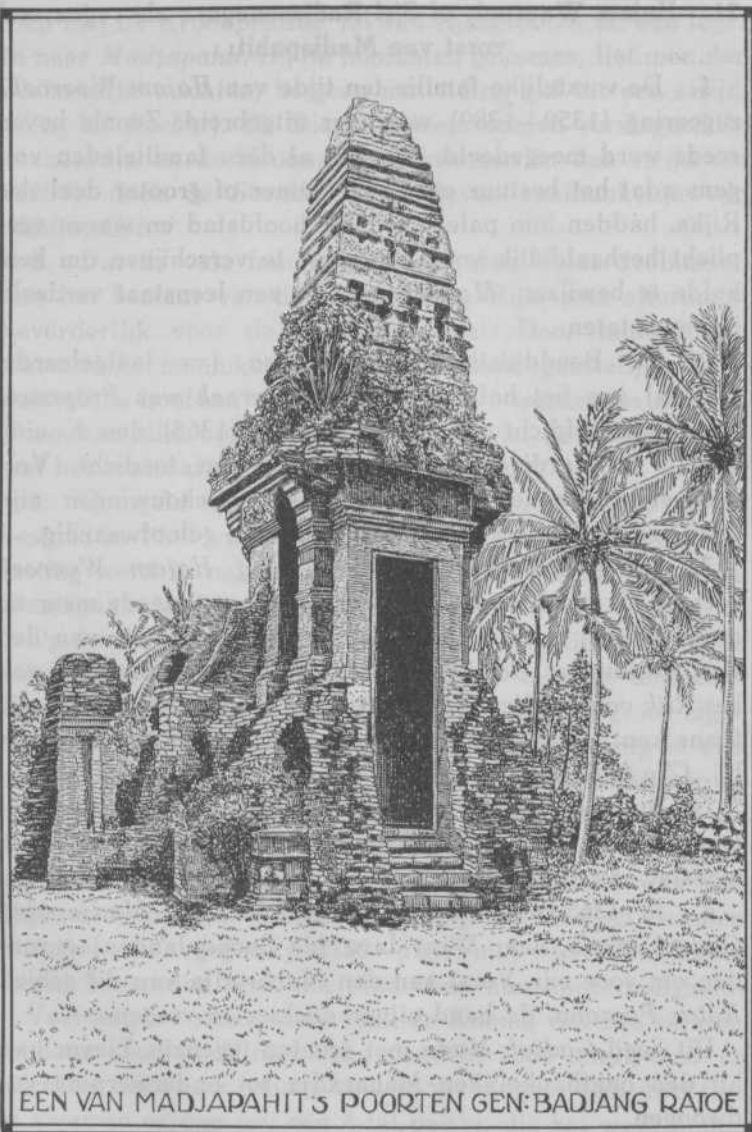
Geboorte
Hajam
Woeroek.

4. In 1334 werd de Koningin van *Madjapahit* een zoon geboren, *Hajam Woeroek* (d.i. jonge haan) geheeten. Als Kroonprins droeg hij den titel van *Vorst van Kahoeripan*. Hij werd de vierde vorst en besteege als *Sjri Radjasanegara* in 1350 den troon van *Madjapahit*. *Gadjah Mada* werd tot 1364 zijn beleidvolle raadgever in staatszaken.

Dood van de
„Regentes”.

5. In hetzelfde jaar, dat Koning *Hajam Woeroek* den troon van *Madjapahit* besteege, trad zijn moeder, *Praboe* (= zelfstandig vorst) *Istri I*, als voogdes af en trok zich terug te *Kahoeripan*, waar zij in 1362 stierf. Haar stoffelijk overschot werd bijgezet in den graftempel *Pantarapoerwa* te *Panggih* ten Noord-Oosten van *Madjapahit* gelegen.

In hetzelfde jaar, dat Koning *Hajam Woeroek* den troon van *Madjapahit* besteege, dus in 1350, stierf zijn grootmoeder, de groote en invloedrijke *Radjapatni*.

EEN VAN MADJAPAHIT'S POORTEN GEN: BADIJANG RATOE

21. Hajam Woeroek of Sjri Radjasanegara als regeerend vorst van Madjapahit:

Hajam
Woeroek.

1. De vorstelijke familie ten tijde van *Hajam Woeroeks* regeering (1350—1389) was zeer uitgebreid. Zooals boven reeds werd meegedeeld, voerden al deze familieleden volgens adat het bestuur over een kleiner of grooter deel des Rijks, hadden hun paleizen in de hoofdstad en waren verplicht herhaaldelijk voor den vorst te verschijnen om hem hulde te bewijzen. *Madjapahit* was een leenstaat verdeeld in vazalstaten.

Nagara-
krtagama.

2. De Boeddhistische *poedjangga* (= taalgeleerde, dichter) aan het hof van *Hajam Woeroek* was *Propança*, die in het lofdicht „*Nagarakrtagama*” (1365) den Koning allerlei lofwaardige karaktereigenschappen toedicht. Volgens verschillende wetenschappelijke beschouwingen zijn deze berichten over den Koning niet alle geloofwaardig.

Grenzen van
Madjapahit.

3. Onder het bestuur van Koning *Hajam Woeroek* breidde de macht van *Madjapahit* zich nog steeds meer en meer uit. Dit was te danken aan den invloed, die van den Rijksbestuurder *Gadjah Mada* uitging. De uitbreiding van het *Rijk van Madjapahit* naderde de grenzen, die Indonesië thans kent. De *Soendalanden* behoorden daar evenwel niet bij. (Zie het volgende hoofdstuk).

De Buitengewesten, zooals *Perlak*, *Samoedra-Pasei*, *Palembang* enz. enz. werden bestuurd door Gouverneurs, die meestal aan de kusten woonden en „zeevoogden” heetten.

1356

4. In 1365 werd de rijksbestuurder van *Madjapahit*, *Gadjah Mada*, naar West-Java (de *Soendalanden*) gezonden om voor zijn Vorst aan den Maharadja van dit gebied *Ratoe Poerana*, de hand zijner dochter te vragen.

Ratoe
Poerana.
1356.

Dit deed *Gadjah Mada* met grooten tegenzin. Liever had hij den onafhankelijken Maharadja tot onderwerping gedwongen.

Ratoe Poerana stemde in het huwelijk toe en scheidde

zich met de Kroonprinses, tal van rijksgrouten en een leger in naar *Madjapahit*. Bij de hoofdstad gekomen, liet men den Maharadja wachten, hetgeen aanleiding gaf tot een strijd. (Slag bij *Boebat*). De Soendaneezen werden verslagen. De Maharadja en de Kroonprinses kwamen in den strijd om (1357), doch de *Soendalanden* bleven onafhankelijk van *Madjapahit*. Slag bij Boebat. 1357.

5. Dat de vele familieleden van den Vorst deelnamen aan het bestuur van het uitgestrekte Rijk, was allermint bevorderlijk voor de inwendige rust. Door middel van *Çiwaïtische* monniken en *Boeddhistische* geestelijken, die geestelijke hoofden van bepaalde desa's werden en die den Vorst van alles op de hoogte hielden, wist de Koning evenwel het centraal gezag te handhaven. Çiwaïtische monniken.

6. Geregeld moest er schatting opgebracht worden, die bestond in 10 % van de opbrengst van den grond. Deze belasting werd in natura betaald (= boeloe behti) en in de Staatspakhuisen opgeslagen.

Op deze wijze was 't *Hajam Woeroek* mogelijk om talrijke tempels en paleizen te stichten; om er talloze ambtenaren, die hun salaris in natura ontvingen, en een groot leger op na te houden; om lange reizen met groot gevolg in zijn uitgestrekt gebied te maken, teneinde de toestanden op te nemen; om zich aan allerlei genoegens over te geven en om *Madjapahit* beroemd te maken. Daden van Hajam Woeroek.

7. Het bestuur van Koning *Hajam Woeroek* was een zegen voor het rijk. Opstanden en ongeregelheden kwamen er onder zijn regeering, 1350—1389, niet voor. Zijn onderdanen betoonden hem met blijdschap hun onderdanigheid.

Veel hulp en steun ondervond de Koning van zijn eersten minister *Gadjah Mada*. Toen deze in 1364 stierf, was er niemand bekwaam genoeg hem te vervangen. Van dien tijd af kwamen er dan ook een 4-tal patihs, die het werk onder elkaar verdeelden. Bestuur Hajam Woeroek. 1350—1389.

Opperrechter van het geheele *Rijk Madjapahit* was bijv. *Wikramawarddhana van Mataram*, schoonzoon van den Vorst.

Dichtkunst.

8. Koning *Hajam Woeroek* hield zeer veel van kunst. De dichtkunst stond aan zijn hof dan ook in hooge eere. *Propança* en andere *poedjangga's* (= taalgeleerden, dichters) waren gevierd. De Koning zelf beoefende de dichtkunst en bezat de gave van tooneelspelen.

In tegenstelling met de producten der vroegere Oost-Javaansche letterkunde, die vooral *Brahmanistisch* waren, was de *Madjapahit-letterkunde* sterk *Boeddhistisch* gekleurd.

De regeering van Koning *Hajam Woeroek* mag dan ook met recht de „*Gouden Eeuw*” van het *Rijk Madjapahit* genoemd worden. Er heerschte groote welvaart onder de bevolking.

Kuststeden.

9. Behalve *Madjapahit*, de hoofdstad, bezat het uitgestrekte Rijk nog verschillende andere welvarende plaatsen, zooals: *Daha* en *Singasari*. Belangrijke kuststeden, die veel handel dreven, waren o.m. het oude *Toeбан*, *Gresik* en *Tjanggoe* aan het begin van de *Brantas delta*. De laatstgenoemde plaats was tevens de havenplaats van de hoofdstad.

Wiraboemi.

Bhre Wiraboemi was de zoon van Koning *Hajam Woeroek* en een bijvrouw. Hij zou dus zijn vader niet kunnen opvolgen als heerscher over het geheele rijk.

Gedurende zijn leven belastte *Hajam Woeroek* dezen zoon met het bestuur over *Oost-Pasoeroehan* en *Besoeki*, (= *Blambangan*). Dit is het oude rijk van *Loemadjang*. Na zijns vaders dood zou *Wiraboemi* daar als schadeloosstelling onafhankelijk bestuurder worden.

Dood van
Hajam
Woeroek.

10. In 1389 sloot de machtige Koning de oogen. Met zijn heengaan verdween meteen de grootheid en het aanzien van het *Madjapahitsche Rijk*.

22. Van en over de Soendalanden tot de komst van den Islam:

1. Zooals we op blz. 24 zagen bestond in *West-Java* in de 5de eeuw het Hindoe-rijk *Taroemanegara*, dat bestuurd werd door den *Wisjnoeïstischen* vorst *Poernawarman*. Ver-
moedelijk omvatte dit Hindoe-rijk de streken gelegen tus-
schen de *Tji Taroem* en de *Tji Sedané* en werd de Zuid-
grens gevormd door den *Salak* en den *Gedeh*. Hindoe-rijk
in West-Java.

De hoofdstad van genoemd Hindoe-rijk was naar alle waarschijnlijkheid gelegen op den rechteroever van de *Tji Sedané*. Hoe lang dit rijk bestaan heeft, is niet met zekerheid bekend.

2. Vast staat evenwel, dat als tijdgenoot van den mach-
tigen vorst van Oost-Java, Koning *Erlangga*, die regeerde
van 1010—1042, in West-Java in het rijk Soenda, in 1030
de Hindoe-Javaansche vorst *Sjri Djajabhoepati* regeerde.
Hij was evenals *Erlangga* een vereerder van *Wisjnoe*. Djajabhoepati.
1030.

Zijn rijk lag meer naar het Zuiden en besloeg de tegen-
woordige residentie *West-Priangan* met als middelpunt het
tegenwoordige *Tjibadah*.

3. De Hindoe-invloed op de bevolking van *West-Java* Hindoe-
invloed.
was veel minder sterk dan in *Oost-Java*. Tot het oprichten
van Hindoe-monumenten, die in *Oost-Java* zoo talrijk zijn,
is het hier dan ook niet gekomen.

Voor al onder de eenvoudige bergbewoners, die afgezon-
derd leefden, bleef het oude geestengeloof in den vorm van
animisme en *praeanimisme* voortleven. (Zie blz. 19.)

4. Na 1030, dus in de 11e en 12e eeuw onzer jaartelling,
toen dus in *Oost-Java* het oude rijk van Koning *Erlangga*
reeds opgelost was in de rijken van *Djanggal* en *Daha*, was
het *Rijk Soenda* onderhoorig aan het *Rijk van Palembang*,
waar *Sjri Widjaja* regeerde. (Zie o.m. blz. 32.) Rijk van
Palembang.
11e en 12e
eeuw.

Gedurende de 13e eeuw strekte het *Rijk Soenda* zich uit

tot de Java-Zee. Een geordend bestuur, zooals dat in *Oost-Java* het geval was, bestond er niet. De bevolking maakte zich in hooge mate schuldig aan rooverij.

5. Waardevolle producten, die het land opleverde, waren o.m. *peper, suikerriet, erwten, ketimoen* en *tèrong*.

De huizen waren op palen gebouwd en met klapperbladeren gedekt. De menschen droegen het haar kort, zoowel mannen als vrouwen.

6. Op het eind der 12e eeuw lag in het tegenwoordige *Oost-Priangan* en *Zuid-Oost-Cheribon* het *Rijk van Galoeh* (1194), met de plaatsen *Koeningan, Koewali* en *Pandjaloe*. In dit *Rijk van Galoeh* werden veel Kluizenaars-verblijven (= patapaän) aangetroffen, hetgeen wijst op een godsdienstige bevolking.

Als stichter van het *Goelabsche* vorstenhuis wordt *Ratoe Poesaka* genoemd. Andere Koningen van dit rijk waren o.m. *Watoe Kantjana* (eind 13e of begin 14e eeuw), diens opvolger *Ningrat Kantjana* en *Ratoe Poerana*, over wien we spra-

ken op blz. 70. De laatste was de vorst, die groote wegen naar het gebergte aanlegde en het mooie *Telaga Warna*, een meer, gelegen even benoorden den Poentjakpas, op den weg van *Buitenzorg* naar *Sindanglaja*, liet graven. Hij regeerde zeer rechtvaardig over zijn volk. In dit rijk heerschte rust en welvaart.

7. In 1433 stichtte *Ratoe Poerana* of *Praboe Wangi*, zooals hij ook wel genoemd werd, het *Rijk van Padjadjaran* met als nieuwe hoofdstad: *Pahoean* of *Batoetoelis*. Later verlegde de vorst zijn residentie naar *Bogor* (= *Buitenzorg*). Rijk van Padjadjaran. 1433.

Eens per jaar moesten de Rijksgrooten of de „*Kolot dèsa*” hun opwachting bij den vorst maken om hem hulde te brengen en de *boeloe behti* d.i. de belasting in natura te betalen.

De vazalstaat *Tjeribon* was schatplichtig aan het *Rijk van Padjadjaran*. De Vazalstaat.

8. Het Rijk bezat pl.m. 1500 een groote uitgebreidheid. Grensrivieren waren de *Tji Kandé* in het Westen en de *Tji Taroem* in het Oosten. In het Zuid-Oosten strekte het *Rijk van Padjadjaran* zich uit tot de streek ten Noorden van *Noesa Kambangan*.

Belangrijke havenplaatsen waren *Soenda-Kelapa*, het latere *Jacatra*, en *Banten* of *Bantam*. Het *Rijk van Padjadjaran* omvatte dus bijna geheel de tegenwoordige Provincie *West-Java*.

9. Evenals in *Oost-Java* na *Ranawidjaja Girindrawardhana* het *Hindoeïsme* geleidelijk plaats moest maken voor een nieuwen godsdienst, nl. den *Islam*, was dit ook het Islam-invloed. geval in de *Soendalanden*. Aan het bestaan van het *Rijk van Padjadjaran* zou een einde komen door Mohammedaanschen invloed, die van het Rijk van *Demah* uitging. (Zie hoofdstuk 6, afd. III.)

23. Madjapahit tijdens de regeering van Koning Wikramawarddhana en die van Koningin Soehita:

1. Na den dood van Koning *Hajam Woeroek* in 1389 werd *Wiraboemi* onafhankelijk vorst van Oostelijk Java of *Lembangan*, dat zich weldra losmaakte van het *Rijk van Madjapahit*. Het Westelijk deel van het oude Rijk bleef *Madjapahit* heeten. Hierover regeerde *Wikramawarddhana*, zoon van *Hajam Woeroeks* zuster *Isjawi*, vorstin van *Padjang* en gehuwd met *Singawardhana van Pagoehan*. Deze vorst regeerde over *Madjapahit* van 1389 tot 1400.

Wikrama-
warddhana.
1389—1400.

2. In 1399 stierf de kroonprins, *Wikrama's* wettige troonopvolger. Hierover was de vorst zoo bedroefd, dat hij kluizenaar werd en afstand deed van de regeering ten behoeve van zijn dochter, die hem als koningin *Soehita* opvolgde. *Soehita* was geen prinses van den bloede en daarom meende *Wiraboemi*, vorst van *Lembangan*, d.i. *Blambangan* meer aanspraken op den troon te kunnen laten gelden. Met een groot leger trok hij het *Rijk van Madjapahit* binnen en voor de hoofdstad van het eens zoo machtige rijk brak een tijd van groote beroering aan.

Koningin
Soehita.

3. Om te voorkomen, dat *Wiraboemi* den strijd zou winnen, kwam de Koning-kluizenaar (= bagawan) *Wikramawarddhana* op zijn besluit terug en werd weer Koning van *Madjapahit* van 1401 tot 1429. Zoo ontbrandde er in het Rijk een familie-oorlog, die duurde van 1401 tot 1406.

Familieoorlog.
1401—1406.

Aanvankelijk zag het er voor den Koning verre van rooskleurig uit. Maar toen enkele familieleden hem krachtig hulp verleenden, drongen de *Madjapahit*-troepen het *Rijk van Wiraboemi* binnen en werd het leger van dezen vorst geheel vernietigd. *Wiraboemi* vluchtte op een schip, werd achterhaald en gedood. Dit gebeurde in 1406. Het hoofd van den vermoorden vorst werd naar *Madjapahit* overgebracht.

Deze familiestrijd vormt den historischen achtergrond van de *Damar-Woelan* legende.

4. Tijdens den bovengenoemden familie-oorlog vertoefde er in *Lembangan* juist een *Chineesch* gezantschap. In het heetst van het gevecht werden deze Chineezzen allen gedood. Toen *Wikrama* zijn misslag inzag, zond hij onmiddellijk een Javaansch gezantschap naar *China* om den Keizer zijn verontschuldigen aan te bieden. Het gevolg was, dat *Madjapahit* niet getuchtigd werd, maar er met een aanzienlijke geldboete, die later gedeeltelijk werd kwijtgescholden, afkwam.

Chineesch
gezantschap.

Deze binnenlandsche oorlog had zeer veel verwoest en groote armoede na zich gesleept. In 1426 brak er zelfs een hongersnood in het *Rijk van Madjapahit* uit.

5. De Buitengewesten begonnen zich van het groote rijk los te maken, zooals *Broenei* op *Borneo*, *Indragiri* en *Palembang* op *Sumatra*, enz.

Buiten-
gewesten.

In 1429 maakte de dood een einde aan het veelbewogen leven van Koning *Wikramawarddhana*, ook wel *Hyang Wisesa* genoemd. Zijn lijk werd bijgezet te *Bhajalangoe* gelegen in de buurt van het tegenwoordige *Toeloengagoeng*.

24. Het Rijk van Madjapahit onder zijn laatste Koningen:

1. In 1429 volgde Koningin *Soehita* haar vader ten tweede male op en regeerde over het *Rijk van Madjapahit* tot 1447. Zij stierf kinderloos. Haar jongste broer, *Bhre Toemapel*, die wel kinderen had, volgde haar als Koning *Kertawidjaja* in 1447 op. Zijn vrouw was waarschijnlijk een prinses van *Tjampa* en was afkomstig uit Fransch Indo-China, dus Achter-Indië. Deze prinses bevorderde den Islam op Java. Zij stierf in 1448, en werd volgens den Mohammedaanschen ritus begraven.

Koningin
Soehita.
1429—1447.

2. Koning *Kertawidjaja* regeerde tot 1451. Hij werd

opgevolgd door *Bhre Pamotan II*, die als Koning *Madjapahit* regeerde onder den naam van *Radjasawarddhana* van 1451 tot 1453.

Kahoeripan
als residentie. In afwijking met de vroegere vorsten van *Madjapahit* koos hij *Kahoeripan* als residentie. Na zijn dood volgt er een koningloos tijdperk van 1453 tot 1456.

Laatste vor-
sten van
Madjapahit. 3. In 1456 komt *Hjang Poerwa Wisesa* aan het bestuur. Deze vorst van *Madjapahit* werd in 1466 opgevolgd door *Bhre Pandan Salas*, die in 1468 om nog niet bekende redenen zijn kraton verliet. Misschien werd hij kluizenaar. Als laatste vorst regeerde over het *Rijk van Madjapahit* Koning *Bhre Widjaja V*, van 1468 tot 1478.

Ranawidjaja.
1478. 4. In 1478 maakte waarschijnlijk de vorst van *Kediri*. *Ranawidjaja Girindrawardhana*, die men algemeen houdt voor een zoon van de vroeger reeds genoemde *Bhre Daha*, zich meester van het *Rijk van Madjapahit*. *Bhre Widjaja* vluchtte met zijn familie uit den kraton. Waarheen is niet bekend. Wel is het bekend, dat veel aanzienlijke Javaansche families zich vestigden in *Oost-Pasoeroehan* en op het eiland *Bali*.

De stad *Madjapahit* bleef bestaan, maar niet als hoofdstad des Rijks. Door het wegtrekken der vele aanzienlijke Javaansche families uit *Madjapahit*, trad evenwel spoedig het verval der oude Rijksstad in.

Wilwatikta.
1496. 5. Koning *Ranawidjaja Girindrawardhana* noemde zich in 1496 vorst van *Wilwatikta* d.i. het Rijk, dat *Madjapahit*, *Daha*, *Djanggal* en *Kediri* omvatte.

Koning *Ranawidjaja* was een aanhanger van het Hindoeïsme. Met zijn heengaan zou evenwel het Hindoe geloof verdwijnen uit deze streken van Java.

Eeuwen lang hebben de *Hindoes* een zeer voorname rol gespeeld in *Oost- en Midden-Java*. Weldra zou deze beschaving voor een andere nl. die van den *Islam* plaats maken.

25. Van en over de Maleiers op Sumatra en Malaka:

1. De oorspronkelijke bewoners van het eiland *Sumatra*, die waarschijnlijk ook uit het oude Stamland der Indonesiërs (zie Hoofdstuk I, eerste afdeeling) kwamen, moeten zich volgens de berichten neergezet hebben in de vruchtbare streken, gelegen tusschen de breede riviermonden van het tegenwoordige *Palembang* en *Djambi*. Het uiterste Zuiden des eilands bleef in die tijden naar alle waarschijnlijkheid

Samoedra.

nog onbewoond. De naam *Sumatra* is ontstaan uit *Samoe-dra*. Dat *Samoe-dra* was een rijkje, waarop Arabische- of pseudo-Arabische kooplieden reeds vroeg handel dreven.

Het was gelegen een eindje bovenstrooms van *Pasei*, aan de *Pasei-rivier*, in het Noorden des eilands. Wellicht was *Samoe-dra* toen een *Malabar-kolonie*. *Samoe-dra* beteekent *Oceaan*. De bewoners van *Sumatra* noemden zich pas veel later *Maleiers* (= Orang Melajoe). *Sumatra* mogen we evenwel voor het vaderland der *Maleiers* houden.

2. De Hindoe-invloed op *Sumatra* is tweeërlei, nl. de *Sjri-Widjaja-invloed* en de *Hindoe-Javaansche overheersching*.

Çailendra's

Zooals we in Hoofdstuk 6, 1ste afdeeling, zagen, ontwikkelde zich in de tegenwoordige residentie *Palembang* het Hindoe-rijk *Sjri-Widjaja*. Zijn vorsten, de *Çailendra's*, waren verwant aan die der Hindoe-rijken op *Java* en *Borneo*.

Het Rijk
Sjri-widjaja.

3. Het Rijk *Sjri-Widjaja* wist zijn macht over een groot deel der omgevende landen en eilanden uit te breiden, nl. over *Djambi* en *Banka*, ja zelfs over *Malaka* en *Kambodsja*. In de 8e en 9e eeuw beheerschten de *Çailendra's* ook *Mid-den-Java*. In de 2e helft der 9e eeuw werden ze evenwel weer uit *Java* verdreven.

Verdeeling
van Sjri-
Widjaja.

3. In de 12e eeuw loste het groote en machtige Rijk *Sjri-Widjaja* zich op in kleinere deelen. De machtige kern van het Rijk bleef evenwel in *Palembang* of *Sanbotsai*, zooals de Chineezzen het noemden, gevestigd. Pas in 1377 zou het door Koning *Hajam Woeroek*, 1350—1389, veroverd worden en deel uitmaken van het machtige Rijk van *Madjapahit*.

Maleische
Volks-
verhuizing.
1160.

4. In het jaar 1160 had er een groote volksverhuizing onder de *Maleiers* plaats. Een groot gedeelte verliet *Sumatra* om zich elders te vestigen. De tocht ging onder aanvoering van Radja *Tri Boewana* van uit *Palembang* langs de kust naar het Noorden tot de monding der *Indragiri*. Hier gekomen stak men over naar het eiland *Bintan*, waar zich

een gedeelte vestigde. Een zoon van Radja *Tri Boewana* huwde met een dochter der regeerende vorstin. De overigen zetten hun tocht voort naar het schiereiland *Malaka*, waar ze zich in het Zuid-Oosten een woonplaats kozen. Hier stichtten ze de stad *Singapoera*. Weldra nam ze in macht toe, hetgeen zeer den naijver opwekte der Hindoe-vorsten op *Java*, zooals van Toemapël, Djanggala e.a. Langen tijd wisten ze de aanslagen van hun vijanden af te slaan, maar in 1252 werden ze genoodzaakt hun stad te verlaten en elders een heenkomen te zoeken.

5. Ze trokken Noordwaarts langs de Westkust van het schiereiland. Aan een klein riviertje bouwden ze in 1252 een stad, die ze naar een daar veel voorkomende boomsoort, die eetbare vruchten leverde, *Malaka* noemden. Van hier uit wisten deze Maleiers de grenzen van hun gebied steeds meer en meer uit te breiden; ook de omliggende eilanden trokken ze bij hun gebied. *Radja Tengah* (1276—1333) ging tot den Islam over en nam den naam aan van Sultan *Mohammed Sjah*. Zijn opvolgers bleven zich Sultan noemen. Na den overgang van hun vorst tot den Islam nam het grootste deel der bevolking den Mohammedaanschen godsdienst aan. Zoo ontstond er een *Mohammedaansch-Maleisch Rijk* met *Malaka* als hoofdplaats.

Malaka.
1252.

Veel hadden de bewoners te verduren van de *Siameezen*, die een paar malen een vergeefschen inval deden.

6. In 1380 wist Sultan *Manzoer Sjah* door zijn huwelijk met de dochter van den vorst van *Indragiri*, dat rijk met het zijne te vereenigen. Hij voerde gelukkige oorlogen tegen de *Mahassaren*, tegen den Sutan van *Pahang* en die van *Pasei* op Sumatra's Noordkust. Ook de *Siameezen* deden nog eenige vruchteloze invallen in het land der Maleiers.

Manzoer Sjah.

7. Onder de regeering van Sultan *Ahmad Sjah*, (1504—1518) wisten de *Portugeezen* onder d' *Albuquerque* in 1511 *Malaka*, de hoofdplaats van het *Maleisch-Mohammedaan-*

Verovering
van *Malaka.*
1511.

sche Rijk, te veroveren. Sultan *Ahmad Sjah* week uit en na vele omzwervingen vestigde hij zich op *Bintan*, dat ook de residentie werd van zijn opvolger Sultan *Mahmoed Sjah II* (1518—1521, die vandaar door de Portugeezen werd verdreven. Zijn opvolger *Aladin Sjah II*, stichtte het *Rijk van Djohor* en regeerde er van 1521 tot 1539. Toen de Hollanders in Indië kwamen, regeerde er Sultan *Aladin Sjah III*.

8. De in Sumatra achtergebleven Maleiers verloren in den loop der tijden geheel hun macht. Toen in de 12e eeuw het Rijk *Sjri-Widjaja* uiteenviel in kleinere deelen, ontstond in het tegenwoordige *Djambi* het *Hindoe-Maleische Rijk „Tanah Melajoe“*. In de kuststreken heerschten veel onlusten. Vele Maleiers trokken daarom zich terug in de vruchtbare bergstreken der *Boven-Batang-Hari*.

9. Het was naar „*Tanah Melajoe*“, dat Koning *Kertanagara* (1268—1292) in 1275 een groot leger zond. Het leger bleef er 18 jaren. Deze expeditie eindigde met de onderwerping van „*Tanah Melajoe*“. Het werd een vazalstaat van *Madjapahit*.

We zagen in hoofdstuk 18, 2e afdeeling, dat met het uit de *Batang-Hari-streken* terugkeerende Javaansche leger, twee Maleische prinsessen meekwamen. De jongste trouwde met Koning *Kertaradjasa*, alias *Raden Widjaja* van *Madjapahit*. De oudste prinses, die later naar Sumatra terugkeerde, werd, volgens de Maleische geschiedboeken de Stammoeder van het *Maleische Vorstenhuis*, dat in het *Rijk van Pagar-woejoeng* of het *Rijk der Maleiers*, dat de *Padangsche Bovenlanden* en *Boven-Djambi* omvatte, regeerde. Het vorstenhuis van *Madjapahit* en dat der Maleiers in *Midden-Sumatra* waren dus aan elkaar vermaagschapt. Van het contact, dat er bestaan heeft tusschen beide Rijken zijn in *Midden-Sumatra* nog tal van sporen aanwezig.

10. Een Javaansch leger, gesteund door den Vorst van „*Melajoe*“, deed in het begin der 14e eeuw een aanval op

Tanah
Melajoe.

Maleische
Vorstenhuis.

het *Rijk der Maleiers*. Volgens de overlevering liet men twee karbouwen tegen elkaar vechten om den strijd te beslechten. Door een list won de Maleische buffel den strijd. De meeste Javanen werden gedood, de overigen vluchtten en keerden naar hun land terug. Van dien tijd af droeg het land der Maleiers den naam *Menangkabau*. Menangkabau.
14e eeuw.

11. Lang heeft het *Rijk van Menangkabau* evenwel niet bestaan. Hindoe-Javanen hebben er geheerscht. Nadat de *Hindoe-Javaansche* overheersching op Sumatra had opgehouden is daar weer een *Menangkabau*, een zuiver Maleische Staat ontstaan. Verder waren er verscheidene kleinere Staatjes, zooals dat van *Samarlanga*, *Boeloeh Teloeng*, *Pasei*, *Samoedra*, *Kampar*, *Siah* enz. Met uitzondering van *Menangkabau* heeft geen der Maleische rijkjes op Sumatra zich tot een eenigszins belangrijke grootte weten te verheffen. Hindoe-Javaansche
overheersching.

12. De kleinere rijkjes voerden veel strijd met elkaar, daarenboven waren ze voortdurend blootgesteld aan vijandelijke invallen van buiten, zooals van *Atjeh* en *Malaka*, en later van *Djohor*. Niet het minst hadden ze te lijden van de Javanen van *Madjapahit*. Invallen.

13. Koning *Hajam Woeroek* (1350—1389) wist, evenals dit het geval was met vele andere deelen van den Oost-Indischen Archipel, ook de rijken op *Sumatra* aan *Madjapahit* te onderwerpen. Na de invoering van den Islam op Java, was geheel *Zuid-Sumatra* schatplichtig aan den Sultan van Bantam. Onderwerping
onder Hajam
Woeroek.

III. Het Mohammedaansche tijdperk der Geschiedenis.

1. De Islam:

1. *Arabië* bestaat uit twee geheel van elkaar verschillende deelen. Het grootste deel is een dorre, regenlooze

woestijn, het kleinste deel is het vruchtbare Zuid-Westen. Hier liggen enkele steden. In 600 na het begin onzer jaartelling waren de bewoners van *Arabië* de *Arabieren* nog heidenen.

Onder dit weinig ontwikkelde volk van reizende kooplieden en trekkende *Bedoeïnen*, trad de ongeletterde *Mohammed* op als *Profeet*. Hij was in zijn jeugd kameeldrijver en bezocht met zijn karavanen vele landen en steden in *West-Azië*. Hierdoor leerde hij den Christelijken en den Joodschen godsdienst kennen en dacht veel en diep na over godsdienstige vraagstukken. In zijn godsdienstige overpein-

Mohammed.

zingen was het hem, alsof de engel *Gabriël* hem verscheen, die hem opdroeg zijn landgenooten het geloof aan één God, nl. *Allah*, te brengen.

2. In den beginne was zijn aanhang klein. De bewoners van *Mekkah* verdreven hem in 622 zelfs uit hun midden. *Mohammed* vluchtte toen naar het nabij gelegen ijverzuchtige *Medinah*, dat hem met open armen ontving. Warme vrienden haalden hem in en in korten tijd kreeg hij tal van bekeerlingen. Met dit feit beginnen de *Arabieren* hun jaartelling. Toen de *Profeet* in 632 stierf, hadden nog niet alle *Arabieren* hem als hun *Profeet* en *Vorst* erkend.

3. Mohammed schonk zijn volk een heilig Arabisch boek, *Koran* geheeten. Het behelst de openbaring van de Godde-

Hedjarat.
622.

Koran.

lijke Wetenschap aan het *Arabische Volk*.

De opvolgers van den *Profeet*, de *Khalifen*, trokken met groote legers naar het Westen en Oosten om den *Islam*, zoo heette de nieuwe godsdienst, te verbreiden. Zoo kwam deze godsdienst over land in de 8ste eeuw in gedeelten van *Perzië* en *Voor-Indië* binnen, waar hij zeer veel en zeer trouwe aanhangers kreeg.

4. Van uit deze streken bereikte de nieuwe leer de meer Oostelijk gelegen deelen van het werelddeel *Azië*. Langs den ouden handelsweg over zee brachten kooplieden uit *Goed-jarat*, een rijkje gelegen op de Westkust van *Voor-Indië*, ten Zuiden van den *Indusmond* en handelaren, die in *Perzië* thuis hoorden in de 13e en in het begin van de 14e eeuw de Mohammedaansche leer op *Noord-Sumatra*.

Kooplieden uit
Goedjarat en
Perzië.

5. In dien tijd liep de handelsweg van *Perzië* en *Voor-Indië* naar de *Molukken* door *Straat Malaka*. Aan deze Straat lagen Hindoe-rijkjes, zooals *Perlak*, *Soemadra*, *Pasei* enz. met belangrijke handelsplaatsen.

Handelsweg.

Deze aan het *Rijk van Madjapahit* (Hajam Woeroek 1350—1389) schatplichtige staatjes werden door het geregelde bezoek en de stille werkzaamheid van bovenbedoelde kooplieden weldra Mohammedaansch. Deze handelaren kwamen er om wereldsch voordeel te zoeken en brachten er „en passant" den *Islam*.

2. Indonesië en de Islam:

1. Op het eind der 14e eeuw waren Javanen mede van de voornaamste handelaren in het Oosten. De belangrijkste handelsplaats, waar verschillende natiën handel kwamen drijven, was het in 1252 gestichte *Malaka*, gelegen op het *Maleische Schiereiland*. *Perzische* en *Goedjaratsche* kooplieden maakten ook de bewoners van deze drukke handelsstad met den *Islam* bekend.

Malaka.
1252.

Bewoners van
Malaka.

2. Kooplieden uit *Vóór- en Achter-Indië, Oost-Java, China en Japan* ontmoetten hier elkaar om, in deze voor den handel zoo gunstig gelegen stad hun waren aan den man te brengen. Er vestigden zich weldra groote handelaren. Anderen verbleven er soms langen tijd om te wachten op het doorzetten der gunstige moessonwinden voor den terugtocht naar eigen land.

Onder de groote handelaren die zich in *Malaka* vestigden, moeten vooral genoemd worden, lieden afkomstig uit de *Oost-Javaansche* handelssteden: *Toeбан, Gresik en Soerabaja*.

De Nieuwe
Leer.

3. Deze Javanen gingen bijna zonder uitzondering tot den *Islam* over en brachten hun heen en weer reizende landgenooten tevens met de nieuwe leer in aanraking. Veelal hadden ze succes met hun bekeeringswerk. En zoo werd *Malaka* van dien tijd af het centrum van waaruit de *Mohammedaansche* Godsdienst zich in *Indonesië* verbreidde.

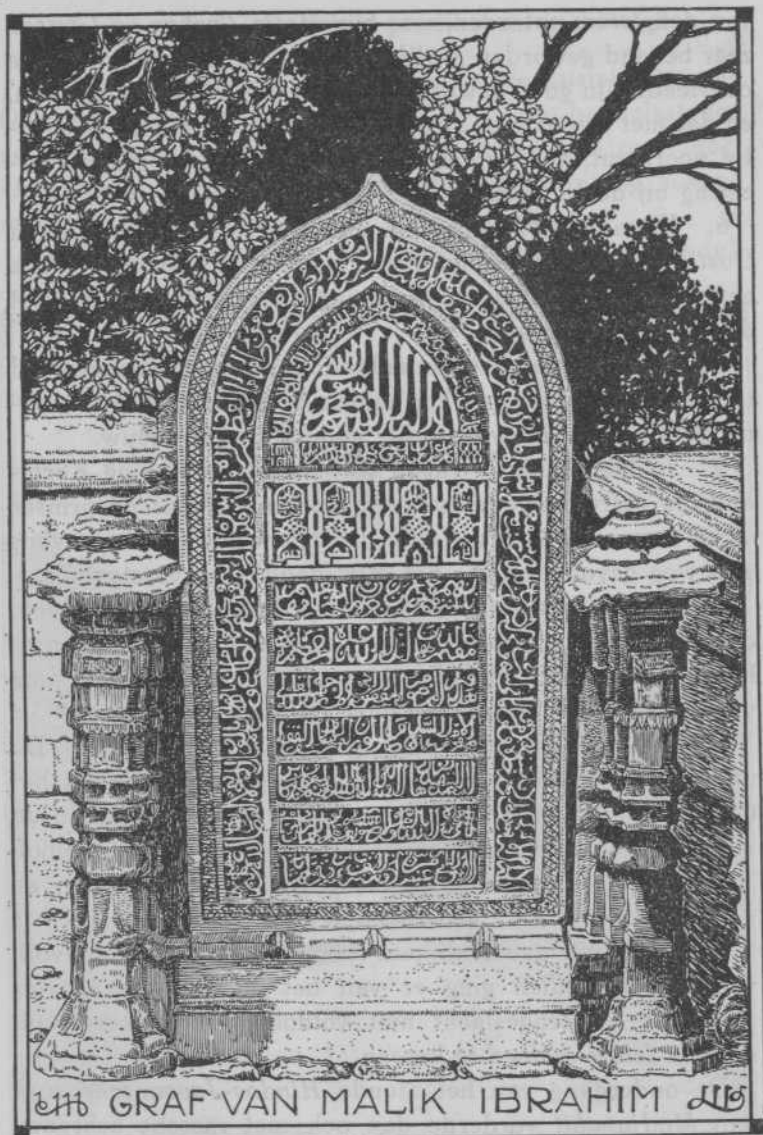
4. Deze verbreiding van den *Islam* werd bovendien nog bevorderd door de kooplieden uit *Goedjarat en Perzië*, die niet zelden hun zeereizen voortzetten tot *Java*, om er hun waren te verkoopen. Velen van hen vestigden zich als handelaren in de *Javaansche* kuststeden.

Bij de inheemsche bevolking stonden deze rijke *Mohammedaansche* kooplieden in hoog aanzien. Dit was de reden, dat het hun gemakkelijk viel huwelijken te sluiten met meisjes uit aanzienlijke en adellijke *Javaansche* families. Deze vrouwen, waaronder niet zelden dochters van de *Madjapahitsche* strandgouverneurs waren, moesten door haar huwelijk tot den *Islam* overgaan.

Mohammedaansche
Gemeenten.

Zoo ontstonden er *Mohammedaansch-Javaansche* gezinnen, die den grondslag legden voor *Mohammedaansche* gemeenten in de groote *Oost-Javaansche* handelssteden *Soerabaja, Grisse (Gresik) en Toeбан*.

5. Een dier *Perzische* handelaren, die als verspreiders

GRAF VAN MALIK IBRAHIM

van den *Islam* optraden, was bijv. de in *Toeban* en *Grissee* zeer bekend geworden *Malik Ibrahim*, die in 1419 te *Grissee* overleed. Zijn goed bewaard graf, *Gapoera Wetan* geheeten, en dat met een mooien steen, waarop een *Arabische* inscriptie voorkomt, versierd is, staat nog steeds in groote vereering bij de Inheemsche bevolking.

6. Het aantal Mohammedanen nam in de kuststreken van *Oost-Java* hoe langer hoe meer toe. In het midden der 15e eeuw was bijna de heele bevolking dezer streken reeds tot den *Islam* overgegaan.

Islam contra
Çiwaïsme.

De bewoners van het binnenland bleven nog geruimen tijd trouwe aanhangers van hun ouden Godsdienst, het *Çiwaïsme*. Dat duurde zoowat tot het midden der 16e eeuw.

Islam i. h. Ma-
djapahitsche
Vorstenhuis.

7. In hoofdstuk 24 zagen we reeds, dat Koning *Kerta-widjaja* getrouwd was met een *Mohammedaansche* prinses van *Tjampa* uit *Achter-Indië*. De *Islam* had dus ook reeds zijn weg gevonden naar het *Madjapahitsche* vorstenhuis.

Toen nu ook de *Javaansche* kuststedehouders in het begin der 16e eeuw de nieuwe leer omhelsd hadden en zich onafhankelijk maakten van den toen nog *Hindoeschen* Koning van *Madjapahit*, begon de *Islam* veel veld te winnen.

Voor dit gebeuren was niet zoo heel veel tijd noodig. De nieuwe leer had in zijn opvattingen veel gemeen met het *Çiwaïsme*. Er waren dus aanknoopingspunten, vooral in de *mystieke* gedeelten van het nieuwe en het oude volksgeloof.

Het volk kon zijn *animistische* gebruiken behouden en ging daardoor des te gemakkelijker tot den *Islam* over.

Islam-invloed.

8. Waar de aanzienlijken voorgingen, volgde het volk vanzelf. Bovendien ging er van het *Hindoesche* *Madjapahitsche* vorstengeslacht niet voldoende kracht meer uit om den *Islam-invloed* te keeren.

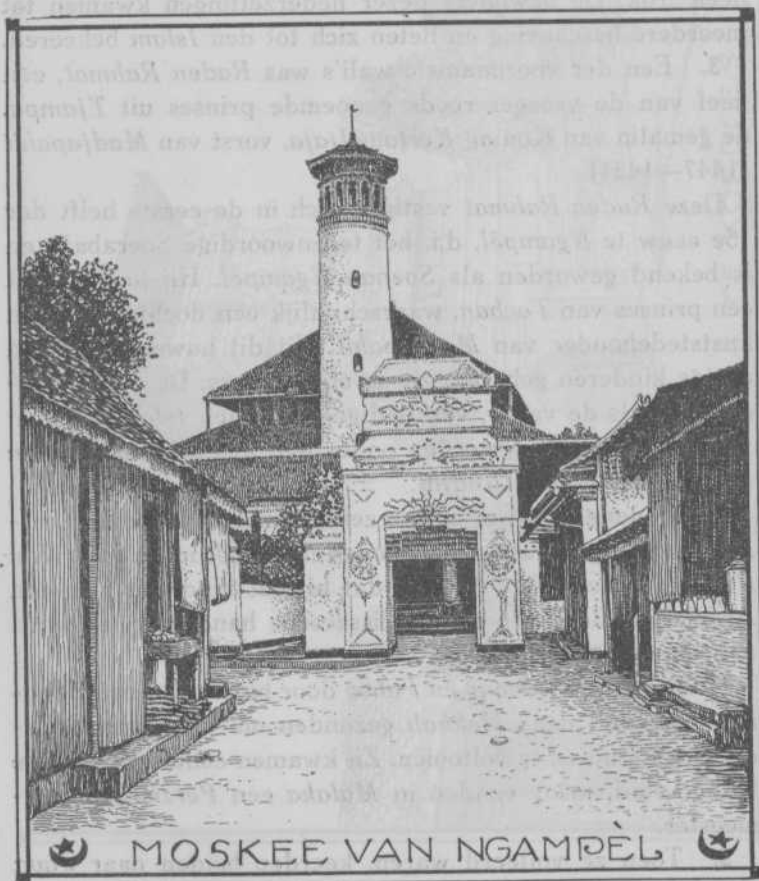
De ondergang van het aloude *Hindoe-Javaansche Rijk* van *Madjapahit* vorderde dan ook met rassche schreden (1518).

3. De Islam-predikers:

1. Toen de nieuwe leer eenmaal in de kuststreken van Oost-Java, waar zooals we zagen de groote handelssteden gelegen waren, was binnengekomen, kreeg men meer speciale personen, die den *Islam* onder de bevolking bekend maakten.

Speciale
Islam-
verkondigers.

Deze personen noemden zich *wali's* (= nabij God zijnde).

Ze werden door de Javanen als heiligen beschouwd en werden de leermeesters en de voorgangers van het Javaansche volk in godsdienstzaken.

Wali's.

2. De *wali's* kozen zich van de kuststreken uitgaande, ieder een bepaald arbeidsveld, waar ze soms een kraton en meestal een bedehuis of *moskee* stichtten. Hierdoor gaven zij het aanzijn aan kleine nederzettingen, die later uitgroeiden tot steden en dorpen, omdat het volk uit de omgeving er heen trok. De bewoners dezer nederzettingen kwamen tot meerdere beschaving en lieten zich tot den *Islam* bekeeren.

Raden
Rahmat.

3. Een der voornaamste wali's was *Raden Rahmat*, een neef van de vroeger reeds genoemde prinses uit *Tjampa*, de gemalin van Koning *Kertawidjaja*, vorst van *Madjapahit* (1447—1451).

Deze *Raden Rahmat* vestigde zich in de eerste helft der 15e eeuw te *Ngampèl*, d.i. het tegenwoordige Soerabaja en is bekend geworden als *Soenan Ngampèl*. Hij huwde met een prinses van *Toeban*, waarschijnlijk een dochter van een kuststedehouder van *Madjapahit*. Uit dit huwelijk werden eenige kinderen geboren, zoons en dochters. De zoons werden evenals de vader, verkondigers van den *Islam*. Zij zijn als *wali's* bekend geworden onder den naam *Soesoehoenan Bonang* en *Soenan Dradjat*.

Bonang en
Dradjat.

4. *Bonang, Dradjat* en een zekere *Raden Pahoe* uit *Grissee* afkomstig, kwamen bij *Soenan Ngampèl* in de leer. Van *Raden Pahoe* wordt verteld, dat hij het kind was van een Arabier en door een rijke Grisseesche handelaarster werd aangenomen als zoon.

Later werden *Bonang* en *Pahoe* door hun leermeester *Soenan Ngampèl* naar *Mekkah* gezonden om daar hun Godsdienstige studiën te voltooien. Zij kwamen echter niet tot de heilige stad, maar vonden in *Malaka* een *Perzischen* leermeester.

5. Toen ze volleerd waren, keerden beiden naar *Java*

MENARA TE KOEDOES

Soenan Giri.

terug. *Soesoehoenan Bonang* vestigde zich op het eind der 15e eeuw te *Toeban*. *Raden Pahoe* koos zijn zetel even ten Zuiden van zijn vroegere woonplaats *Grissee*, nl. op den *Giriheuvel*. Deze geloovige liet daar een kraton en een moskee bouwen. Het volk noemde hem als *wali* algemeen *Soenan Giri*. Groot was de invloed, die van dezen *Priester-vorst* uitging op *Oost-Java* en de *Molukken* en wel in *Ambon* en *Ternate*. Ook in de geschiedenis van *Padjang* speelde hij een rol.

Soenan Dradjat vond een arbeidsgebied ten Oosten van *Toeban* in het *Sidajoesche*.

6. Ook een der dochters van *Soenan Ngampèl*, nl. *Njui Gedé Malaka*, waarover later, is in de Geschiedenis van *Demak* bekend geworden.

Bekende wali's.

Andere bekende wali's waren: *Ki Pandan Arang*, *Soenan Koedoes*, *Soenan Kali Djaga* en *Soenan Goenoeng Djati*.

Ki Pandan Arang wordt genoemd als de stichter van *Semarang*, terwijl *Soenan Koedoes* verschillende dorpen in het *Koedoesche* zou hebben doen ontstaan.

Soenan Kali Djaga.

7. Het arbeidsveld van *Soenan Kali Djaga* lag te *Adilangoe* bij *Demak*. Deze Islamverbreider heeft o.m. er veel toe bijgedragen om het heidensche wajangspel der Javanen naar Mohammedaansche begrippen te wijzigen. Hij wist zelfs het bij de inheemsche bevolking zoo zeer geliefde schimmenspel in dienst te stellen van de verspreiding van den *Islam*.

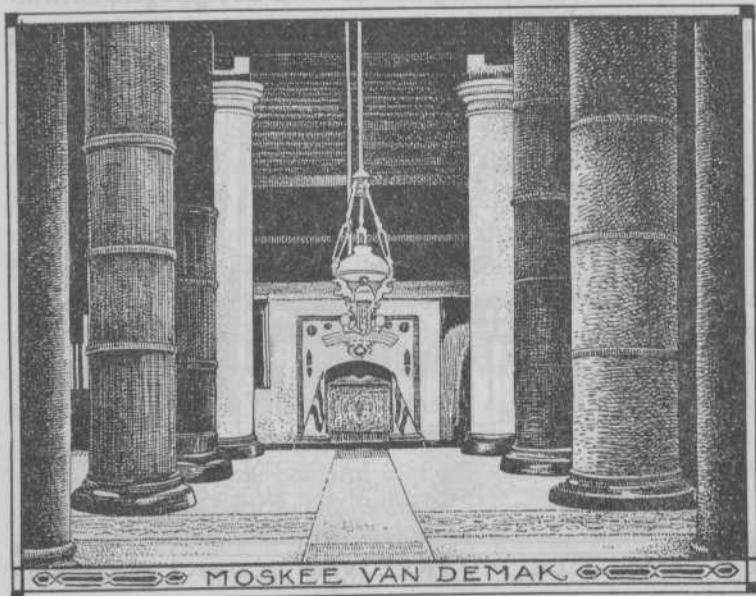
4. De eerste Islam-rijken op Java:

1. Het aantal belijders van den Mohammedaanschen Godsdienst was door het werk der *wali's* in korten tijd enorm toegenomen.

Toen nu ook nog de aanzienlijken in den lande, zooals de *Madjapahitsche* strandgouverneurs tot den *Islam* overgin-

gen, was de tijd niet ver meer, of er zouden Mohammedaan-
sche Rijkjes en Rijken ontstaan, die de *Hindoe-rijken* op Het verdwij-
nen der Hin-
doerijken. Java zouden doen verdwijnen en elkaar de hegemonie be-
twisten.

2. Het eerste Mohammedaansche Rijkje op Java was het Rijk van
Demak. *Rijk van Demak*. Het ontstond ongeveer in denzelfden tijd

toen de *Portugeezen* onder *Vasco de Gama*, Indië over zee bereikten (dus pl.m. 1500). Door het veroveren der handels-
plaatsen: *Ormoesz*, *Goz* en *Malaka* (1511), werden zij de
machthebbers in *Vóór-* en *Achter-Indië* en beheerschten zoo-
doende de kust van het Werelddeel Azië van de *Roode Zee*
tot aan *Zuid-China*.

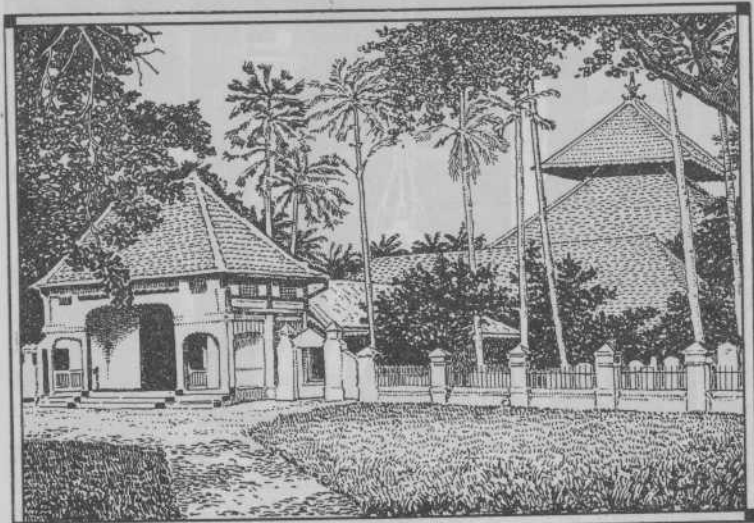
3. *Raden Patah*, een kleinzoon van *Bhre Widjaja V* van
Madjapahit, was geboren in het aan *Madjapahit* schatplichti-
ge *Palembang*. Toen hij volwassen was, keerde hij naar

Java terug en kreeg van zijn grootvader een klein gebied, gelegen in de buurt van de *Moeria*.

Bintara.

Dit gebied heette *Bintara*. Uit dit *Bintara* ontstond het van *Madjapahit* afhankelijke Rijkje: *Demak* met als eersten Sultan: *Raden Patah*. Hij huwde met een kleindochter van *Soenan Ngampel* en bevorderde den *Islam*.

4. In *Demak*, toen nog aan de *Java-Zee* gelegen, ontwik-

DE MOSKEE VAN DEMAK

kelde zich langzamerhand een sterk Mohammedaansch machtscentrum. Van hieruit zou zich later de Mohammedaansche macht over *Midden-Java* en nog later over een groot deel van heel *Java* uitbreiden. Hiervoor moest het zich losmaken van het oude *Hindoerijk* van *Madjapahit*. Hier regeerde *Ranawidjaja*, die zich sedert 1496 vorst van *Wilwatikta* noemde. Lang zou het uitgestrekte rijk, waartoe ook *Daha* en *Djanggal* behoorden, niet meer bestaan. Het was te uitgebreid, de deelen waren te heterogeen en de verkeersmiddelen waren te primitief.

De vorst leefde in onmin met zijn patih *Rakyran Poe Tahan*, dien hij liet vermoorden. Het gevolg was, dat de vorst in 1498 uit haat gedood werd door den zoon van den vermoorden rijksbestuurder. De koningsmoordenaar was *Praboe Oedara*, patih van *Kediri*.

Vorst v.
Wilwatikta.
1496.

5. *Praboe Oedara* liet zich daarna uitroepen tot oppervorst van het groote rijk. Voortdurend had hij strijd te voeren met de zich steeds meer onafhankelijk voelende en rijk geworden strandgouverneurs der groote handelssteden van Java's Noordkust.

Praboe
Oedara.

Wat wel het meest het verval van het eens zoo machtige *Hindoe-Rijk* kwam verhaasten, was het nieuwe geloof, de *Islam*.

6. Een der voornaamste strandgouverneurs was *Patih Oenoës*, ook wel genaamd *Pangéran Sabrang Lor*. Hij was de zoon van *Raden Patah*. In 1511 veroverde hij *Djapara* en trachtte zijn gezag steeds uit te breiden. Ook waren zijn begeerige blikken gericht op *Malaka*, waar, zooals we boven zagen, reeds vele Mohammedaansch geworden Javaansche handelaren zich gevestigd hadden. Hij rustte een groote vloot van 90 jonken, bemand met 12000 koppen, uit om het beleg voor de groote handelsstad te slaan.

Patih Oenoës.

7. In 1511 hadden de *Portugeezen* *Malaka* veroverd. Het volgende jaar vertrok *Patih Oenoës* met zijn vloot derwaarts. De weg leidde langs de Westkust van *Sumatra*.

Javaansche
vloot voor
Malaka.
1513.

In het begin van 1513 verscheen de Javaansche vloot voor *Malaka*. De *Portugeezen* dreven de Javanen op de vlucht. *Patih Oenoës* wist met zijn jonk te ontkomen en *Djapara* veilig te bereiken.

In hetzelfde jaar nog veroverde hij *Sidajoe* en in 1518 volgde hij zijn vader op als Sultan *Demak*. Hij was de eerste Javaansche Vorst, die ver van zijn land, tegen een buitenlandschen vijand heeft gestreden.

8. *Patih Oenoës* of *Pangéran Sabrang Lor* was nu een

Patih Oenoes
e. a. contra
Praboe
Oedara.

man van gewicht geworden. *Praboe Oedara*, die *Ranawidjaja* in 1498 in het uitgestrekte Rijk van *Madjapahit* als vorst was opgevolgd, stond zeer vijandig tegenover den *Islam*. Daardoor kreeg hij veel te kampen met de zich reeds onafhankelijk voelende strandgouverneurs. Deze bestuursambtenaren, met *Patih Oenoes* aan het hoofd, vatten dan ook het plan op om het Rijk van *Praboe Oedara* te veroveren.

9. *Praboe Oedara* zocht hulp bij de *Portugeezen*, die *Malaka* bezaten en aartsvijanden der Mohammedanen waren. *d' Albuquerque* nam de hem toegezonden geschenken met graagte aan, maar dacht er niet aan om den ouden Hindoevorst de gevraagde hulptroepen te zenden. De strijd begon. Waarschijnlijk in 1518 gelukte het aan *Patih Oenoes* en zijn helpers om het oude Hindoe-rijk te veroveren. Het kwam nu grotendeels onder Mohammedaansch bestuur met *Demak* als hoofdstad. Door de *wali's* werd te *Demak* een prachtige moskee gesticht. *Praboe Oedara* vluchtte met zijn familieleden en volgelingen naar het uiterste Oosten van Java (*Blambangan*).

Later probeerden ze tevergeefs van hieruit den verloren invloed terug te winnen. In *Oost-Java* lagen meerdere Hindoe-rijken, zooals: *Kediri*, *Soepit-Oerang* (d.i. het oude *Toemapël*). *Pasoeroehan* enz.

10. De *Madjapahitsche* rijkssieraden werden door *Patih Oenoes* naar *Demak* overgebracht. De veroveraar mocht evenwel niet lang van zijn macht genieten. In 1521 stierf hij op betrekkelijk jeugdigen leeftijd, zonder kinderen na te laten. Hij werd opgevolgd door zijn jongeren broer *Raden Trenggana*. Deze regeerde over *Demak* van 1521 tot 1550.

Zijn bestuur was voorbeeldig. Hij bezorgde *Demak* de hegemonie op Java en bevorderde in hooge mate den *Islam*. Veel aanvallen van de Hindoeneezen uit *Oost-Java* had het nog jonge *Rijk van Demak* te verduren. De voornaamste

Val van
Madjapahit.
± 1518.

Raden
Trenggana.
1521—1550.

dezer rijken waren die van *Soepit Oerang*, *Kediri* of *Daha*, *Mataram*, *Pasoeroehan* en *Blambangan* of *Banjoewangi*. Onder *Trenggana's* bestuur werd een groot deel van het heidensche *Padjadjaran* in *West-Java* veroverd en werden *Tjirebon*, *Soepit Oerang* en *Mataram* bij het rijk gevoegd.

11. Zijn uitgebreid Rijk telde vele groote handelssteden. De voornaamste waren behalve *Demak*, *Djapara*, *Sidajoe*, *Toeban*, *Grissee* en *Djaratan*.

12. *Sultan Trenggana* bezat veel kinderen, zoons en dochters, die allen min of meer in de geschiedenis van *Java* bekend geworden zijn. De prinsessen sloten huwelijken met voorname Inlandsche bestuurders in andere deelen van *Java*, waardoor het aanzien van *Demak* niet onaanzienlijk vergroot werd. Een zijner dochters bijv. huwde met *Mas Krèbèt* of *Mas Adiwidjaja*, zoon van den door *Soenan Koe-does* uit den weg geruimden regent van *Pèngging*, d.i. het Z. W. deel van het tegenwoordige gouvernement *Soerakarta*.

Uit dit regentschap *Pèngging* zou het latere rijk van *Padjang* (*Kartasoera*) ontstaan, dat het *Rijk van Demak* de hegemonie op *Java* zou gaan betwisten.

Mas Adiwidjaja of *Ki Djaka Tingkir*, zooals hij in de *babads*, Javaansche Geschiedboeken, genoemd wordt, stond in aanzien bij *Pangéran Trenggana* en werd regent van *Padjang*. *Pèngging*, waarbij *Mataram* werd gevoegd. De naam van het regentschap werd veranderd in dien van *Padjang*.

Uit dit regentschap zou het latere *Rijk van Padjang* groeien, dat in 1568 reeds een Sultanaat werd. Het zou de hegemonie op *Java* van *Demak* overnemen.

13. In 1546 wilde *Trenggana* het Hindoe-rijk *Pasoeroehan* veroveren. Gesteund door *Faletehan* en zijn Bantamsche strijders, werd een groote vloot uitgerust, doch de aanval mislukte. De *Sultan van Demak* en *Faletehan* werden gewond en de eerste werd tijdens het beleg door een 10-jarigen schildknaap, die in drift was ontstoken, met een kris gedood.

Het lijk van den Sultan werd naar den kraton van *Demak* vervoerd.

Groote oneenigheid ontstond er over de opvolging, want er waren verschillende *pretendenten*. Over en weer zochten men zijn toevlucht tot sluipmoorden, tot het eindelijk ging tusschen *Mas Adiuidjaja van Padjang* en *Aria Penangsang*, zoon van *Pangéran Sekar Lèpèn*, bestuurder van *Djipang*, of het tegenwoordige *Badjanegara*.

14. Met de listige hulp van *Kjai Gedé*, hoofdman van de lijfwacht en ex-sirihdoosdrager van den Regent van *Pati*, wist *Mas Adiuidjaja* zijn tegenstander te overwinnen en uit den weg te ruimen.

Hegemonie
gaat van
Demak over
op Padjang.

Mas Adiuidjaja, alias *Ki Djaha Tingkir*, werd nu heerscher over het heele Rijk met *Padjang* (*Kartasoera*) als hoofdplaats. *Djepang* werd bij *Padjang* ingelijfd. De *Madjapahitsche* rijksinsigniën werden naar *Padjang* overgebracht. *Mas Adiuidjaja* liet zich in 1568 door den Priestervorst van *Giri* tot Sultan wijden, waardoor zijn macht en aanzien aanmerkelijk stegen in de oogen zijner onderdanen.

Padjang had als Mohammedaansch Rijk de hegemonie op Java van *Demak* overgenomen, maar zou dit overwicht over niet al te langen tijd weer moeten overdragen op een nieuw opkomenden staat.

De Regent-
schappen van
Padjang.

15. In het uitgebreide gebied van Sultan *Adiuidjaja* kwam meer eenheid, toen hij de Oostelijke deelen („de bang-wetan”) van zijn rijk stelde onder den *Adipati van Soerabaja*, als onderkoning. Het deel van het Rijk, dat door *Adiuidjaja* zelf werd bestuurd, bestond behalve uit *Padjang* (*Kartasoera*) uit een 9-tal regentschappen, waarover *pan-gérans* of prinsen het bestuur in handen hadden. Deze regentschappen waren: *Toeban*, *Pati*, *Demak*, *Pemalang*, *Poerbaja* (= *Madioen*), *Balitar* (= *Kediri*), *Mataram* (= *Jogjakarta*), *Krapjak* (= *Zuid-Kedoe*) en *Selaron* (= *Banjoemas*).

De bestuurders van deze gewesten, die vrij veel zelfstandigheid bezaten, hadden de verplichting ieder jaar met *Moeloed* naar *Padjang* te gaan om den vorst hulde te bewijzen en schatting te brengen.

16. Door bemiddeling van *Soenan Kali Djaga* werd de *Kjai Gedé Pamanahan van Mataram*.
 boven reeds genoemde *Kjai Gedé* bestuurder van *Mataram*.
 In de geschiedenis is hij bekend geworden onder den naam *Kjai Gedé Pamanahan van Mataram*.

5. Mataram als 3e Mohammedaansch Rijk op Java:

1. *Kjai Gedé Pamanahan* woonde als petinggi te *Kota Gedé*, gelegen ten Zuidoosten van de tegenwoordige Gouvernements-hoofdplaats *Jogjakarta*. Hij bracht te *Kota Gedé* en in heel *Mataram* in korten tijd veel welvaart. Onder zijn zoon *Soeta Widjaja* zou het kleine *Mataram* uitgroeien tot een machtig Mohammedaansch Rijk, dat de macht van *Padjang* zou overnemen.

Toen hij in 1575 stierf werd *Kjai Gedé* te *Kota Gedé* begraven. Zijn graf geniet nog steeds groote vereering.

Soeta Widjaka
wordt
Senapati.

2. Zijn zoon *Soeta Widjaja*, die met den Kroonprins van *Padjang*, *Pangéran Banawa*, door *Panembahan Adiwidjaja* aan het hof was opgevoed, werd zijn opvolger. *Soeta Widjaja* kreeg nu den naam van *Senapati Ingalaga Sahidin Panatagama*. De jongeling was zeer eierzuchtig en bekwaam. Zijn hoofdplaats *Kota Gedé* liet hij aanmerkelijk versterken.

Dit werd door de *Padjangsche* rijks-grooten aangemerkt als een stap tot vrijmaking van *Padjang*. De Sultan zond zijn zoon, *Pangéran Banawa*, naar *Kota Gedé* om poolshoogte te nemen, maar deze kwam terug met het bericht, dat het enkel laster was.

Dood van
Panembahan
Adiwidjaja.
1582.

3. Toen kwam *Senapati* in openlijk verzet. Vertoornsd door het verbannen van een familielid, trok *Soeta Widjaja* zelfs met een leger op naar den Kraton van *Padjang*. *Panembahan Adiwidjaja* viel niet door het zwaard van *Senapati*, maar door vergif en werd in desa *Boetoe* in 1582 begraven.

Sultan Aria
Pangiri.

4. *Senapati*, die verwacht en gehoopt had, dat zijn vriend *Pangéran Banawa* zijn vader als Sultan zou opvolgen, zag zijn hoop in rook opgaan. Bloedverwanten wezen den schoonzoon van den overleden Sultan nl. *Aria Pangiri*, als diens opvolger aan. Hij was de zoon van *Stenan Prawata* en dus een afstammeling van het *Demaksche* vorstengeslacht.

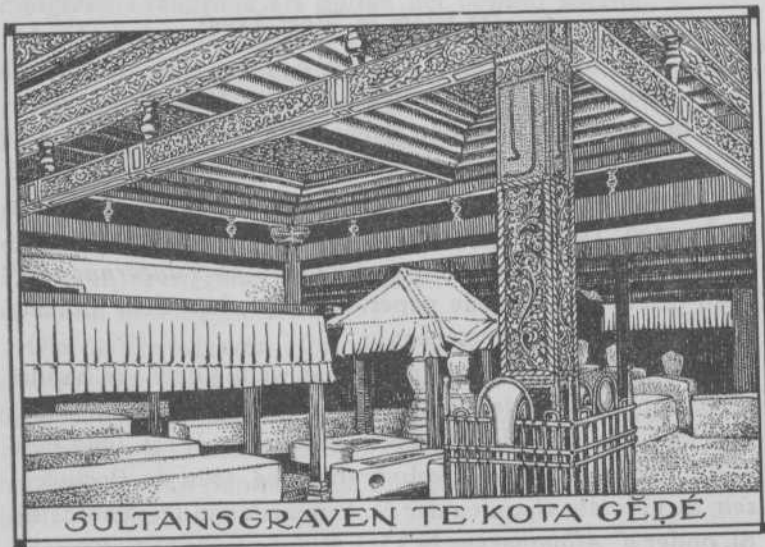
Sultan *Pangiri* wist zich niet bemind te maken en bevoordeelde de *Demakkers*. De *Padjangers* gingen met hun klachten naar *Kota Gedé*.

Aria Pangiri
naar Demak
terug.
1586.

5. Aanvankelijk hield *Soeta Widjaja* zich, alsof hij er niet aan dacht tegen *Padjang* op te treden. Toen men bleef aandringen en hij hoorde van een samenzwering tegen hem, deed *Senapati Padjang* openlijk den oorlog aan. De strijd eindigde met het feit, dat *Aria Pangiri* afstand deed en in 1586 met zijn familieleden en volgelingen naar *Demak* terugging.

6. *Soeta Widjaja*, de pleegzoon van Padjangs eersten vorst, werd nu Sultan. Hij gaf er kennis van aan den Pries-
tervorst van *Giri* en voerde de heilige kroon en de rijkssie-
raden van *Madjapahit* uit *Padjang* naar *Kota Gedé*, dat nu
hoofdstad des Rijks was geworden. Het zou nu de rol spelen, Kota Gedé
Rijkshoofd-
stad.
die *Madjapahit* was toebedeeld geweest in den Hindoe-tijd.

7. Pangéran *Banawa* werd Sultan-vazal van *Padjang*.

Soeta Widjaja, de eerste Mohammedaansche vorst van *Mataram*, zou evenwel nog heel wat strijd moeten voeren, voordat de *Pangérans* der verschillende provinciën hem als hun Sultan zouden erkennen.

Toch wist *Senapati* ze successievelijk met krachtige hand tot gehoorzaamheid te brengen. Wel poogden *Padjang* en *Demak* nog eens het *Mataramsche* juk af te werpen, doch zonder resultaat.

8. Toen *Senapati* in 1601 stierf, had hij gezorgd, dat het groote *Rijk van Mataram* tot rijksgrenzen had: de *Tji*

Soeta Widjaja
vorst van
Mataram.
1586—1601.

Taroem in het Westen en het *Tengger-gebergte* in het Oosten. Het rijkscentrum, dat zich gedurende het *Hindoe-Javaansche tijdperk* naar het *Oosten* des eilands had verlegd, had zich nu weer *Westwaarts* verplaatst en zich gevestigd in het oude Midden-Java van Koning *Dahsha*, die er van pl.m. 910 tot 919 het bestuur voerde.

6. De Islam in West-Java:

Padjadjaran.
± 1500.

1. In hoofdstuk 22, zagen we, dat het Hindoerijk *Padjadjaran* in pl.m. 1500 bijna geheel West-Java besloeg. Het had zich gedurende het Hindoe-Javaansche tijdvak zoo goed als geheel buiten contact met *Midden- en Oost-Java* weten te houden. Handelsplaatsen waren o.m. *Banten*, *Soenda-Kelapa* of het latere *Batavia*, *Tjikandé* en *Tangerang*. Het land leverde veel goede peper, welk product door Chineesche schepen werd verscheept.

De vreedzame bevolking nam maar weinig deel aan handel en scheepvaart, omdat de groote handelsweg van *Vóór-Indië* over *Malaka* naar de *Molukken* niet langs *West-Java* liep.

2. Hierin kwam evenwel verandering, toen de *Portugeezen*, de grootste vijanden der Mohammedanen (zie hoofdstuk 8), onder *d' Albuquerque* in 1511 *Malaka* en in 1521 *Pasei* op *Noord-Sumatra* veroverden.

Bantam i. h.
groote ver-
keer opge-
nomen.

De Mohammedaansche handelaren namen nu voortaan hun handelsroute door Straat *Soenda*, waardoor *Bantam* in het groote verkeer werd opgenomen.

Uitgeweken Mohammedaansch-Javaansche handelaren vestigden zich in bovengenoemde kustplaatsen, waar ze steeds meer invloed kregen.

3. In 1522 sloot de Portugeesche Gouverneur van *Malaka* met den vorst van *Padjadjaran* een overeenkomst. De vorst zou voor peperleveringen zorgen en de Portugeezen

zouden in ruil daarvoor een sterkte bouwen te *Soenda-Kelapa*. Natuurlijk werd van weerszijden gerekend op handelsvoordeelen.

Plannen voor een Factorij te Soenda-Kelapa. 1522.

Van het bouwen der sterkte, een z.g. *factorij* of stapelplaats is evenwel nooit iets gekomen, omdat dit van Mohammedaansche zijde werd belet. Deze Mohammedaansche invloed ging uit van het toenmalige *Rijk van Demak*, waar *Pangéran Trenggana* als Sultan het bewind voerde.

4. In het machtige *Rijk van Demak* had zich na de verovering van het *Rijk van Pasei* op Noord-Sumatra door de Portugeezen, in 1525 een zekere *Faletehan* als godsdienstleeraar gevestigd. Hij was een Maleier van geboorte.

Faletehan in Demak. 1525.

Van uit *Pasei*, zijn geboorteplaats, was hij naar *Mekkah* gegaan om grondig met den Islam bekend te raken. Hij huwde in *Demak* een prinses van den bloede nl. een zuster van *Pangéran Trenggana*. In *Demak* kreeg hij veel volgelingen en stond in hoog aanzien.

Om de Portugeezen afbreuk te doen, om het *Rijk Padjajaran* voor *Demak* te vermeesteren en om nog meer aanhangers te werven, trok *Faletehan* in 1527 naar West-Java. Hij kwam te *Bantam Girang*, dat in den Hindoe-tijd de hoofdplaats van *Bantam* was. Enkele getrouwen vergezelden hem.

Faletehan naar West-Java. 1527.

6. Het duurde niet lang, of vele Bantammers gingen tot den Islam over. In de streken langs de Java-Zee kreeg *Faletehan* veel invloed. Zijn zwager, de Sultan van *Demak*, zond hem *Javaansche* troepen, waarmede *Faletehan Banten* en omgeving en ook *Soenda-Kelapa* veroverde, dat hij omdoopte in *Djakakarta*. Later zou deze plaats *Jakarta* en nog later *Batavia* genoemd worden.

Soenda-Kelapa, Djakarta.

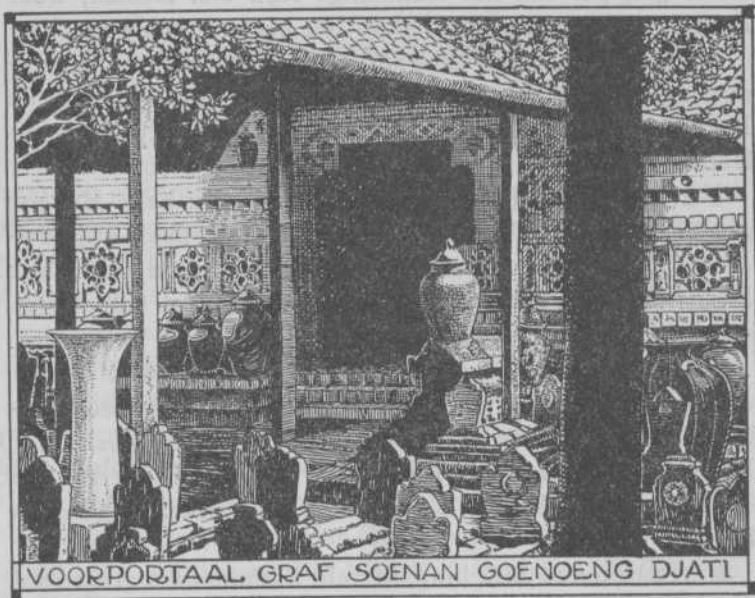
Weldra voegde *Faletehan* ook het aan *Padjajaran* ondergeschikte *Tjirebon* bij de bezittingen van *Demak*.

7. In de Zuidelijke deelen van West-Java bleef de Hindoe-godsdienst nog bestaan. *Pakoean* of *Batoe-toelis*, de *Pakoean*.

goed versterkte hoofdstad van het oude Hindoe-rijk, viel pas veel later den Mohammedanen in handen.

Aanval op
Pasoeroehan.
1546.

8. In Oost-Java lagen ook nog verschillende kleine Hindoe-rijken, zooals het oude *Toemapël* of *Soepit Oerang*, *Pasoeroehan* enz. In 1546 hielp *Faletehan* Sultan *Trenggana* om het *Rijk van Pasoeroehan* schatplichtig te maken aan

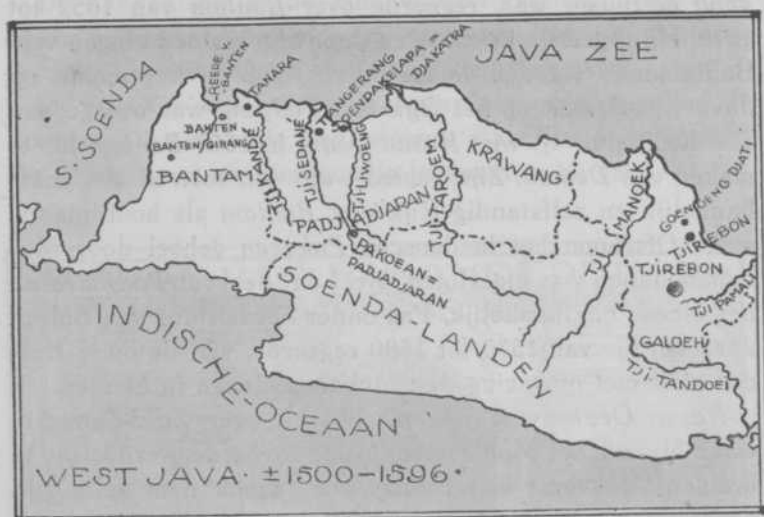

Demak.

Deze onderneming, hoewel grootsch opgezet, mislukte (zie hoofdstuk 4).

In 1552 trok *Faletehan* zich terug uit de wereldsche zaken om zich verder geheel aan den godsdienst te wijden. Zijn opvolger als bestuurder van Bantam werd zijn oudste zoon *Hasan Oedin*, die het land met krachtige hand regeerde.

9. Het *Rijk van Tjirebon* zou veel later aan zijn achterkleinzoon *Panembahan Ratoe* komen. *Faletehan*, die dus

de stamvader is van het *Bantamsche* zoowel als van het *Tjirebonsche* vorstengeslacht, vestigde zich te *Tjirebon*, toen nog een zeer onbeduidend dorp. Hier dacht hij veel na over godsdienstzaken en deed veel voor de verbreiding van den Islam in *West-Java*.

Faletehan gaat naar Tjirebon.

10. Het nageslacht vereert hem dan ook meer als wali, d.i. heilige, dan als heerscher. Hij bereikte een hoogen ouderdom en stierf in 1570. In kampong *Astana* op den *Djatiheuvel* werd hij begraven.

Dood van Soenan Goenoeng Djati. 1570.

Naar deze begraafplaats, die nog steeds als een geliefde bedevaartplaats door de Moslims veel bezocht wordt, is zijn wali-naam „*Soenan Goenoeng Djati*” geworden.

7. Het Sultanaat Bantam:

1. *Hasan Oedin*, de eerste Mohammedaansche Sultan van *Bantam*, die met zijn nicht, een dochter van *Pangéran Treng-*

Hasan Oedin.
1552—1570.

gana getrouwd was, regeerde over *Bantam* van 1552 tot 1570. Hij regeerde krachtig en door zijn invloed gingen vele Bantammers tot den Islam over. Toen de hegemonie op Java van *Demak* op het *Rijk van Padjang* was overgegaan (zie hoofdstuk 4), wist *Hasan Oedin* in 1568 *Bantam* los te maken van *Demak*. Zijn gebied werd van toen af een onafhankelijk en zelfstandig Rijk met *Bantam* als hoofdplaats.

2. Ofschoon het heidensche *Pakoean* geheel door Mohammedanen was ingesloten, bleef dat deel van *Padjadjaran* nog steeds onafhankelijk. Pas onder het bestuur van Sultan *Joesoep*, die van 1570 tot 1580 regeerde, viel de oude Hindoe-stad met omgeving den Mohammedanen in handen.

Hasan Oedin wist zijn macht ook over *Zuid-Sumatra*, waar hij ook het Mohammedanisme invoerde, verder uit te breiden. De vorst van *Indrapoera* schonk hem zelfs zijn dochter tot vrouw.

3. *Hasan Oedin* stierf in 1570. Volgens de berichten had hij een 15-tal kinderen. Eén van zijn zoons werd opgevoed bij een tante *Ratoe Kali Njamat*, in het *Djaparasche*. Deze Bantamsche prins zou later, waarschijnlijk op aanraden van zijn pleegmoeder, zijn aanspraken op den Bantamschen troon doen gelden.

Begraafplaats
van Hasan
Oedin.

Hasan Oedin ligt begraven in Banten, dicht bij de beroemde Moskee, op de oude begraafplaats *Sabakingking*. In den vastentijd wordt zijn graf heel druk bezocht.

Sultan
Joesoep.
1570—1580.

4. Sultan *Joesoep*, die zijn vader *Hasan Oedin* in 1570 opvolgde, heeft in zijn tienjarige regeering veel voor *Bantam* en *Banten* gedaan. Hij leerde de zwervende Bantammers sawahs (= natte rijstvelden) aanleggen en bevoeiingskanalen graven. De landlieden kozen vaste woonplaatsen.

Hierdoor ontstonden dorpen, hetgeen een zeer gunstigen invloed had op hun ontwikkeling. De rijsttoegst nam toe, toch moest er van uit *Makasar* en *Soembawa* nog veel rijst worden aangevoerd om de toenemende bevolking te voeden.

De handel, die in de kustplaatsen *Banten*, *Tangerang*, *Soenda-Kelapa*, *Krawang* enz. gedreven werd, ging steeds vooruit. Soenda-Kelapa stond in dezen bovenaan.

5. In 1579 wist Sultan *Joesoep* door overrompeling de hoofdstad van het oude *Padjadjaran*, *Pakoean*, te veroveren. De Hindoevorst en zijn gemalin kwamen er bij om.

Val van
Pakoean.
1579.

Ook hier werd nu de Islam ingevoerd. Men beweert, dat de *Badoejs*, die heden ten dage nog in de bergen van *Zuid-Bantam* wonen, afstammelingen zijn van in 1579 uit *Pakoean* gevluchte *Hindoes*.

Deze *Badoejs* houden zich aan veel strenge voorschriften. Ze staan bekend als zeer eerlijk — dragen blauwe of witte kleeven — rooken niet — verbouwen rijst op ladangs (= droge velden). Het zijn sombere, melancholieke mensen,

Badoejs.

— handhaven krachtig hun isolement — wonen in binnen- en buiten-kampongs — branden geen licht in hun huizen — slapen op den grond. Het inenten tegen ziekten is bij hen verboden.

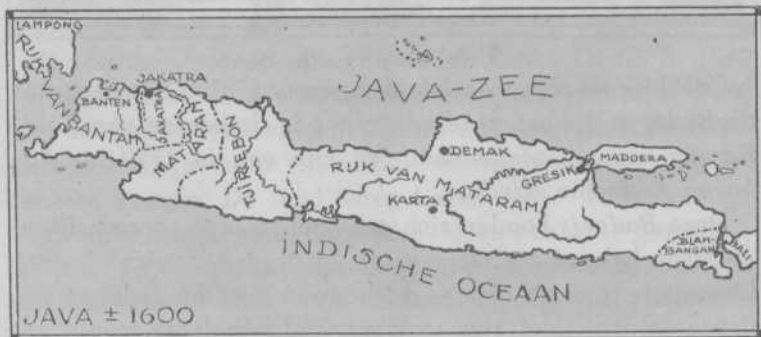
Mangkoe-
boemi Djaja-
negara.

6. Toen Sultan *Joesoep* in 1580 stierf, was zijn zoon en aanstaand opvolger, Pangéran *Moehammad*, pas 8 jaar oud. De Rijksbestuurder, de listige Manghoeboemi *Djajane-gara*, nam het bestuur voor den jongen prins, die onder voorgedij van eenige rijksgrouten kwam, in handen.

Pangéran *Djapara*, over wien we boven spraken, verscheen nu met een groot gevolg in *Bantam* om zijn jongen neef te verdringen. Dit mislukte geheel door een verraad van den Rijksbestuurder. Er ontstond een strijd. Pangéran *Djapara* moest vluchten en keerde onverrichterzake in 1580 naar *Djapara* terug.

7. Prins *Moehammad* werd tot Sultan uitgeroepen onder regentschap van den Manghoeboemi. Sultan *Moehammad* liet zich weinig aan de regeering gelegen liggen. Het regeeren liet hij in hoofdzaak aan zijn Patih *Djajanegara* over. Sultan *Moehammad* was een vroom man en zeer bemind bij zijn onderdanen.

Banten ging flink vooruit als handelsplaats, het overvleugelde zelfs *Djakatra*. Ook *Tjirebon* nam, sinds het door een

muur, waaraan *Senapati van Mataram* in 1590 had meegewerkt, omringd was, in bloei toe.

8. *Senapati van Mataram* verkreeg steeds meer invloed ^{Involed van Mataram.} in de *Preangerlanden*. In 1595 kwam het *Rijk van Galoeh*,

het Zuid-Oostelijk deel van de vroegere Residentie *Preanger-Regentschappen*, aan *Mataram*. *Indramajoe* volgde wel dra. De regenten van *Soemedang* waren ex-Mataramsche krijgsoversten.

CORNELIS DE HOUTMAN

9. Onder de regeering ^{Sultan Moehammad.} van Sultan *Moehammad* 1580—1596. kwam er in *Bantam* een zoon van den uit *Padjang* verdreven Sultan *Aria Pangiri* (zie hoofdstuk 5) nl. *Pangéran Mas*.

Deze *Demaksche* prins wist den jongen Sultan *Moehammad* aan te zetten te probeeren *Palembang*, dat vroeger aan het *Rijk van Madjapahit* had behoord, bij zijn gebied te voegen.

In 1596 zeilde de vloot van de reede van *Banten* naar *Palembang*. De onderneming liep ongunstig af voor den jongen vorst. Sultan *Moehammad* werd door een kogel getroffen en gedood. Het lijk van den beminden vorst werd naar *Banten* teruggevoerd. Hij bleef in de herinnering van de Bantammers voortleven als „*Pangéran Séda ing Palembang*”.

Manghoeboemi Djajanegara werd voogd over Sultan *Moehammads* minderjarigen zoon *Aboelmatachir*.

Hollanders op
de Reede van
Banten.
1596.

10. 't Was in dezen tijd, nl. 23 Juni 1596, dat de *Hollanders* onder *Houtman* op de reede van Banten, toen de drukste handelsplaats van Java, aankwamen en vriendelijk ontvangen werden.

Op Java bestonden toen twee groote Mohammedaansche Rijken, nl. *Bantam* met den vazalstaat *Jacatra* in het Westen en *Mataram* onder *Senapati* in het Oostelijk deel van Java. In het uiterste Oosten van het eiland lag het onafhankelijke Hindoe-rijk *Blambangan*, welks oude vorst, *Santa Goena*, in het binnenland als kluizenaar leefde.

8. De Portugeezen in Indië:

1. In den tegenwoordigen tijd is Java het voornaamste eiland van Nederland's Koloniaal bezit in het Oosten. Toen de *Portugeezen* in Oost-Indië kwamen, was dat niet zoo, toen waren de specerij-eilanden of de *Molukken* de belangrijkste deelen van den Archipel.

Portugeezen
en de
Molukken.

Het eerst en de meeste aanraking hadden de *Portugeezen* met de *Molukken*. Het laatste overblijfsel van hun macht in de 16e eeuw in het Oostelijk deel van Oost-Indië uitgeoefend is dan ook daar gelegen nl. *Timor-Dilli* of het Noordelijk deel van het eiland *Timor*.

2. Toch waren de *Portugeezen* niet de eerste Europeanen, die in den Indischen Archipel kwamen. De eerste Europeaan, van wien het bekend is, dat hij Oost-Indië bezocht, was de Venetiaan *Marco Polo*. Hij landde in 1292 op Noord-Sumatra, toen hij een reis ondernam naar *China*.

Marco Polo.
1292.

3. Indië en meer bepaaldelijk het Molukkengebied was in geheel West-Europa reeds vroeg bekend om zijn *muskaatnoten*, *kruidnagelen* en *peper*. Reeds in de Middeleeuwen werden deze specerijen van Insulinde gehaald door schepen afkomstig uit *Achter-* en *Vóór-Indië*, *Perzië* en *Arabië*. Het waren vooral de *Goedjaraten*, die de specerijen

opkochten van de *Javanen* en *Boegineezen*, die ze te *Malaka* Specerijen. ter markt brachten. Deze handelaren verscheepten ze naar de *Perzische Golf* en vandaar gingen ze over land naar *Klein-Azië* en over zee naar *Egypte*.

De kooplieden, die ze van de *Perzen* en *Arabieren* kochten, waren in den tijd, toen *Marco Polo* leefde, vooral Italianen uit *Venetieë* en *Genua*. West-Europa kende toen nog niet den zeeweg naar Indië.

4. In 1453 viel het *Byzantijsche Rijk* en maakten de *Turken* zich meester van *Konstantinopel*. Nu was het West-Europa als gescheiden van het Oosten, want de *Turken* belemmerden handel op West-Europa. Val van het Byzantijsche Rijk. 1453.

Van dien tijd af begon men in West-Europa dan ook te probeeren rechtstreeks den zeeweg naar Indië te zoeken. Dit zouden de *Portugeezen* doen. Zij toch waren in de 15e eeuw de meest bekwame en koene zeelieden van Europa. Ze voeren den *Atlantischen Oceaan* op langs de kust van *Afrika* om de *Mooren*, die uit *Spanje* en *Portugal* verdreven waren, te bestrijden, maar ze durfden aanvankelijk niet verder gaan dan *K. Bogador*. Hier achter lag, meenden ze, de „*Mare tenebrosus*”, d.i. „de duistere zee”.

Het was vooral de *Portugeesche Prins, Hendrik de Zeevaarder*, die de zeelieden aanspoorde, hun ondernemingsgeest aanwakkerde en hen aanmoedigde steeds meer Zuidwaarts te gaan.

5. Onder *Johan II van Portugal* zeilde *Bartholomeus Diaz* in 1486 de *Stormkaap* om. De Koning noemde haar *Kaap de Goede Hoop*, omdat hij nu op den goeden weg was. Bartholomeus Diaz. 1486.

Nu wanhoopten de *Portugeezen* niet den zeeweg naar Indië te zullen vinden. Hun pogingen werden bekroond. In 1498 bereikte *Vasco de Gama* met eenige schepen de kust van *Vóór-Indië*. Hij landde te *Kali-Koet* op de West-kust van *Vóór-Indië*. Vasco de Gama. 1498.

6. De *Portugeezen* achtten zich verplicht in de landen,

waarmee ze in aanraking kwamen en dus handel dreven, te zorgen voor de uitbreiding van het *Christendom*. Reeds *Vasco de Gama* had een paar *monniken* aan boord.

Goa in 1518.

In 1518 werd te *Goa*, het Portugeesche hoofdkwartier in het Oosten, een klooster gesticht en in 1534 werd het gebied, dat zich uitstreckte van K. de Goede Hoop tot China, tot een *bisdom* verheven met *Goa* als bisschopszetel. Ook in de *Molukken* predikten zij het *Christendom*.

Francesco
Xaverius.
† 1552.

7. Onder de in het Portugeesche gebied predikende zendelingen is vooral bekend geworden de Jezuiet *Francesco Xaverius*. Nadat hij gewerkt had in *Vóór-Indië*, *China* en *Japan*, kwam hij in 1545 in de *Molukken*.

Hij wordt ons geschilderd als een edel mensch, die zeer veel over had voor armen en ongelukkigen. Hij stierf in 1552.

Machtsuit-
breiding der
Portugeezen.

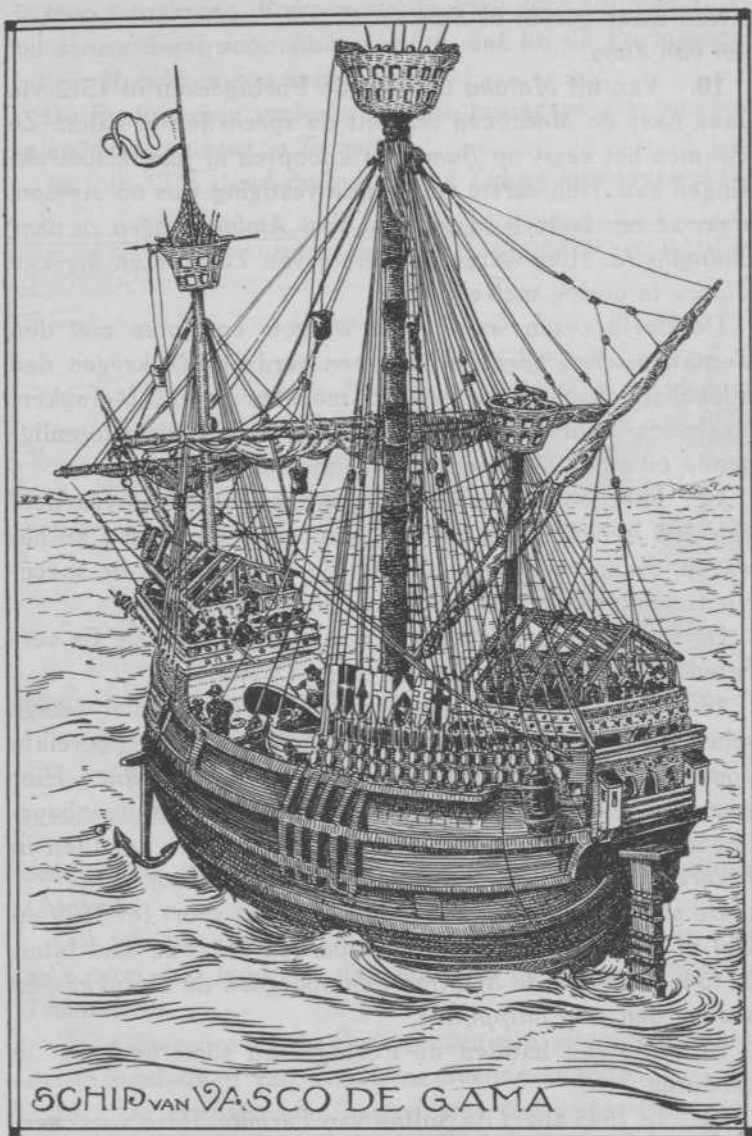
8. Veel tegenwerking ondervonden de Portugeezen van de zijde der Mohammedanen. Toch wisten ze hun invloed steeds meer en meer uit te breiden.

In 1503 werd te *Cochin* op de Westkust van *Vóór-Indië* het eerste Portugeesche fort gebouwd. In 1505 werd een gouverneur voor deze gewesten benoemd, nl. *Francisco d'Almeida*. Zijn opvolger *d'Albuquerque* wist Portugals macht in het Oosten grondig te vestigen door meerdere handelscentra te veroveren. Dientengevolge bezochten in 1509 de eerste Portugeesche schepen den Indischen Archipel.

Verovering
van Malaka.
1511.

9. In 1511 veroverde *d'Albuquerque* *Malaka*, hoofdplaats van het *Maleisch-Mohammedaansche Rijk*, welks macht zich uitstreckte over den *Riouw-Lingga-Archipel* en een groot deel van *Sumatra*.

Zoo kwamen de Portugeezen in *Atjeh*, waar ze weinig succes hadden. Ook richtten ze hun reizen naar *Java*, maar van handeldrijven kwam hier evenmin veel. Oorzaak van dit alles was de verhoogde actie in de Mohammedaansche wereld. Portugeesche handelsschepen werden na den aanslag van Patih *Oenoës* (zie hoofdstuk 4) op *Malaka* in 1513,

alleen maar gezien in *Banten*, *Grissee* en het uiterste *Oosten van Java*.

Portugeezen
op Banda.
1512.

10. Van uit *Malaka* trokken de Portugeezen in 1512 via Java naar de *Molukken* om zelf de specerijen te halen. Ze kwamen het eerst op *Banda* en knoopten er handelsbetrekkingen aan. Hun eerste werkelijke vestiging was op *Ambon*, waar ze een factorij oprichtten. Van *Ambon* gingen ze naar *Halmaheira*. Hier waren de Sultan van *Ternate* en die van *Tidore* in oorlog met elkaar.

De Portugeezen waren zeer welkom en sloten met den Ternataanschen vorst in 1522 een verdrag. Ze kregen den alleenhandel in specerijen en mochten in de *Molukken*, waaronder men in dien tijd het eiland *Halmaheira* en omliggende eilanden verstond, hun eerste fort bouwen.

11. Hierdoor werden de *Javanen*, als de scheepvaarders van den Archipel, ten eerste gedupeerd, aangezien zij het waren, die in samenwerking met de *Boegineezen*, de specerijen naar *Malaka* ter markt brachten.

De Portugeezen wisten hun macht uit te breiden. Er verzezen o.m. sterkten op *Banda* en de *Oeliassers*.

Ferdinand
Magelhaens
vangt zijn reis
aan. 1519.

12. In 1519 verliet *Ferdinand Magelhaens* met eenige schepen *Spanje*. Hij voer naar het Zuid-Westen en bereikte door *Str. Magelhaens* zeilende, in 1521 de *Philippijnen*. Hier sneuvelde de koene zeevaarder in een strijd tegen de inboorlingen; zijn tochtgenooten zetten de reis voort, landden in *Tidore* en werden mededingers der Portugeezen.

Spanjaarden
verlaten de
Molukken.
1546.

De strijd tusschen beide volken duurde voort tot 1529 en viel in het nadeel van de *Spanjaarden* uit. Pas veel later, in 1546 verlieten de *Spanjaarden* voorgoed de *Molukken* en veroverden de *Philippijnen*.

In den strijd hadden de Portugeezen soms heel wat te verduren.

13. In 1545 stierf de Sultan van *Ternate*. Deze vorst vermaakte zijn land aan de Portugeezen, dat zijn zoon *Hairoen*

in leen terugkreeg. *Hairoen* viel in 1570 door sluipmoord en nu zwoer diens zoon *Baäb Oellah*, dat hij de Portugeezen uit de *Molukken* zou verdrijven. Sultan
Hairoen
† 1570.

De Portugeezen verloren met de teruggave van hun fort in 1574 vasten voet in *Ternate*.

14. In 1578 stond de Sultan van *Tidore* hun evenwel toe

een sterkte in zijn gebied te bouwen en wel op *Leitimor* (Ambon.)

Ook wisten ze zich te nestelen op *Noord-Oost Timor*, waar ze tot op den huidigen dag nog een bezitting hebben, nl. *Timor-Dilli*. Timor-Dilli.

Met *China* dreven de Portugeezen een uitgebreiden handel in *sandelhout* van de *Kleine Soenda-eilanden*.

15. De Portugeesche handel was *regeerings-monopolie*. De gevolgen van dit verkeerde stelsel deden op het eind der

Verovering
van Portugal.
1580.

16e eeuw de Portugeesche macht in het Oosten zeer achteruitgaan. De débâcle kwam in 1580, toen de Spaansche Koning *Philips II* Portugal veroverde, zoodat de Europeesche vijanden van *Spanje*, ook vijanden van *Portugal* werden. Bovendien kwamen er steeds meer mededingers in den Indischen Archipel.

Hollanders te
Banten.
1596.

Eindelijk verschenen in 1596 de *Hollanders* onder *Houtman* met vier schepen op de Reede van *Banten*. Het waren de *Nederlanders*, die in den Indischen Archipel voorgoed een einde maakten aan *Portugals* macht.

2e—3e eeuw na Chr.	De komst van de Hindoes in Indonesië.
Begin 5e eeuw . . .	Het ontstaan van Hindoeïjken.
414	De Chineesche pelgrim Fa Hsien ver- toeft op Java.
622	Mohammed vlucht naar Medinah.
647	Een gezantschap uit het Hindoe-Rijk in Midden-Java naar China (= Katai.)
8e en 9e eeuw . . .	Sumatraansche Overheersching van het Midden-Java-Rijk.
Pl.m. 930	Koning Sindok regeert zoowel over Oost- als over Midden-Java. (Mataram).
1010—1042	Regeering van Koning Erlangga.
1030—	Djajabhoepati bestuurt het Hindoe- Javaansche-Rijk in West-Java.
11e en 12e eeuw . . .	Het Soenda-Rijk onderhoorig aan Palembang. (Sjri-Widjaja.)
1135—1157	Djajabaja, Koning van Kadiri.
1160	Groote Volksverhuizing onder de Ma- leiers van Sumatra.
1222—1247	Kèn Arok, Koning van Toemapël.

2e—3e eeuw na Chr. De komst van de Hindoes in Indonesië.
Begin 5e eeuw . . . Het ontstaan van Hindoerijken.

414 De Chineesche pelgrim Fa Hsien ver-
toeft op Java.

622 Mohammed vlucht naar Medinah.

647 Een gezantschap uit het Hindoe-Rijk
in Midden-Java naar China (= Katali.)

8e en 9e eeuw . . . Sumatraansche Overheersching van
het Midden-Java-Rijk.

Pl.m. 930 Koning Sindok regeert zoowel over
Oost- als over Midden-Java.
(Mataram).

1010—1042 Regeering van Koning Erlangga.

1030— . . . Djajabhoepati bestuurt het Hindoe-Javaansche-Rijk in West-Java.

11e en 12e eeuw . . . Het Soenda-Rijk onderhoorig aan Palembang. (Sjri-Widjaja.)

1135—1157 Djajabaja, Koning van Kadiri.

1160 Groote Volksverhuizing onder de Ma-
leiers van Sumatra.

1222—1247 Kèn Arok, Koning van Toemapël.

- 1268 Kertanagara wordt Koning van het Rijk van Toemapel.
- 1275 Koning Kertanagara zendt een groot leger naar de Batang-Hari-streken.
- 1292 Marco Polo bezoekt Sumatra.
Raden Widjaja sticht een Kraton in de desa Madjapahit.
- 1292—1294 De Chineesche legers in Oost-Java.
- 1294—1309 Raden Widjaja onder den naam Kertaradjasa eerste vorst van Madjapahit.
- 1300 De eerste Mohammedaan in den Archipel.
- 1334 Hajam Woeroek geboren.
- 1350—1389 Bloei-tijdperk van Madjapahit onder Koning Radjasanegara (= Hajam Woeroek.)
- 1364 Dood van Gadjah Mada.
- 1365 Propança dicht zijn Nagarakrtagama.
- 1433 Ratoe Poerana sticht het Rijk van Padjadjaran in West-Java.
- 1453 Val van het Byzantijsche Rijk.
- 1478 De vorst van Kediri maakt zich meester van het Rijk van Madjapahit.
- 1498 Praboe Oenan doodt Ranawidjaja van Madjapahit.
Vasco de Gama bereikt Vóór-Indië.
- 1505 Francisco d'Almeida, eerste Portugeesche Gouverneur in Vóór-Indië.
- 1511 De Portugeezen veroveren Malaka.
- 1518 Ondergang van het Rijk van Madjapahit.
- 1521 Magelhaens bereikt de Philippijnen.
- 1546 De Spanjaarden verlaten de Molukken.

- 1568 Stichting van het Rijk Bantam.
Padjang wordt een Sultanaat (Soenan
Giri.)
- 1570 Dood van Soenan Goenoeng Djati
(=Faletehan.)
- 1575 Dood van Kjai Gedé Pamanahan.
- 1579 Sultan Joesoep van Bantam veroverd
Pahoean (= Padjadjaran).
- 1586 Soeta Widjaja (= Senapati) Sultan
van Mataram.
- 1596 De eerste Hollandsche vloot te Banten.

B. VORSTEN.

- 5e eeuw Koning Poernawarman.
- 8ste eeuw K. Sanaha en K. Sandjaja.
De Çailendra's.
- Pl.m. 900 K. Dijah Balitoeng.
K. Maha Sjambhoe.
- 919 K. Dahsha.
K. Tlodong en K. Wawa.
- 10e eeuw K. Sindok.
- 944 Koningin Isjana Toenggawidjaja = Sjri
Lokapala.
K. Sjri Makoetawangsjaja.
K. Dharmmawangsjaja.
- 11de eeuw K. Erlangga. 1010—1042.
- Pl.m. 1100 K. Djajawarsja.
- 1116—1130 K. Kamesjwara I (= Raden Pandji.)
- 1135—1157 K. Djajabaja.
- 1220 K. Toenggoel Ametoeng.

- Toemapël. 1220—1227 . . K. Radjasa (= Kèn Arok.)
 1227—1248 . . K. Anoesapati.
 1248—1250 . . K. Tohdjaja.
 1250—1268 . . K. Ranggawoeni.
 1268—1292 . . K. Kertanagara.
 Interregnum: 1292—1293 K. Djajakatwang.
 1294—1309 . . K. Kertaradjasa (= Raden Widjaja.)
 1309—1328 . . K. Djajanegara.
 1329—1350 . . Koningin Djajawisjnoewarddhani. (= Praboe Istri I = Bhreng Kahoeeripan.)
 1350—1389 . . K. Radjasanegara (= Hajam Woeroek.)
 1389—1400 . . K. Wikramawarddhana (= Adja Wikrama-K. Hyang Poerwa Wisesa.
 Madjapahit. 1400—1401 . . Koningin Soehita (= Praboe Istri II.)
 1401—1429 . . K. Wikramawarddhana (= Adji Wikrama = Hyang Wisesa.)
 1429—1447 . . Koningin Soehita.
 1447—1451 . . K. Kertawidjaja (= Bhre Toemapël.)
 1451—1453 . . K. Radjasawarddhana. (= Bhre Pamotan II.)
 1453—1456 . . Koningloos tijdperk.
 1456—1466 . . K. Hyang Poerwa Wisesa.
 1466—1468 . . K. Bhre Pandan Salas.
 1468—1478 . . K. Bhre Widjaja V.
 Soenda. 1478—1498 . . K. Ranawidjaja van Kediri.
 1498—1518 . . K. Oedara (= Praboe Oedara.)
 Pl.m. 1030 . . K. Sjri Djaja-bhoepati.
 13e eeuw . . K. Watoe-Kantjana.
 Begin 14e eeuw K. Ningrat-Kantjama.
 15e eeuw . . K. Poerana (= Praboe Wangi.)
 Mal.-Moh. Rijk. 1160 Radja Tri Boewana.
 1276—1333 . . Radja Tengah = Sultan Mohammad Sjah.
 1380— . . Sultan Manzoer Sjah.
 1504—1518 . . Sultan Ahmad Sjah.

- 1518—1521 . . Sultan Mahmoed Sjah II.
 1521—1539 . . Sultan Aladin Sjah II.
 Sultan Aladin Sjah III.

Bantam. Demak-Padjang-Mataram.

- Eind 15e eeuw Sultan Raden Patah.
 1518—1521 . . Sultan Patih Oenoes (= Pangéran Sabrang Lor.)
 1521—1550 . . Sultan Raden Trenggana.
 Sultan Mas Adiwidjaja (= Djaha Tingkir.)
 —1586 . . Sultan Aria Pangiri.
 1586—1601 . . Sultan Soeta Widjaja (= Senapati.)
 1552—1570 . . Sultan Hasan Oedin.
 1570—1580 . . Sultan Joesoep.
 1580—1596 . . Sultan Moehammad (= Pangéran Séda ing Palembang.)

C. Overzicht der vorstenfamilies van Toemapël en Madjapahit.

1. Toenggoel Ametoeng ○ Kèn Dèdës
† 1220.

3. Anoesapati.
1227 † 1248.

5. Ranggawoeni =
(Sjri Wisjnoewarddhana)
1250 † 1268.

6. Kertanagara
1268 † 1292.

Bhreng Kahoeripan I
Gajatri =
Radjapatri

Bhreng Daha I
en nog 2 andere
dochters:

Kèn Oemang ○ 2. Radjasa = Kèn Arok ○ Kèn Dèdës
1220 — 1227.

4. P. Tohdjaja

Mahisa Wong
Atelëng

Narasingamoerti

Lemboe Tal

Dare Petak ○ 7. Raden Widjaja. ○ Bhreng Kahoeripan I idem ○ Bhreng Daha I
(Sjri Indresjwari) (Kertaradjasa) Gajatri
1294 † 1309. vorstin v. Kahoeripan

8. Djanegara = Kertawarddhana ○ Djajawisjnoewarddhani bijvrouw ○ Widjaja Radjasa ○ Radjadewi Maharadjasa
(Kala Gemët) vorst van Bhreng Kahoeripan II Praboe Istri I vorst v. Wengker.
1309 † 1328. Singhasari 1328 † 1350.

Singawarddhana ○ Isjawari
vorst v. Pagoehan. vorstin v.
Padjang.

10. Hajam Woeroek ○ Soesoemnaderwi
= bijvrouw
Radjasa-Negara
1350 † 1389.

bijvrouw ○ 11. Wikramawarddhana ○ Koesoemawarddhini
Adji-Wikrama = Hijang Wisesa (1415) Bhreng Lasem
vorst van Mataram. vorstin van
1389 — 1400. Kabalan.
1401 † 1429.

Nagara-Warddhini ○ Wiraboemi
Bhreng Lasem † 1406.
Prinses v.
Wirabhoemi
veel dochters.

12. Dewi Soehita 13. Kertawidjaja ○ Prinses v. Tjampa
1429 † 1447. Bhre Toemapël † 1448.
Praboe Istri II. 1447 † 1451.

D. Stamboom van Koning Airlangga Vorst van Oost-Java.

1. Mpoe Sindok.

944. Toenggawidjaja ○ 2. Sjri Lokapala.

3. Sjri Makoetawangsa.

4. Dharmmawangsa. Mahendradatta ○ Oedajana.
† 1007. (Goena prijadharmapani (Bali))

dochter ———— 5. Airlangga.
1010 — 1042 † 1043.

dochter zoon zoon
(Kediri) (Djanggala)

INHOUD.

I. HET OUD-INHEEMSCHE OF HET VOOR-HINDOEISTISCHE TIJDPERK DER GESCHIEDENIS.

1. Het Stamland der Indonesiërs.
2. Eenige bijzonderheden omtrent de bewoners in het Oude Stamland.
3. De bewoners van het Oude Stamland in Indonesië.
4. Van en over het geestelijk leven der Oud-Indonesiërs.

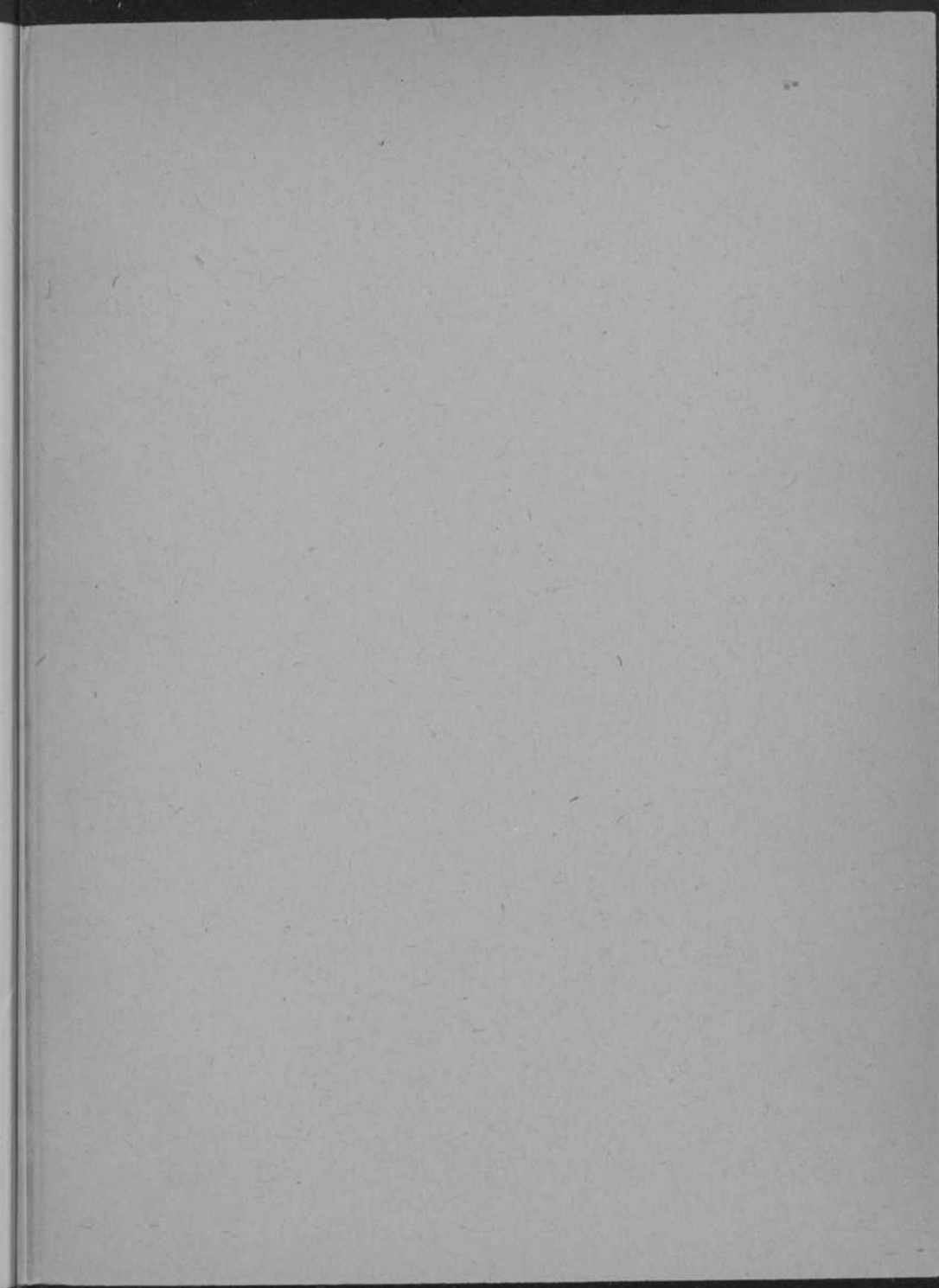
II. HET HINDOE-JAVAANSCH TIJDPERK DER GESCHIEDENIS.

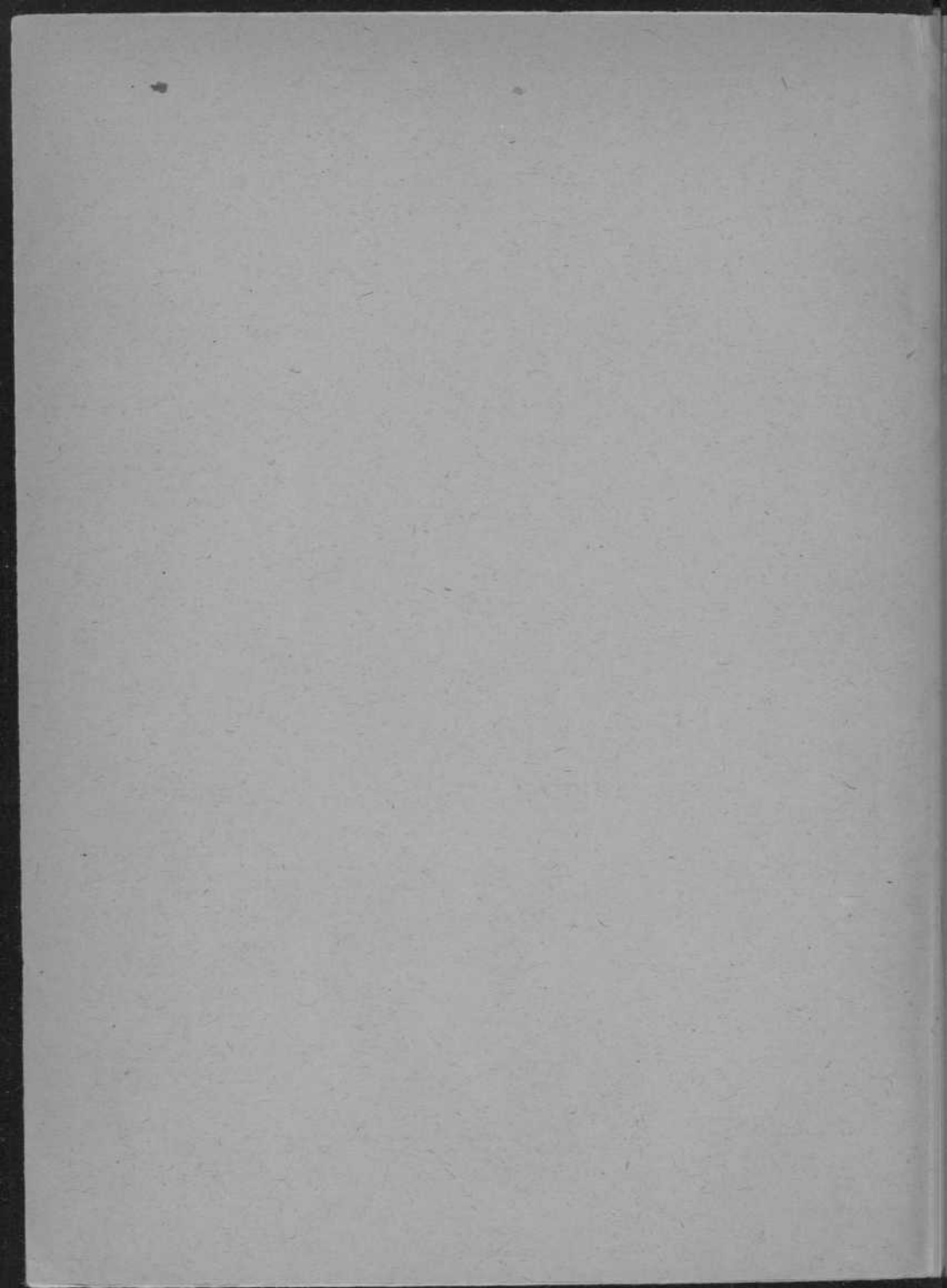
1. Indonesië in aanraking met de Hindoes.
2. De Hindoes op Java.
3. Iets over het Brahmanisme en Boeddhisme.
4. De Hindoes in aanraking met West-Java.
5. De Hindoe-nederzettingen in Midden-Java.
6. De Sumatraansche overheersching van Midden-Java.
7. De verplaatsing van den Hindoe-invloed naar Oost-Java.
8. Oost-Java tijdens het bestuur van Koning Erlangga (Airlangga.)
9. Het Rijk van Djanggala.
10. Het Rijk van Pandjaloe of Kediri.
11. Het Rijk van Toemapël of Singhasari.
12. Het Rijk van Toemapël onder bestuur van Koning Anoesapati.
13. Toemapël tijdens de regeering van Koning Tohdjaja.
14. De regeering van Ranggawoeni over het Rijk van Toemapël.

15. Het Rijk van Toemapël onder Kertanagara.
16. De heerschappij van Djajakatwang over het Rijk van Singhasari.
17. De inval der Chineesche legers in Oost-Java.
18. Kertaradjasa als eerste vorst van het Rijk van Madjapahit.
19. Het Rijk van Madjapahit onder Koning Djajanegara.
20. Het Rijk van Madjapahit geregeerd door vrouwen.
21. Hajam-Woeroek of Sjri Radjasanegara als regeerend vorst van Madjapahit.
22. Van en over de Soendalanden tot de komst van den Islam.
23. Madjapahit tijdens de regeering van Koning Wikramawarddhana en die van Koningin Soehita.
24. Het Rijk van Madjapahit onder zijn laatste Koningen.
25. Van en over de Maleiers op Sumatra en Malaka.

III. HET MOHAMMEDAANSCH TIJDPERK DER GESCHIEDENIS.

1. De Islam.
 2. Indonesië en de Islam.
 3. De Islam-predikers.
 4. De eerste Islam-rijken op Java.
 5. Mataram als 3e Mohammedaansch Rijk op Java.
 6. De Islam in West-Java.
 7. Het Sultanaat Bantam.
 8. De Portugeezen in Indië.
-
- A. De belangrijkste jaartallen.
 - B. Vorsten.
 - C. Tabellen.
 - D. Tabellen.
-

64058

